

Voorzitter: Steenkamp

Tegenwoordig zijn 72 leden, te weten:

Baarda, Baarveld-Schlaman, Barendregt, Bolding, Boorsma, Borgman, Bos-Beernink, Van Boven, Braakman, Christiaanse, Coenemans, Ermen, Fleers, Franssen, De Gaay Fortman, Gelderblom-Lankhout, Ginjaar, Glastra van Loon, Glasz, Van Graafeiland, Grol-Overling, Hendriks, Heijmans, Heijne Makkreel, Hoefnagels, Houben-Sipman, Van der Jagt, De Jong, Kaland, Kassies, Klaassens-Postema, Klein Bennink, Kruisinga, Van Kuilenburg-Lodder, Kuiper, Van Leeuwen, Luteijn, Maris, Mastik-Sonneveldt, J.H.B. van der Meer, M.A. van der Meer, Van der Meulen, Michiels van Kessenich-Hoogendam, Mijsbergen, Van Ooijen, Pit, Postma, Pröpper, Redemeijer, De Rijk, Schinck, Schouten, Schuurman, Simons, Smeets-Janssen, Stam, Steenkamp, Talsma, Tiesinga-Autsema, Tjeenk Willink, Tummers, Uijen, Veder-Smit, Van Veldhuizen, Van Velzen, Verbeek, Vogt, Wagemakers, Van der Werff, Van de Zandschulp, Zoon en Zijlstra,

en mevrouw Dales, minister van Binnenlandse Zaken, de heer Alders, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mevrouw d'Ancona, minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, de heren Kosto, staatssecretaris van Justitie, en Van Amelsvoort, staatssecretaris van Financiën,

en de heren Vermeend en Melkert, leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, voor het initiatiefvoorstel nr. 20872.

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Jaarsma-Buijserd en Vonhoff-Luijendijk, wegens ziekte.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: Ik deel voorts aan de Kamer mede, dat ik berichten van verhindering tot bijwoning van de vergadering heb ontvangen van de minister van Onderwijs en Wetenschappen en de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken.

De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het eind van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met deze voorstellen heeft verenigd.

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het eind van deze editie.)

Aan de orde is de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Aanpassing van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs in verband met de aanwijzing op grond van artikel 218 van de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht (21414);**

- **Wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (21176).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder

beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van bepalingen van de Mediawet in verband met de verruiming van het reclameregime en andere wijzigingen (21237).**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Verbeek** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Allereerst moet ik mijn fractiegenote mevrouw Vonhoff verontschuldigen. Zij heeft dit wetsontwerp tot dusverre behandeld. Helaas is zij wegens een ongeval plotseling verhinderd aan dit debat deel te nemen. Vandaar dat ik vandaag even plotseling het woord zal voeren.

Mijnheer de voorzitter! Deze Kamer spreekt vandaag over een relatief minder belangrijk onderdeel van het Nederlandse mediagebeuren. Naar het oordeel van mijn fractie zou het onderhavige wetsvoorstel idealiter dienen te worden behandeld tegelijk met de wetgeving over de commerciële omroep, zodat het onderdeel zou kunnen uitmaken van een totale visie op de Nederlandse omroep.

Het afzonderlijk behandelen lijkt meer op het creëren van voldongen feiten die voor de belanghebbenden straks weer onaantastbare verworven rechten opleveren. Mijn fractie betreurt deze gang van zaken omdat de invoering van commerciële omroep niet los kan worden gezien van de onderhavige voorstellen. Ook de memorie van toelichting spreekt van een plausibele samenhang. Deze is essentieel voor de financieringsconstructie van een geheel ver-

nieuwd bestel. In hoeverre is de afzonderlijke behandeling van dit wetsontwerp een bedreiging voor een duaal bestel gezien de beperkte elasticiteit van de reclamemarkt? Kan de minister hierop vanmiddag een antwoord geven?

Alvorens tot het onderwerp zelve te komen, wil ik eerst een drietal aspecten in algemene zin behandelen. Dat zijn in de eerste plaats enige hardnekkige ficties in medialand, in de tweede plaats de contouren van een eigentijds bestel en in de derde plaats de taak van de overheid op mediagebied. Ik wil beginnen met de hardnekkige ficties in medialand.

De eerste fictie is dat Hilversum zich graag toot met het etiket "publieke omroep". Ook achtereenvolgende ministers hanteren deze aanduiding met gretigheid. Deze kwalificatie is in strijd met de werkelijkheid. De werkelijkheid is dat het in het Nederlandse bestel zonder uitzondering gaat om private organisaties die afzonderlijk en tezamen een publieke functie verrichten zoals de ANWB dat ook doet.

De NOS met haar publiekrechtelijke grondslag is het minst ver verwijderd van het publieke omroepkarakter. Zij zal echter pas een echte public broadcasting service zijn als zij ophoudt samenwerkingsorgaan te zijn en als zij geleid wordt door een onafhankelijk bestuur waarvan de leden geen andere banden in de mediawereld hebben.

De tweede fictie is het zogenaamde non-commerciële karakter van het huidige bestel. Iedereen weet beter. Als de minister dat niet onderkent en erkent, is zij ziende blind en horende doof. Mijn partijgenoot Hermans heeft bij de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer de gehanteerde methoden duidelijk uit de doeken gedaan.

Voorzitter! Een eigentijds omroepbestel zou ons inziens moeten bestaan uit verschillende componenten. Ten eerste zou de NOS moeten worden omgevormd tot een Nederlandse BBC, zoals ik zojuist al aangaf. Daarbij is belangrijk dat zij niet zelf opiniërend is maar als platform dient voor de meningen die in de samenleving aanwezig zijn.

De zogenaamde identiteitsomroepen die het gevolg zijn van de historisch gegroeide, naar religie of politieke overtuiging gefragmenteerde samenleving, zoals wij het onder andere ook nog aantreffen in het

onderwijs en in de gezondheidszorg, kunnen op basis van een concessiesysteem als zodanig blijven voortbestaan.

Daarnaast moet de mogelijkheid worden geschapen voor commerciële omroep, voor de organisaties die zulks wensen, niet als stiefkinderen zoals nu de bedoeling schijnt te zijn, maar als volwaardige partners in een vernieuwd bestel. Deze commerciële omroepen moeten inkomsten genereren uit reclamegelden en sponsoring. Daarbij is samenwerking wenselijk tussen deze omroepen en uitgevers, als partijen op de huidige mediemarkt. Deze samenwerking zou vooral moeten plaatsvinden op redactioneel, creatief en advertentiegebied. Het moeten risicodragende ondernemingen zijn die desgewenst ter beurze genoteerd mogen zijn. Daarbij zou moeten worden nagegaan of een programmavoorschrift naar het model van de IBA-"programming rules" tot de mogelijkheden behoort.

De transformatie van het huidige naar het geschetste vernieuwde bestel zou gepaard moeten gaan met een zekere mate van sanering van het oude bestel, niet alleen door het de commercieel georiënteerde omroepen aantrekkelijk te maken om over te stappen naar de commerciële poot van het bestel, maar ook door het ontwikkelen van een beleid dat voor de overige omroepen fusies aantrekkelijk maakt. Dat is onder het huidige regime niet het geval.

Wat is nu de taak van de overheid op mediagebied? Voorzitter! De rol die de overheid zichzelf in het verleden had aangemeten, was ontleend aan de schaarste. De technologische ontwikkeling in de ether, alsook met satelliet en kabel, hebben aan die schaarste echter een einde gemaakt. De thans schier onbeperkte mogelijkheden maken een gedetailleerde regelgeving door de overheid overbodig. Een nieuwe ordening dient gebaseerd te zijn op een globale regelgeving. De overheid heeft daarbij een conditionerende rol, niet in de zin van het stellen van veel voorwaarden maar veeleer in de zin van voorwaardenscheppend. Daarbij moeten particuliere initiatieven zich kunnen ontwikkelen en technologische ontwikkelingen, zoals de overgang van het D2MAC- naar het HDTV-systeem, worden aangemoedigd. Daarbij is vooral van belang de volledige vrijmaking van de kabel. Voorts zullen media- en technologie-

beleid daarbij voldoende samenhang moeten vertonen. Dit wordt wel op papier beleden maar in werkelijkheid niet in praktijk gebracht. Bij deze benadering zal de overheid zich bij voortduring moeten afvragen wat zij nog kan doen ten aanzien van de publieke component van het nieuwe bestel om de pluriformiteit van het aanbod te blijven waarborgen en wat aan de markt zelf kan worden overgelaten.

Het belangrijkste pluspunt van het aan de orde zijnde wetsontwerp acht mijn fractie de opheffing van het reclameverbod voor lokale en regionale omroep, alhoewel daaraan een belangrijke en naar het lijkt vooralsnog hinderlijke "mits" is verbonden. Het heeft lang geduurd alvorens de ideeën die mijn partij op dit punt jarenlang ventileerde, ook door andere partijen als juist werden erkend. De lange tijd die dit in beslag nam, werd veroorzaakt door angst om bestaande monopolies te doorbreken. Deze hebben echter niets te vrezen van meer vrijheid. Zij schept immers meer kansen en zij bevordert de concurrentie; dat stimuleert. De zojuist genoemde "mits" is artikel 43b van het wetsontwerp, waarmee het verzorgen van reclameboodschappen wordt gekoppeld aan een samenwerkingsovereenkomst met lokale of regionale uitgevers. Dat lijkt een wurggreep te worden. De indruk bestaat dat zich tot dusverre op dit gebied nog weinig samenwerking dreigt af te tekenen. Heeft de minister een inzicht in het aantal en de omvang van de contracten die zijn of vermoedelijk zullen worden afgesloten? Heeft zij voorts enig inzicht in de obstakels die daarbij moeten worden overwonnen? Is dat veelal de compensatieregeling, waarbij 50% de standaardisatie schijnt te zijn? Hoe denkt de minister vervolgens te reageren op de brief van de vier grote steden over de hoogte van de compensatieregeling?

Een belangrijke principiële vraag voor mijn fractie betreft de toelating van slechts één zendgemachtigde per stad c.q. regio. Schaarste kan het argument nauwelijks meer zijn. Vindt de minister de burger niet mondig genoeg om zelf een keuze te maken? Is de minister beducht voor pluriformiteit, die zij in Hilversum terecht laat voortbestaan, zij het dat naar het oordeel van mijn partij die anders moet worden gestructureerd? Waarom maakt de minister de

keuzevrijheid niet tot uitgangspunt? Waarom voor de regionale omroep een monopolie creëren, terwijl zij juist de lokale en regionale pers wil beschermen vanwege de pluriformiteit? De huidige stand van de techniek maakt het toch mogelijk dat keuzevrijheid en pluriformiteit tegelijk kunnen worden gerealiseerd?

Het onderhavige wetsontwerp zou eigenlijk moeten worden geplaatst in het kader van een samenhangend mediabeleid, dat dient uit te munten in vijf aspecten:

1. het inspelen op aan de gang zijnde technologische ontwikkelingen;
2. het bezielt zijn van het verlangen naar vernieuwing;
3. het onthecht denken; daarmee bedoel ik het abstraheren van de zoëven genoemde ficties en de zaken die scheefgegroeid zijn, alsmede de zogenaamde verworven rechten ter discussie stellen;
4. het anticiperen op vooral internationale media-ontwikkelingen;
5. een minimum aan regelgeving.

Uitbreiding van de reclamezendtijd wordt gemotiveerd met de waarborging van het zogenaamde publieke, non-commerciële bestel. Geen van beide adjectiva is in overeenstemming met de werkelijkheid. Wij praten over relatieve details in plaats van over de contouren van een toekomstig bestel. Zou de minister kunnen meedelen of en zo ja wanneer wij van haar een geïntegreerde beleidsvisie kunnen tegenmoeten en kan zij daarvan vandaag reeds een eerste schets geven?

□

Mevrouw **M.A. van der Meer**

(PvdA): Voorzitter! Dat de Partij van de Arbeid-fractie bij dit wetsontwerp het woord voert betekent niet, dat wij van plan zijn ertegen te stemmen, maar echt leuk vinden wij het nu ook weer niet.

Het voorstel beoogt meer reclame toe te laten bij radio en TV. Eerst was het doel daarvan het tegengaan van commerciële omroep en nu is het om de concurrentie met de commerciële omroep beter aan te kunnen. De hogere inkomsten van de STER, die het gevolg zijn van de grotere hoeveelheid reclame, moeten daartoe dienen. Een vraag blijft wel hoe die betere concurrentiepositie van de omroepen dan bereikt kan worden. Als het, zoals wij hopen, een kwestie van kwaliteit is, is dat niet

per se synoniem aan meer geld. Zelfs met meer geld bereik je niet vanzelf een grotere kwaliteit. Kan de minister aangeven hoe naar zij denkt die concurrentie succesvol zal zijn en ook hoe zij denkt te voorkomen dat als de spoeling in de reclamewereld wat dunner wordt het risico ontstaat van heel veel amusementsachtige programma's, die hoge kijkdichtheden halen en daardoor adverteerders trekken? In het buitenland zijn daar afschrikwekkende voorbeelden genoeg van om ons gewaarschuwd te doen zijn. Dan komt de belangrijke taak die wij de omroep gelukkig nog steeds toevertrouwen in het gedrang. Daar is, om met commissaris Van der Sanden te spreken, de omroep "te zonde" voor. Ik heb overigens zojuist vernomen dat de spoeling inderdaad heel dun zou zijn, namelijk dat de reclamebedragen voor onze eerste commerciële zender die van de STER al verre overtreffen. In hoeverre dit bericht juist is weet ik niet. Dat hoor ik graag van de minister. Vooralsnog houd ik mij maar aan het verhaal dat ik gisteren maakte.

Van het grotere bedrag dat de STER met deze uitbreiding gaat verdienen, gaat een deel naar het Stimuleringsfonds Nederlandse omroepproducties en dat is een bestemming die wij zeer toejuichen. Dank zij het geld dat dit fonds verdeelt konden en kunnen vele goede producties tot stand komen. Dat nu de artikel-36-instellingen ook daaruit kunnen meedelen stemt ons tevreden, niet alleen omdat dit rechtvaardig is, niet alleen ook omdat het een correctie is van een van de vele fouten die de Mediawet bevat, maar ook en vooral omdat deze omroepen — ik noem IKON en het Humanistisch Verbond als voorbeelden — uitzendingen maken van een kwalitatief zodanig hoog gehalte, dat de reguliere omroepen daar een voorbeeld aan mogen nemen.

Waarom vinden wij dit wetsontwerp dan toch niet leuk? Dat zit hem in het onderwerp: de reclame in de omroep. Ik vind het een absolute ramp, niet uit principiële overwegingen, maar omdat ik het zo stinkvervelend vind. Het is een bron van voortdurende ergernis. Zelfs erger ik mij, omdat ik mij erger, want ook dat is eigenlijk te veel eer. Het zou verrukkelijk zijn als wij elke week een reclamevrije dag zouden mogen beleven in de omroep. De zondag is dat allang niet meer. Het zal dus wel op een andere dag moeten. De

woensdag en de zaterdag zijn ook onmogelijk, wat dat betreft. Wie weet, blijven de maandag of dinsdag over. Misschien wil de minister daar eens over nadenken.

Naast onze ordinaire tegenzin betreffende deze reclame is er, en dat is minstens zo belangrijk, het feit dat er steeds meer mensen in ons land zijn die geen deel kunnen hebben aan de aangeprezen overdaad. Zelfs als de koppeling in stand blijft, en dat blijft zij natuurlijk, dan nog is een paar procent van duizend gulden heel veel minder dan een paar procent van vijfduizend gulden. Ook als er een beter belastingstelsel dan het huidige zou zijn, worden de verschillen dus steeds groter. Al deze mensen kunnen de verworvenheden die ons worden aangeprezen als absoluut onontbeerlijk, met geen mogelijkheid bemachtigen. Het is dan wel heel zuur als je zelfs in je huiskamer voortdurend en onvermijdbaar wordt geconfronteerd met een gigantisch aanbod aan onnodige zaken, terwijl jouw enige keuzemogelijkheid is: goedkoop of in het geheel niet.

Voeg daar nog bij het feit dat wij langzamerhand dreigen om te komen — letterlijk — in de hoeveelheid spullen die wij elkaar aanpraten, dan vraag je je af wat wij aan het doen zijn.

Wij denken niet dat wij dit allemaal even kunnen oplossen door bijvoorbeeld dit wetje niet aan te nemen. Wij zijn destijds met z'n bijna allen deze weg bewust op gegaan. De omroep is geen eiland in deze maatschappij en wij zijn geen Don Quichottes. Ook wij willen niet dat geld van adverteerders naar het buitenland gaat en wij willen zeker dat advertentiegeden ten goede komen aan het publieke bestel. Ik hanteer deze term gretig, ondanks de heer Verbeek en zijn toekomstdromen waarvan hij ons zoëven boeiend vertelde.

De heer **Verbeek** (VVD): Het ging over de huidige situatie.

Mevrouw **M.A. van der Meer** (PvdA): U gaf een toekomstvisie.

De heer **Verbeek** (VVD): Ik bestrijd het publieke karakter van het huidige bestel.

Mevrouw **M.A. van der Meer** (PvdA): Ik niet. Wat wij ook willen, is een heel stevige toezegging dat er

een duidelijk einde komt aan de uitbreiding van STER-zendtijd. In deze wet wordt een maximum gesteld dat overeenkomstig de Europese richtlijn 15% van de totale zendtijd en een uurmaximum van 20% bedraagt. Voorlopig zal het — te regelen bij algemene maatregel van bestuur — 6,5% zijn.

Wij willen graag van de minister horen dat dit maximum een percentage is dat heel ver weg ligt en ook heel ver weg zal blijven liggen. Als wij echt tijdens een uur zendtijd 12 minuten reclame krijgen, zijn of worden wij gek. Dat die 20% in de Europese richtlijnen staan, betekent niet dat wij dat misschien wel ooit zouden kunnen willen. Dat wil ik graag bevestigd horen. En dan spreek ik nog niet eens over de mogelijkheid om reclame in de programma's te stoppen. Ook als dat in de gebruikelijke pauzes gebeurt — en wat zijn gebruikelijke pauzes — is het een heel hinderlijke inbreuk. Als de publieke omroepen met succes willen concurreren met de commerciële door middel van kwalitatief goede programma's, dan denk ik dat het niet onderbreken van die programma's, al dan niet in gebruikelijke pauzes, een punt in hun voordeel kan opleveren.

Dat er bij dit wetje meteen toelating van reclame in regionale en lokale omroep wordt toegestaan, is niet onlogisch. De omroepen hadden er allang om gevraagd, net als de adverteerders, en het past in het totaal, zeker als je ervan uitgaat — en dat doen wij — dat regionale en lokale omroep, publieke omroep moet zijn.

Er blijken echter beren op deze weg te zijn die zich voor de Tweede Kamer kennelijk goed verstoppt hadden. De onderhandelingen tussen uitgevers en omroep verlopen niet overal voorspoedig. Dat ligt ook voor de hand. Het zijn twee zeer ongelijkwaardige partners. De uitgevers bevinden zich in een heel comfortabele positie en zij kunnen in feite vragen wat zij willen, want zij hebben er immers geen enkel belang bij. Dat zie je dan ook hier en daar gebeuren. Als uitgevers percentages vragen — 50% is genoemd — die zo hoog zijn dat er voor het maken van programma's niet veel overblijft, is het tegendeel bereikt van wat beoogd werd. Wij onderschrijven de vragen die de heer Verbeek daarover zoëven stelde.

Verder zie je dat de lokale

programmering behoorlijk wordt aangepast aan deze nieuwe situatie: men beoogt een breed publiek te trekken om zoveel mogelijk geld binnen te halen van de adverteerders. Het is bijna commerciële omroep in een publiek jasje. En het is zeker geen versterking van de publieke omroep. Het is niet eenvoudig om daar een oplossing voor te bedenken; je kunt immers niet eens, zoals bij de landelijke omroepen, als een soort waarborg een totaal programma eisen. En zelfs daar zijn wij, zoals gezegd, bang voor zo'n ontwikkeling.

Ook zie je steeds meer samenwerking tussen lokale omroepen om meer reclame binnen te kunnen halen, ook al staat er in een nota van de minister dat dit niet de bedoeling is. Hoe zou je dat ook tegen kunnen houden! Verontrustend vonden wij in dit verband — en het is maar één voorbeeld — de overweging van samenwerking tussen de Avondbladen Combinatie Rotterdam en de Stads TV en Stads Radio van de Omroep Rotterdam. Voor de ACR was het vooral interessant dat er relatief meer koopkrachtige Rotterdamers naar Stads TV kijken dan niet-actieven, lees: minder draagkrachtigen. De programma's zullen dus juist voor die groep aantrekkelijk moeten blijven, wil de pers deze interesse behouden. Over onafhankelijke publieksomroep gesproken! Dat Omroep Rotterdam zich ook opwerpt als producent van commercials lijkt ons ook nogal oneigenlijk.

Het kan niet de bedoeling zijn, zo zegt de minister in haar nota "Reclame bij lokale en regionale omroep", dat de raakvlakken tussen regionale en lokale omroep in hoofdzaak in termen van concurrentie worden beleefd. Maar het gebeurt wel. In Rotterdam bijvoorbeeld is de strijd niet gering. Gelukkig is de uitspraak dat "wie bepaalt ook betaalt" uit diezelfde nota inmiddels veriaten. Maar toch is er naar onze mening te veel bemoeienis mogelijk van de lagere overheden met de bijbehorende omroepen.

Eerst de onlogische en ook inefficiënte inning van een provinciale opslag die inmiddels door alle Nederlanders moet worden betaald, zodat een koppeling aan de omroepbijdragen veel logischer zou zijn. En dan nu ook nog de bemoeienis met de overeenkomst tussen uitgevers en omroepen ter zake van de reclame. Wij achten dit in strijd met het

adagium "de overheid op afstand", wat ook bij de invoering van de Mediawet zozeer beleeden werd, maar waarvan ook daar helaas niet veel terechtgekomen is. Juist bij media steekt deze terughoudendheid heel nauw.

Er is verder niets geregeld over de public access kanalen. De Mediawet kan weinig doen op dit terrein. In wezen verkoopt de lokale omroep zendtijd aan commerciële omroep; en dat was toch allerminst de bedoeling.

Kortom, het wordt een beetje een rommeltje allemaal, terwijl wij het toch zo goed hadden willen regelen. En de inkomsten uit de reclame, waar de "lagere" omroepen — in analogie aan de lagere overheden — zoveel van hadden verwacht, vallen nogal tegen. Overigens was dat al eerder voorspeld. Maatregelen die vooruitlopen op deze inkomsten, moeten dan ook voorlopig achterwege blijven, lijkt ons. Dit geldt vooral voor de migrantenomroepen. Deze moeten dus blijven worden gefinancierd totdat zeker is dat er een andere bron van inkomsten is, al dan niet lokale reclame. Kan de minister dat toezeggen? Dat zou het gesprek dat de Stichting omroep allochtonen deze week op het ministerie heeft, ook wat prettiger maken. Ik heb begrepen dat dezer dagen een brief van de Mediaraad over de financiering van de migrantenomroep zal uitgaan. Het is altijd prettig als zoveel mensen het met elkaar eens zijn, ook voor de minister.

Wij hebben met alles wat wij hier hebben gezegd, de minister deelgenoot willen maken van onze zorgen. Wij denken niet dat wij deze weg kunnen verlaten. Dat beogen wij ook niet. Wij willen wel graag dat de minister aangeeft wat zij denkt te doen om deze niet bedoelde effecten te kunnen beheersen en tegengaan. Wij gaan ervan uit dat de minister de tovenaars zelf zal zijn en niet haar leerling. Wij zijn dus erg benieuwd naar haar visie.

□

De heer **Kuiper** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ruim drie jaar geleden werd in deze Kamer de Mediawet behandeld. Degenen uit ons midden die toen voorspelden dat deze wet het decennium niet zou doorstaan, hebben gelijk gekregen.

Vandaag behandelen wij de eerste van een reeks aangekondigde wetten

die, indien zij alle in de ene of andere vorm tot stand komen, een ingrijpen- de wijziging van ons bestel zullen inhouden. Omdat er meer fundamen- tele voorstellen aan de overzijde in behandeling zijn en nog ingediend zullen worden, zullen wij ons thans onthouden van uitvoerige beschou- wingen over de reeks van voorstellen. Wel achten wij het noodzakelijk dat er in de loop van het komende jaar duidelijkheid komt, zij het dat wij het wel eens zijn met de bewindsvrouwe dat de reeks wijzigingen die nu op stapel staat ook daarna weer voor verdere wijziging in aanmerking kan komen. Wat dat betreft is mijn fractie niet zo ongelukkig met het feit, dat de minister thans een meer incre- mentele methode volgt, namelijk dat zij stuk voor stuk een aantal wetten indient. Op dit punt is het natuurlijk nooit goed of het deugt niet; aan de ene kant is er erg veel voor te zeggen dat er een samenhangend beleid wordt geïntroduceerd in een grote wet waar een masterplan achter zit, maar aan de andere kant heeft dat weer het nadeel van alles of niets. In ieder geval heeft het voor deze Kamer het nadeel van stikken of slikken. Daarom kunnen wij het op prijs stellen dat wij stuk voor stuk over voorgestelde wijzigingen in de wetgeving kunnen beslissen.

Het feit dat wij ons in deze fase zullen onthouden van toekomstvisies en meer fundamentele beschouwin- gen, neemt natuurlijk niet weg dat een reflectie over de afgelopen drie jaar — zeker in deze weken voor kerstmis — zich aan ons opdringt. Ik herinner mij dat drie jaar geleden de toenmalige bewindsman reageerde op een open vraag mijnerzijds en toen een fantasie, een toekomstper- spectief van een mogelijk dual bestel ontwikkelde dat recht zou doen aan de uitgangspunten van het regeerakkoord dat in 1986 was gesloten. In zijn antwoord op mijn open vraag zat een uitdaging aan de verschillende Hilversumse omroepen. Dat gold zowel voor de identiteitsom- roepen als voor de zogenaamde ATV-omroepen die ook al in contact met uitgevers waren. Geconstateerd moet worden, dat de betrokkenen in dat zo diverse maatschappelijk middenveld, voornamelijk in priso- ners' dilemma's gevangen waren. Dat geldt zowel voor de ATV-omroepen onderling plus de uitgevers als in zekere zin voor de identiteitsomroe- pen. Aan de plannen die op het ogenblik van allerlei kanten gelan-

ceerd worden, ook vanuit het maatschappelijk middenveld, kun je zien dat zich het zelfde dreigt voor te doen. Dat is op het ogenblik wel begrijpelijk omdat het de schets van contouren, van activiteiten in de eerste fase betreft waarin men nog positie kiest. Ik verbind er nu, behoudens deze analyse, geen nadere conclusies aan. Maar ik meen, en ik sluit mij dan aan bij mevrouw Van der Meer, dat er in het komende jaar een actieve wisselwer- king tussen de verschillende deelnemers aan het Hilversumse spel en de verantwoordelijke bewindspers- soon zal moeten plaatsvinden, waarbij het hoogst interessant is, te zien hoe, in het kader van de wisselwerking tussen kabinet, Tweede-Kamerfracties en de mensen uit het Hilversumse, er door stimu- lansen vanuit de wetgeving gekomen kan worden tot een nadere structu- ring van het omroepbestel die recht doet aan de inhouden en de doelstel- lingen die een dergelijk omroepbestel zal moeten hebben. Dat geldt zowel voor de publieke sector als voor een in te stellen commerciële sector, waarvoor de mogelijkheden in het regeerakkoord zijn geschapen. Ik hoop dat in ieder geval in de laatste sector, door die prikkels een "wild-west-situatie", die zich dreigt voor te doen, voorkomen zal kunnen worden.

De gefaseerde behandeling zou als nadeel kunnen hebben, dat er geen algemeen overzicht is, maar de bewindsvrouwe heeft in antwoord op vragen van de CDA-fractie aan deze Kamer een zeker inzicht gegeven in de bedoelingen en de doelstellingen van volgende wetsvoorstellen, zodat wij de aanpak die hier gekozen is, kunnen billijken. Trouwens, ook in dit kleine wetje worden nog drie zeer verschillende zaken behandeld. Het belangrijkste punt van de wet komt ook tot uitdrukking in de informele naam die het voorstel heeft gekre- gen, het zogenaamde STER-wetje. Het doelt op flexibilisering en uitbreiding van de zendtijd van de STER. Op die punten sluit ik mij aan bij de opmerkingen van de vorige spreekster over het maximum van deze uitbreiding. Het is best mogelijk, dat het optimum nog wel onder dat maximum ligt.

De oorspronkelijke bedoeling was de versterking van het publieke bestel. Door de ontwikkelingen van het afgelopen jaar is het nog de vraag hoe zich dat verder financieel

zal vertalen. Net als mevrouw Van der Meer heb ik begrepen, dat gisteren daarover in een uitzending — die ik niet heb gezien — gegevens zijn gepresenteerd. Wellicht heeft de minister die uitzending ook niet gezien, maar dan verneem ik graag via haar ogen en oren op het departement haar reactie daarop in verband met de doelstelling van deze wet. Mijn fractie kan instemmen met het hoofddoel van deze wet, dat wil zeggen met flexibilisering en uitbreiding van de STER-zendtijd.

Het tweede punt is, dat nu ook de zogenaamde artikel-36-omroepen een beroep kunnen doen op het stimuleringsfonds. Drie jaar geleden is dat door onze fractie ook in deze Kamer aan de orde gesteld en wij juichen het toe, dat nu de koninklijke weg bewandeld kan worden en dat kleine omroepen, die inderdaad voor hoogwaardige uitzendingen zorgen, nu ook kunnen profiteren van dit stimuleringsfonds.

Het derde punt is enigszins een Fremdkörper in de oorspronkelijke opzet van de wet en werd daaraan toegevoegd door een amendement in de Tweede Kamer. Dit betreft de reclame in het kader van de regionale en lokale omroep. De vragen die daarover zijn gesteld door mijn beide voorgangers op dit spreekgestoelte duiden erop, dat in ieder geval het beginsel van onthechtheid — een van de punten uit het programma van vijf, dat de heer Verbeek opsomde — zich als een dilemma voordoet, omdat door lokale en regionale omroepen een beroep op de minister zou kunnen worden gedaan om gebruik te maken van het wetsartikel om knopen door te hakken als de onderhandelingen tussen regionale en lokale uitgevers en regionale en lokale omroepen tot impasses leiden. Is de minister bereid om de door de heer Verbeek bepleite onthechtheid op deze situatie toe te passen of vindt zij het haar verantwoordelijk- heid om op dit punt de helpende hand te bieden?

Mijnheer de voorzitter! Wij wachten met belangstelling de antwoorden van de bewindsvrouwe af.

□

Mevrouw **Tiesinga-Autsema** (D66): Mijnheer de voorzitter! Aan de behandeling van de Mediawet in de Eerste Kamer heb ik gemengde herinneringen. De beste is het

compliment van de toenmalige minister van WVC, dat D66 toen als enige partij een werkelijk alternatief voor het voorstel van de regering neerzette. De slechtste is, dat het wetsvoorstel werd aanvaard.

En nu dit wetsvoorstel. Al snel na de totstandkoming van de Mediawet werd het in de ogen van de regering noodzakelijk om de Mediawet op een aantal onderdelen te wijzigen. Niet rigoureuus — helaas — aangepast aan maatschappelijke en internationale ontwikkelingen maar slechts op een aantal onderdelen. Het gaat om technische aanpassingen en om voorstellen tot verruiming van de reclamemogelijkheden via de STER en, zoals de memorie van toelichting zegt, om versterking van de concurrentiekracht van deze organisatie. Jammer. Het zal de minister dan ook niet verwonderen, dat zij ook wat dit voorstel betreft niet op onze steun mag rekenen.

Mijn collega Wolffensperger heeft in de Tweede Kamer dit voorstel zowel achterhaald als voorbarig genoemd. Het zal de minister, als zij kennis heeft kunnen nemen van onze opvattingen over de vigerende Mediawet, niet verwonderen, dat ik het daar volstrekt mee eens ben. Het is inderdaad niet zinnig om over het meest wettelijke reclamevolume van de STER te praten zonder daarbij een relatie te leggen met de komst van de commerciële televisie, die onvermijdelijk is. Eveneens dient een relatie gelegd te worden met de spreiding van reclamevolume over beide netvormen en een zinnige financiering van het publieke deel van het bestel.

Mijnheer de voorzitter! Ook omwille van de tijd wil ik het uiten van kritiek niet nog eens dunnetjes overdoen, maar mij daarentegen beperken tot het maken van een paar opmerkingen.

Met de doelstelling van de maatregelen ten behoeve van het Stimuleringsfonds hebben wij geen moeite. Het is goed dat er meer oog en ook meer geld komt voor culturele produkties van Europese c.q. Nederlandse herkomst. Op dit punt wreekt het zich, dat een aantal onderdelen in één wetsvoorstel is verwoord. Wij vinden dat jammer. Het komt ons wel voor, dat deze publieke geldstroom richting omroep in de toekomst in een dual bestel nog meer steun nodig zal hebben. Ik ondersteun ook van harte de opmerkingen die de collega's voor

mij hebben gemaakt over de artikel-36-instellingen. Wij hebben ook bij de behandeling van de Mediawet voor deze steun gepleit en het is fijn dat deze instellingen nu ook zullen kunnen putten uit het Stimuleringsfonds

Voorzitter! Ten slotte wil ik een paar opmerkingen maken over de pluriformiteit. De minister zegt de pluriformiteit te willen waarborgen door het aantal omroepinstellingen per verzorgingsgebied tot één te beperken. Het amendement dat de collega's Dees en Wolffensperger aan de overkant hebben ingediend en waarmee er per verzorgingsgebied desnoods twee omroepinstellingen zouden kunnen komen, heeft het niet gehaald. Wij betreuren dat. Naar onze mening zou de pluriformiteit daarmee juist beter kunnen worden gehandhaafd.

Mijn laatste opmerking heeft eveneens betrekking op de pluriformiteit. In de memorie van antwoord naar aanleiding van het voorlopig verslag komt naar voren, dat de totale opbrengst van de STER-reclame in 1990 wel eens circa 30 mln. lager zou kunnen komen te liggen. Bij een groei van de commerciële omroep is het niet denkbeeldig, dat de STER-inkomsten verder onder druk komen te staan. De regering is echter van mening, dat er met inachtneming van het onderhavige wetsvoorstel, voldoende mogelijkheden zijn om daar op korte termijn weerstand aan te bieden. Die weerstand is voor de regering mogelijk met de geldstroom van 1/16 deel van de afgedragen STER-inkomsten. Dit geld gaat dan naar het Stimuleringsfonds. Onverlet de eerdere opmerkingen over dit fonds, mijnheer de voorzitter, hebben wij er moeite mee, dat de minister de pluriformiteit bij sommige punten zo sterk de nadruk geeft, maar dat in het geheel niet doet bij andere onderdelen. Het gaat daarbij voornamelijk om de woorden en het gewicht dat de minister aan sommige onderwerpen toekent. Hier en daar legt zij dan het accent anders of legt helemaal geen accent. Dat laatste gebeurt mijns inziens bij de koppeling van de geldstroom naar het Stimuleringsfonds aan de inkomsten uit de reclame. Juist de programma's die zorgen voor pluriformiteit zijn geen publiekstrek- kers en dus niet aantrekkelijk voor reclame. Door de koppeling vloeit bij tegenvallende reclame-opbrengsten

minder geld naar het Stimulerings- fonds, waardoor minder program- ma's of onderdelen daarvan kunnen worden gefinancierd. Het risico is dan groot, dat uiteindelijk de voorkeur wordt gegeven aan programma's die meer reclame zullen trekken. Het komt ons voor, dat de minister haar zorg voor pluriformiteit wat willekeurig uitdraagt, maar wellicht zal zij deze indruk willen en kunnen wegnemen.

□

De heer **Van der Jagt** (GPV):
Mijnheer de voorzitter! Ik spreek bij de behandeling van dit wetsvoorstel ook namens de SGP en de RPF.

Tijdens de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer is een merkwaardige exercitie uitge- voerd. In dit wetsontwerp stond aanvankelijk duidelijk, dat de reclame op zondag niet zou plaatsvinden, maar in het wetsontwerp over de commerciële televisie "stond" dat dit verbod gehandhaafd wordt "behou- dens toestemming van de minister". De minister van Welzijn, Volksge- zondheid en Cultuur kan op het moment waarop de financiële situatie van de omroep daartoe aanleiding geeft, reclame op zondag toestaan. Principieel was hiermee in het kabinet de weg voor toegang van de reclame op de zondag geëffend. De minister-president zei in dit verband: wij willen STER-reclame op zondag toestaan om zo een dreigend tekort aan omroepgelden op te vangen. Wij moeten constateren, aldus de heer Lubbers, dat er in de voetbalstadions reclame wordt gemaakt en die is dan, als 's middags en 's avonds beelden van de wedstrijden op de televisie worden uitgezonden, in de huiskamers te zien. Wij hebben dus al, zo zei de premier, reclame op zondag. Maar vervolgens, zo stelde hij, over welke zondag hebben wij het? Over de morgen, die voor velen in onze samenleving noopt tot bezinning? Beslist niet! Neen, wij hebben het over de zondagmiddag en -avond, die toch al rijkelijk is vermengd met reclame.

Deze redenering, mijnheer de voorzitter, zal in het rooms-katholieke zuiden wellicht plausibel overkomen, maar er zijn nog vele kerken, vooral boven de rivieren, waar de bezinning niet alleen 's morgens plaatsvindt.

De heer **Tummers** (PvdA): Daar zijn

ook veel rooms-katholieken, in Volendam bijvoorbeeld.

De heer **Van der Jagt** (GPV): Inderdaad.

De opvatting van de minister-president heeft kennelijk in het kabinet de doorslag gegeven om de invoering van de zondagreclame in de toekomst mogelijk te maken. De VVD in de Tweede Kamer zag met dit gegeven kennelijk mogelijkheden om niet te wachten op die toekomst, maar om met steun van de PvdA direct in dit wetsontwerp de zondagreclame te regelen. Een amendement daartoe werd ingediend. Toen kwam Leiden in last. Het CDA was evenals onze fracties mordicus tegen dit amendement. Vooral was er bij het CDA ontstemming dat de PvdA met de oppositie gemene zaak maakte. Goede raad was duur. Het kabinet zat in een lastig parket. Aanneming van dit amendement zou de coalitie wel zeer zwaar belasten. Toen gebeurde er iets merkwaardigs. De minister vroeg schorsing van behandeling. Het vervolg? Met "stoom en kokend water" werd een apart zondagwetje voor reclame ingediend. Het lag voor de hand dat dit wetje verworpen zou worden, want voor de een ging het te ver en voor de ander niet ver genoeg. Het voor ons liggende STER-wetje werd erdoor gered. Het kabinet haalde in de Tweede Kamer de financiële buit binnen, maar fraai was het allemaal niet.

Mijnheer de voorzitter! De doelstelling van dit wetsontwerp is onder meer, de financiële positie van de publieke omroep te versterken door de reclamemogelijkheden via de STER te verruimen. Over dit hoofdmotief willen wij kort iets opmerken. De vraag is: moet je de financiële positie versterken door meer reclame te brengen op het scherm en in de ether en, wat belangrijker is, versterk je met de voorgestelde financiële versterking ook de totale positie van de publieke omroep? De minister stelt: de publieke omroep is een groot goed; die moeten wij beschermen. Wij zijn het daar van harte mee eens. Maar wij stellen vast dat ons Nederlandse omroepbestel in beginsel niet op commerciële pijlers is gebouwd. De omroepen werden gefinancierd door het lidmaatschap van leden of begunstigers en door omroepbijdragen. Er kwamen van meet af aan geen reclame-inkomsten aan te pas. Wij hadden dit graag zo

willen houden. Toen deed de reclame haar entree. Wij vonden dit geen vooruitgang.

Vooral op het scherm is het fenomeen "reclame" een indringend en agressief gebeuren. Het lokt tot meer consumptie. In plaats dat wij, gezien het chronisch gebrek aan financiële middelen in ons land en de nog grotere nood in de Derde Wereld, tot een soberder levensstijl overgaan, worden wij avond aan avond via verleidelijke advertentie-spots uitgenodigd om onze consumptie te verhogen. Wat die hogere consumptie betekent voor ons energieverbruik, voor de milieuproblematiek en voor de grondstoffenbalans, het is ons allen bekend. Bovendien, in plaats van het terugdringen van de reclame, omdat het een wezensvreemd element is rondom ideële, culturele programma's, wordt de reclame met dit wetsvoorstel geïntensiveerd. Wij hadden liever gezien, dat een eventuele financiële versterking uit de vanouds bekende middelen zou worden gegenereerd. De minister heeft in de Tweede Kamer gesteld, dat zij de publieke omroep duidelijk onderscheiden ziet van de commerciële omroep.

Wij vinden dat het genoemde onderscheid er met dit wetsvoorstel niet beter op wordt. Immers, de veelheid van de reclame op de publieke omroepen neemt toe. De flexibiliteit van de plaatsing wordt groter. Nu al zijn de blokken niet alleen meer om de journaals gegroepeerd, maar ook tussen de programma-onderdelen in. In sommige gevallen wordt het met dit wetsvoorstel mogelijk om ook tussen één programma een blok reclame te plaatsen en dat allemaal om zoveel mogelijk geld te vangen om de concurrentie met de commerciële omroep vol te kunnen houden. Maar met dit alles wordt het onderscheid tussen een publieke en een commerciële omroep steeds minder. Want is het niet zo, lettend op dat wat je op het scherm ziet, dat er bijvoorbeeld tussen de TROS of Veronica enerzijds en RTL-4 anderzijds weinig verschil is?

Onze conclusie is dan ook, dat wij de voorkeur geven aan minder reclame op de publieke omroep in plaats van meer. Wij staan dan ook niet te juichen bij dit wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Het is mij bekend, dat

de minister bereid is om onmiddellijk te antwoorden. Durft zij dat nog steeds?

Minister **d'Ancona**: Ja, voorzitter.

De **voorzitter**: Dan krijgt zij een lessenaar toegeschoven. Dat is de eerste steun die zij krijgt. Het woord is aan de minister.

Minister **d'Ancona**: Mijnheer de voorzitter! Het is terecht dat u mij vraagt, of ik het nog aandurf om direct te antwoorden, want de afgevaardigden hier in de Eerste Kamer hebben een aantal zaken aan de orde gesteld dat ver uitstijgt boven datgene wat in het vandaag aan de orde zijnde wetsvoorstel wordt behandeld. Sommigen hebben daarbij mijns inziens terecht geprobeerde om dit wetsvoorstel tot verruiming van het reclameregime — in de wandeling soms het STER-wetje genoemd — te voorzien van een context en daarbij te preluderen op ontwikkelingen die het komende jaar aan de orde zullen komen. Nogmaals, soms gaat het wel heel ver en daarom heb ik mij even afgevraagd, of ik er wel onmiddellijk op zou kunnen antwoorden. Toch zal ik, om allerlei redenen, een poging daartoe wagen.

Ik zal zo goed als ik dat kan, antwoord geven op een aantal specifieke vragen. Ik wil echter beginnen met het zo precies mogelijk aangeven wat wij nu met dit onderdeel van het totale traject beogen. Dat lijkt mij nodig. Tevens komt er dan antwoord op vragen die in dat verband zijn gesteld. Verder kan ik op die manier een aanzet geven tot de discussie die hier vanmiddag is gestart over een paar grote daarmee samenhangende onderwerpen. Zo noem ik de vraag, wat nu precies het karakter van de publieke omroep is. Hoe zit het nu met de financiering van dat bestel? Wat zijn de toekomstplannen?; het is misschien aardig om die kwestie hier vandaag even aan de orde te stellen. Hoe spelen de uitkomsten van het rapport-McKinsey — dat zal 19 december uitkomen — in op die te verwachten ontwikkelingen? Degenen die hier het woord hebben gevoerd en die blijk hebben gegeven van hun intrinsieke belangstelling voor het omroepbestel, hebben het recht om wat diepgaand-

der dan alleen over het onderhavige wetsvoorstel met mij van gedachten te wisselen.

Het wetsvoorstel tot verruiming van het reclameregime, in de wandeling het STER-wetje genoemd, is anderhalf jaar geleden bij de Tweede Kamer ingediend. Tijdens de parlementaire behandeling aldaar heeft het wetsvoorstel een paar wijzigingen ondergaan, waarvan de belangrijkste is de introductie van reclame bij de lokale en regionale omroep. De heer Verbeek noemde laatstgenoemde wijziging een pluspunt. Een andere wijziging is het vervallen van de voorgestelde multimediale samenwerking tussen de uitgevers en de landelijke omroepverenigingen. Dat onderwerp komt in een latere fase van wetgeving weer aan de orde. Het voorliggende wetsvoorstel maakt deel uit van het zogenaamde eerste traject van de wetgeving op het gebied van omroep en pers, die het regeerakkoord noodzakelijk maakt. De heer Kuiper heeft gezegd dat hem dit een verstandige aanpak lijkt. Hij heeft er verder op gewezen dat hoewel een traject wordt doorlopen en wordt aangegeven welke wetgeving bij welk ijkpunt aan de orde zal komen, de logische verbanden die er zijn niet worden ontkend of vermeden. Ook bij het onderhavige wetsvoorstel zijn er naast de regeling van het reclameregime een aantal andere onderwerpen aan de orde die tot doel hebben de positie van het publieke bestel te versterken. In de regeling voor de landelijke commerciële omroep die wij komend voorjaar zullen behandelen in de Tweede Kamer en daarna vanzelfsprekend hier, wordt het niet alleen mogelijk gemaakt om commerciële omroep te introduceren, maar worden tevens een aantal voorwaarden gecreëerd die tot doel hebben de positie van het publieke bestel te versterken. Het is precies zoals de heer Kuiper zegt; er is sprake van twee trajecten. Bij het eerste wordt bij vooraankondiging duidelijk gemaakt wat behandeld wordt. Verder zal er, of het nu gaat om commercie of om het publieke bestel, af en toe vervlechting optreden van regelingen die het een, de commercie, dan wel het ander, het publieke bestel, raken.

Voorzitter: De Rijk

Minister **d'Ancona**: Mijnheer de voorzitter! Ik hoop dat het wetsvoor-

stel dat wij vandaag bespreken, na instemming door uw Kamer, nog voor 1 januari 1991 in het Staatsblad zal kunnen verschijnen. Zoals de zaken er nu voor staan, hoop ik dat het wetsvoorstel met betrekking tot de introductie van de landelijke commerciële omroep in werking zal kunnen treden in de zomer van 1991. Als deze wetsvoorstellen tot wet zijn verheven, geraken wij in de tweede fase van wetgeving. Die zal in de eerste plaats betrekking hebben op de organisatie van de landelijke publieke omroep en op de uitwerking van een concessiestelsel voor de publieke omroepverenigingen. Andere onderwerpen die daarbij aan de orde zullen komen, zijn de lokale en regionale omroep, de afronding van de implementatie van de Europese televisierichtlijn en de persfusieregeling. De regering streeft ernaar, de desbetreffende wetsvoorstellen in de loop van 1991 bij het parlement in te dienen. Dit is dus het kader waarbinnen het voor ons liggende wetsvoorstel zich aftekent.

De kern van het voorstel bestaat uit drie onderdelen, verruiming en flexibilisering van de STER-reclame en introductie van reclame bij de lokale en regionale omroep, alsmede de voeding en uitbreiding van de werkingssfeer van het Stimuleringsfonds Nederlandse culturele omroepproducties. Al die zaken zijn hier door één of meerdere van de geachte afgevaardigden genoemd. Ten aanzien van het eerste onderwerp, de verruiming en flexibilisering van het reclameregime, zijn er mensen, zoals de heer Van der Jagt en mevrouw Van der Meer, die er eerder treurig dan vrolijk van worden dat zoiets nodig is. Zij spreken niet om precies dezelfde redenen hun treurnis uit over dat feit. Er zijn echter verschillende redenen waarom dat nodig is. Er zijn recente internationale ontwikkelingen. De reclame speelt een groeiende rol als financieringsbron, ook van de publieke omroep. Ik zeg dit in het bijzonder tegen de heer Van der Jagt. De tijden zijn inderdaad veranderd. Wij financieren het publieke bestel niet meer alleen uit de bijdragen van leden en uit de omroepbijdragen, maar ook uit de reclame-inkomsten. Verder is hier gezegd dat er sprake is van concurrentie vanuit het buitenland. Ik denk hierbij aan RTL 4, Radio 10 en Sky-radio. Als wij het niet binnen houden, zal het via het buitenland tot ons komen. Natuurlijk

heeft ook een rol gespeeld de te verwachten binnenlandse commerciële omroep. Dat heeft er ook toe bijgedragen dat wij ons hebben herbezonnen op de positie van de reclame binnen het publieke bestel en de wijze, waarop wij dat op een fatsoenlijke manier, passend binnen de Europese regels en met een aantal zaken die wij willen bewaren, kunnen realiseren.

Er was ook een duidelijke behoefte in Hilversum om de financiële armslag te vergroten en een aantal verruiming voor het reclameregime te laten plaatsvinden. Waar bestaan die verruiming uit? De STER heeft haar tarieven niet langer voor een vol kalenderjaar vast te stellen en evenmin voor een half jaar voor de aanvang van een kalenderjaar. Dat schijnt voor de betrokkenen een verbetering te zijn en een grotere mogelijkheid te bieden om de reclametijd op een goede wijze te vullen.

De maximale zendtijd van de STER wordt vastgesteld op 12 minuten per uur en op 10% van de totale voor de landelijke omroep beschikbare zendtijd. De feitelijke zendtijd zal bij AMvB worden vastgesteld, vooreerst tot 6,5% van de totale zendtijd voor de landelijke omroepen. In antwoord op hetgeen mevrouw Van der Meer heeft gezegd, moet ik zeggen dat het — ik ben blij dat zij het niet heeft gemerkt — soms nog erger is dan zij bevroedde. Wij spreken nu over gemiddelden. Er zijn echter al momenten waarop wij ver over het gemiddelde heen gaan en er een percentage van 17 wordt bereikt.

Mevrouw Van der Meer vreest dat in de toekomst de situatie zal verslechteren. Ik wijs haar erop dat het nu al erger is dan zij veronderstelt. Ik vestig er tevens de aandacht op, dat de STER-reclame niet meer voornamelijk gekoppeld hoeft te worden aan de NOS-journaals en ANP-bulletins. Ik kan mevrouw Van der Meer overigens ook geruststellen: wij zullen absoluut niet overgaan tot het onderbreken van programma's op een andere wijze dan in het wetsvoorstel is aangegeven. Er zal alleen gebruik gemaakt worden van de zogenaamde natuurlijke pauzes in sportevenementen en podiumvoorstellingen. Dit kan overigens alleen indien de verantwoordelijke omroep daar geen bezwaar tegen heeft. De regering acht dit ook het maximaal aanvaardbare.

Door de aanneming van het

amendement-Van Nieuwenhoven c.s. is de reclame bij de regionale en lokale omroepen geïntroduceerd. Dit amendement is overigens niet uit de lucht komen vallen, maar het is het gevolg van een herhaald luid verzoek van de regionale en lokale omroepen. Iedereen die met deze materie bekend is, weet dat deze omroepen gevraagd hebben op zo korte mogelijke termijn hun financiële mogelijkheden te vergroten door de invoering van reclame.

Voorzitter! Wij hebben duidelijk gemaakt dat voor ons de essentie is dat er overeenstemming wordt bereikt tussen de lokale en regionale omroepen en de uitgevers van de dag- en nieuwsbladen in de desbetreffende regio over de verdeling van de reclame-inkomsten. De AMvB die hieromtrent nadere regels zal stellen, wordt een dezer dagen naar de Raad van State gezonden. Wij denken dat het mogelijk is per april of mei 1991 de reclame daadwerkelijk op de regionale en lokale zenders in te voeren. Dit is uiteraard afhankelijk van de tijd die de Raad van State nodig heeft voor het advies.

Voorzitter! Wij achten het nodig dat er overeenstemming wordt bereikt tussen de uitgevers en de omroepen op regionaal of lokaal niveau. Wij laten dat ook aan beide partijen over. De veronderstelling van mevrouw Van der Meer dat men er niet in zal slagen een afspraak te maken, gelet op de comfortabele positie van de uitgevers, is niet juist. De uitgevers hebben bezwaar gemaakt tegen de uitbreiding van de mogelijkheden van de omroepen op dit terrein. Zij hebben er ook bezwaar tegen dat de omroep het voortouw blijft houden. De uitgevers kunnen op basis van afspraken delen in de baten, maar wij moeten vasthouden aan het publieke karakter van de regionale en lokale omroepen. Het is overigens waar dat wij beide partijen tot elkaar veroordelen, maar zij zijn er ook beide bij gebaat dat er goede afspraken worden gemaakt. Op sommige plaatsen is dat al in kunnen en kruiken. Mij is er ter ore gekomen dat sommige via overkoepelende organisaties tot modelafspraken willen komen. Men is daarmee bezig. Moet de minister of een andere autoriteit daarbij als arbiter optreden? Ik dacht van niet. Wij zijn toch voor verantwoordelijkheid daar waar zij thuishoort? De minister heeft toch niet als eerste geroepen dat reclame bij de regionale en lokale omroep

mogelijk moest worden? De wens is bij die omroepen ontstaan. Wij stellen nu voor het met elkaar eens te worden. Als zij het niet met elkaar eens worden, zullen beide daarvan schade ondervinden. Dat heb ik tot nu toe begrepen. Ik confronteer beide partijen met de eigen wensen en uitspraken op dit punt. Op sommige plaatsen gebeurt dit op vrij natuurlijke wijze. Ik hoop inderdaad dat men het zichzelf makkelijk zal maken en tijd en energie zal sparen door modelovereenkomsten te construeren. Ik zie daarin geen rol weggelegd voor de minister om als arbiter op te treden.

Er zijn ook omroepen die geen behoefte hebben aan reclame en die mij dat hebben meegedeeld. Er is niets dat hen daartoe dwingt. Sommige willen graag reclame omdat zij denken op die manier meer armslag te krijgen. Er wordt nu een kader aangeboden waarbinnen dat mogelijk is. Er worden geen barricaden opgeworpen. Zij moeten slechts trachten onderling tot overeenstemming te komen. Wij moeten dan ook maar eens afwachten en zien waar wij uitkomen. Ik ben daar niet buitengewoon somber over.

Een steeds terugkerend issue is de vraag waarom ik dat allemaal regel. Ook de fractie van de VVD heeft deze vraag vandaag weer gesteld. Waarom kies ik niet voor vrijheid blijheid? Waarom laat ik niet iedereen toe in de ether die dat graag wil? Waarom beperk ik de mogelijkheden voor een lokale of regionale zender? Waarom worden daarvoor afspraken afgedwongen?

Als wij het over het landelijk dan wel over het lokale bestel hebben, is de premisse zowel aan de overzijde als hier van de zijde van de VVD dat er geen schaarste meer bestaat. Ik wil daar even op ingaan. Toevallig had ik gisteren een kennismakingsgesprek met de VECAL. Het woord schaarste was niet van de lucht. Afgezien daarvan, zij zijn ter zake kundig. Wij beschikken ook over de uitkomsten van het VOC-rapport, opgesteld door Arnbak cum suis die absoluut ter zake kundig zijn. Zij zeggen dat wij voorlopig nog met een schaarstesituatie te maken hebben. Dat impliceert dat er keuzen gemaakt moeten worden. Ik zeg niet dat deze keuzen door de VVD-fractie gemaakt zouden worden. Daarover kunnen wij van mening verschillen. Ik verzet mij tegen de veronderstelling dat er überhaupt geen keuzen gemaakt

behoeven te worden omdat er geen schaarste meer zou zijn. Dat wordt ontkend, zowel door de praktische werkers in het veld waaronder de vertegenwoordigers van de VECAL, als door de deskundige onderzoekers, onder leiding van de hooggeleerde Arnbak. De schaarste is nog niet voorbij en ik wil dat even gezegd hebben omdat het anders tussen ons blijft hangen en het erop lijkt dat wij ons bezig houden met keuzen die op zichzelf overbodig zijn. Nogmaals, wat die keuzen betreft kunnen wij van mening verschillen maar niet op basis van de veronderstelling dat er over schaarste niet meer hoeft te worden gesproken.

Voorzitter! Vooral mevrouw Tiesinga vraagt aandacht voor het feit dat het stimuleringsfonds met STER-inkomsten wordt gevoed en dat een uitbreiding van de werkings-sfeer van dit fonds wordt beoogd. Ik moet zeggen dat het laatste in deze Kamer waardering geniet. Wat het eerste punt betreft wijst mevrouw Tiesinga erop dat de voeding van het fonds afhankelijk wordt gemaakt van het succes van de STER. Zij vindt dat een wat merkwaardige relatie. Immers, aan de ene kan wil men culturele programma's bevorderen en aan de andere kant moet het geld daarvoor worden binnengehaald met een type van programma's, dat zoveel mogelijk kijkers genereert. Voorzitter. Zo simpel is de redenering niet. Laten wij ons realiseren dat het fonds als gevolg van deze afspraak over zoveel meer middelen kan beschikken dat ook kerkgenootschappen, genootschappen op geestelijke grondslag, educatieve omroepinstellingen enz. daarop een beroep kunnen doen. Er is eenvoudig méér te verdelen; daar kunnen wij voorlopig van uitgaan. Ook al vallen de STER-inkomsten in de toekomst tegen, dan nog betekent deze afspraak, die voorziet in ten minste éénzestiende van die inkomsten, een geweldige verruiming voor het fonds. Ook hieruit blijkt dat ik de pluriformiteit in stand wil houden. Immers, meer instellingen kunnen op dit fonds een beroep doen, waarbij ik tevens een kwalitatieve verbetering beoog.

Voorzitter! Bijna alle woordvoerders hebben gesproken over het publieke karakter van de omroep. Wordt dat karakter nu door dit wetsvoorstel aangetast? Men zal zich er niet over verbazen dat ik die vraag ontkennend beantwoord. Als er

sprake zou zijn van een aantasting, had ik het wetsvoorstel natuurlijk niet aan het parlement voorgelegd. Wij moeten het overigens eens worden over een aantal fundamentele zaken als wij spreken over een publiek danwel een commercieel bestel. In de Nederlandse samenleving maar ook in andere Europese samenlevingen is er nu eenmaal — of wij dat nu prettig vinden of niet — een tendens tot commercialisering. Belangrijke media, zoals radio en televisie, staan daar niet los van. Onder invloed van die tendens neemt de reclame een steeds belangrijker plek in, om het geheel te kunnen financieren, als men tenminste niet steeds meer geld wil vragen aan de burgers.

Waar ligt dan de grens? Hoever kan daarmee worden gegaan? In de schriftelijke voorbereiding met de Tweede Kamer is daar veel over gezegd. De Eerste Kamer heeft daar natuurlijk kennis van genomen. Hoe simpel het ook klinkt, het volgende is natuurlijk het enige juiste antwoord.

Het kenmerkende verschil tussen commerciële omroep en publieke omroep is dat de commerciële programma's maakt om reclamegelden binnen te halen, om winst te maken. Er wordt geld verdiend met de programma's. De publieke omroep is primair gericht op het maken van programma's en zoekt daarvoor verschillende financieringsbronnen. Soms zijn dat publieke financieringsbronnen, soms private.

Een tweede punt is dat het voor het publieke omroepbestel in Nederland wezenlijk is, in vergelijking met sommige andere landen, dat reclame-acquisitie een taak is van een aparte, daarop gerichte rechtspersoon en zendgemachtigde, te weten de STER. Daardoor is iedere directe relatie tussen programmamakers en reclamemakers in feite onmogelijk. Ieder werkt voor eigen verantwoordelijkheid. Men werkt los van elkaar. Daarom ook doet wat wij nu doen, de uitbreiding met gemiddeld 6,5% en de verruiming van de mogelijkheden tot situering van de reclame binnen exact aangegeven grenzen, niets af aan het publieke karakter en aan het onderscheid dat ik maak tussen publieke en commerciële omroep. Dat moest hier nog eens gezegd worden. Hoe simpel het ook lijkt, het is buitengewoon essentieel, ook in het vervolgtraject, om dit aldoo als referentiekader aan te houden.

Verschillende leden hebben

geïnformeerd hoe het dan gaat met die financiën. Gememoreerd is al dat de opbrengst van de STER in 1990 onder druk is komen te staan als gevolg van de komst van RTL4. Voor 1990 wordt thans een bruto STER-opbrengst van rond de 460 mln. verwacht, tegenover een gerealiseerde opbrengst van 486 mln. in 1989. De prognose voor 1991 is thans 475 mln. Dat is voor mevrouw Tiesinga van belang. Misschien kan zij eens bekijken wat dat 1/16 deel nu oplevert. Als men vindt dat 475 mln. niet tenvolgt, moet ik zeggen dat dit relatief toch wel tenvolgt, omdat daarbij al rekening is gehouden met de extra opbrengsten die dit wetje zal genereren. Er is rekening gehouden met een toename van het volume en met de flexibilisering in de tariefstelling. Dan nog is dit de laatste prognose.

Mevrouw Van der Meer zeg ik bovendien, dat ik nog niet weet of wij die prognose van 475 mln. ook echt realiseren. Dit zal afhangen van het aandeel dat het publieke omroepbestel zich in 1991 verwerft. Haar vermoedens, hier uitgesproken, over de ernst van de situatie, zijn — hoewel er alle reden tot ongerustheid is — niet conform mijn gegevens. De realiteit van de prognoses hangt samen met wat het publieke bestel zal doen in het komende jaar. Dit hangt weer samen met de reacties van het publieke bestel op het rapport van McKinsey dat op 19 december verschijnt.

Het McKinsey-rapport bevat een gezamenlijk plan van de omroepen met de NOS over de ontwikkelingen van de publieke omroep in de negentiger jaren op programmatisch, financieel en organisatorisch gebied. Wanneer het rapport aan het NOS-bestuur is gezonden, zal het ongeveer nog een maand duren voordat er een reactie uit Hilversum komt. Tot de heer Verbeek merk ik op dat ik heb toegezegd dat ik in april een beleidsnotitie aan de Tweede Kamer zal voorleggen, waarin ik een politieke stellingname betrek ten opzichte van de toekomst van de Nederlandse publieke omroep.

In Hilversum zijn er veranderingen gaande. Wij zijn het er echter over eens dat een majeure verandering van de publieke omroepen noodzakelijk is. Daarover is iedereen het eens, al is de uitkomst van de vraag in welke richting veranderingen nodig zijn — mevrouw Tiesinga en de heer Verbeek hebben er ideeën over geuit

— nog onduidelijk. Het zal niet meevallen als de publieke omroepen moeten veranderen van sociaal-culturele organisaties met een zeker monopolie in bedrijfsmatig werkende organisaties in een competitieve omgeving. Hierbij is echter sprake van het voorbehoud dat het publieke karakter van de omroep niet verloren mag gaan. Dit is niet eenvoudig. Met grote letters staat boven het veranderingsproces: het publieke karakter van de omroep mag niet verloren gaan.

Het veranderingsproces zal enige jaren vergen. Ik kijk naar de heer Van der Jagt die met een zeker heimwee refereerde aan de vroegere situatie, waarbij omroepen in ons bestel zonder meer sociaal-culturele organisaties waren, gesteund door de leden en geestverwanten. Daarmee werd bijna een levensstijl manifest gemaakt. Immers, men hoorde bij een bepaalde omroepvereniging. Wie denkt daar niet met enige heimwee, waardering en nostalgie aan terug? Zo is de situatie niet meer.

Als wij willen dat het publieke bestel overleeft, zullen wij toch reëel moeten zijn. Het is dan inderdaad onze taak om voorwaarden te creëren voor die verandering. Onder anderen de heer Verbeek heeft gezegd dat sommigen misschien uit het bestel willen treden en semi-commercieel willen worden. Het woord "semi-commercieel" ken ik echter niet. Het is iets tussen strikt publiek en strikt commercieel, zoals een fractiegenoot van de heer Verbeek het aan de overzijde uitdrukte. Welnu, in mijn opstelling is het of publiek of commercieel. Ik ben er overigens geen tegenstander van, integendeel, wanneer sommige publieke omroepen het bestel willen verlaten om een commerciële omroeporganisatie te worden. In de wijzigingen in het wetsontwerp Commerciële omroep heb ik daarvoor ook een minimum aan barrières ingebouwd. Mijn uitnodiging blijft overeind: als mensen het publieke bestel willen verlaten, die comfortabele positie willen opgeven voor iets anders, houd ik ze niet tegen.

Recentelijk heb ik tegen de organisaties die wel eens met die gedachte spelen — die zijn bekend — gezegd dat ze vooral van de mogelijkheden die er binnenkort op dat punt zijn, gebruik moeten maken, dat zij anderen niet voor moeten laten gaan en dat het spelen met de

gedachte misschien maar eens plaats moet maken voor een reëel gesprek daarover. Daar gaat het mij om. Het gaat er mij niet om, iemand onder druk te zetten. Men heeft namelijk de absolute vrijheid om te doen wat men wil. Wel gaat de markt straks de commerciële omroep reguleren. Wij weten allemaal dat die markt financieel niet onbegrensd is. Op het ogenblik is het overigens heel moeilijk om een prognose te maken van de verdeling tussen de reclame-opbrengsten (naar de publieke omroepen dan wel naar de commerciële omroepen). Dat hangt af van de wijze waarop het publieke bestel zich reorganiseert.

Ik heb met grote belangstelling geluisterd naar het betoog van de heer Verbeek. Het model dat hij schetst, is inderdaad interessant. Men zal begrijpen, dat mij dat niet helemaal onbekend is. Ik heb er namelijk verleden week nog over horen spreken. Toen heette het een tien-puntenplan. Nu is het als een vijf-puntenplan geëtaleerd. Het blijkt dat het in de Eerste Kamer beknopter kan. Dat is een van de aardige aspecten van deze zijde van het Binnenhof. Ik zeg evenwel hetzelfde tegen de heer Verbeek als ik verleden week tegen de heer Dees heb gezegd: ik neem met belangstelling kennis van dat plan, maar op sommige onderdelen is het in strijd met het regeerakkoord. Daar heeft de VVD zich niet aan gebonden, dus zij mag plannen maken wat zij wil. Maar men zal begrijpen dat ik in mijn situatie ter zake enige beperkingen in herinnering moet roepen. Maar voor het overige wordt het gevoegd bij alle plannen die de laatste tijd over ons heen zijn gerold. We hebben er al een groot aantal; sommige duiden op een federatieve of zelfs fusie-achtige structuur per net en andere plannen gaan in de richting van een kleuring per net zoals we dat ook bij de radio hebben. Laten we eens even afwachten wat, in combinatie met de reactie op het rapport-McKinsey, de omroep ermee doet. Ze zullen die interessante plannen zeker in hun beschouwing meenemen. Ik zal zeker, niet nu op deze plaats maar in april 1991 als ik met de beleidsnotitie op de toekomst van het bestel kom, erop terugkomen. Dan zullen wij er aan de overkant vast en zeker over praten.

Aan de heer Verbeek maar ook aan anderen zou ik nog iets willen zeggen over de relatie tussen uitgevers en

lokale omroepen. Ik heb er in algemene zin al voldoende over gezegd. Maar men vroeg mij ook nog naar mijn reactie op de brief van de vier grote steden over de hoogte van de compensatieregeling. Ik zei al dat de NDP en de ROOS in ieder geval — ROOS is de ene club en OLON de andere — deze week een principe-overeenkomst met elkaar zullen bespreken. Inderdaad, zo kan ik tegen mevrouw Van der Meer zeggen, gaat het dan om een verdeling die men is overeengekomen — ik heb die niet opgelegd — en die fifty/fifty is. Bovendien is het mij ter ore gekomen dat in Rotterdam en in een aantal kleinere gemeenten in het oosten van het land, ook overeenstemming is bereikt. Over het antwoord op de brief aan de grote steden wil ik de Kamer niet in het ongewisse laten. Ik heb daarin dezelfde toon aangeslagen als die ik nu hier verwoord. Hier en daar gaat het vanzelf. Het is een ontwikkeling en laten wij maar eens kijken hoe ver men op eigen krachten komt.

Op de vraag over de migrantenomroep wil ik als volgt antwoorden. Natuurlijk is het makkelijk om dat op ons bord te schuiven, maar laten de grote gemeenten als zij het zo van belang vinden, eens bekijken of zij die steun niet moeten continueren in plaats van meteen met de vinger naar ons te wijzen. Lokale omroep is in de eerste plaats hun verantwoordelijkheid. Wat zij daar van belang vinden moeten zij realiseren.

Ik heb al enigszins geantwoord op de opmerkingen van mevrouw Van der Meer over het te veel aan reclame. Omdat het de kern van haar betoog was, voorzitter, wil ik er nog het volgende aan toevoegen. Natuurlijk kan ik mij inleven in de gevoelens van mensen zoals mevrouw Van der Meer, die persoonlijk absoluut niet gesteld zijn op reclame. Het zelfde geldt voor de heer Van der Jagt die dat vanuit iets andere overwegingen afkeurt. Maar mevrouw Van der Meer beschouwt het bijna als een aantasting van de kwaliteit en van het kijkplezier. Ze moet echter wel bedenken dat door 10% van de tijd reclame te vertonen, wij 90% van de tijd af en toe — ik wil mij daarover niet al te overdreven uitdrukken — heel mooie dingen zien. Het is de prijs die wij met een klein deel van de zendtijd betalen om het allergrootste deel van die zendtijd op sommige punten zo bijzonder en zo goed mogelijk te maken.

In antwoord op de opmerkingen van de heer Van der Jagt over de zondagreclame kan ik niet ontkennen, dat het een ongelukkige gang van zaken is geweest. Misschien is het voor hem en anderen juist een gelukkige gang van zaken geweest, want daar is de zondagreclame dus afgeblazen. Mijn houding in de Tweede Kamer was toch vrij consistent. Ik heb mij niet laten verleiden om verder te gaan — en dat was het cruciale punt — dan de formulering in het wetsvoorstel commerciële omroep, waarover ik overeenstemming in het kabinet heb bereikt. Ik kon en wilde niet verder gaan dan die formulering. Ik heb geen schorsing om andere redenen gevraagd, want toen in de Kamer een verdergaande formulering voorlag, wilde ik met de constructie van een apart voorstel — gelicht uit het wetsvoorstel commerciële omroep — nog eens duidelijk maken dat dit het was waaraan het kabinet zich wilde committeren. De heer Van der Jagt heeft gelijk: voor sommigen ging het te ver en voor sommigen juist niet. Hoe dan ook, daarvoor was op dat moment — met andere visioenen in het achterhoofd en andere concrete voorstellen op tafel — geen meerderheid te verkrijgen. Dat betekent niet, dat ik mij geroepen voel om een nieuw voorstel in te dienen. Het initiatief ligt bij de Kamer en waarschijnlijk krijgen wij er opnieuw een discussie over bij het wetsvoorstel commerciële omroep. Maar dan zeg ik nu vast, dat het regeringsstandpunt bekend is en dat ik niet van mening ben veranderd. Of het nu vlak voor het zomerreces is of omstreeks Pasen: ik zal blijven bij het kernpunt dat reclame op zondag pas zal worden toegelaten als de financiële positie van de publieke omroep daartoe noopt. Ik wacht dus af. Ik ben in dat opzicht niet van mening veranderd.

Mevrouw Van der Meer is beducht voor de invloed van de gemeenten op de lokale omroep. Ik zie haar "neen" schudden. Is zij beducht voor de invloed van de gemeenten op de totstandkoming van reclame op de lokale omroep?

Mevrouw M.A. van der Meer (PvdA): Ik vind de afstand overheidsomroep in dit geval te klein. De overheid moet naar mijn mening op afstand blijven, zoals regelmatig gezegd wordt. Voor de zoveelste maal wordt dat hier een beetje doorbroken.

Minister d'Ancona: Dat gaat dus inderdaad over het mogelijk maken van reclame op de lokale en regionale omroep en de rol die bijvoorbeeld gemeenten daarbij zouden vervullen. Ik moet eerlijkheidshalve zeggen, dat het weinig toevoegt aan de zeggenschap en de bemoeienis van de gemeenten. Het enige — en dat lijkt mij nu juist goed — is dat de gemeente een advies geeft over de vraag welke uitgevers in aanmerking komen voor het sluiten van een overeenkomst over de reclame op de lokale omroep. Dat is dus eigenlijk het enige. De omroep moet met dat advies naar het commissariaat.

Mevrouw Van der Meer schonk daar nogal wat aandacht aan en ik heb dan ook de indruk, dat er niet veel meer of minder dan dit aan de gemeente wordt overgelaten.

Mijnheer de voorzitter! Ten slotte wil ik nog enkele opmerkingen maken aan het adres van zowel mevrouw Van der Meer als de heer Verbeek. Eén van hen sprak over een wurggreep. Daarmee werd bedoeld op de verplichte samenwerking met de uitgevers waarover wordt gesproken in artikel 43b. Laten wij de verschillende punten nog eens op een rijtje zetten.

In het regeerakkoord is het punt opgenomen over de samenwerking tussen de uitgevers en de financiële deling. De omvang van de contracten is niet bekend. Voor de onderhandelingen geldt een verdeling van fifty-fifty en de zaak zal aan de partijen overgelaten worden. Het klinkt een beetje onaardig, maar in feite zijn zij tot elkaar veroordeeld. Dat zal binnenkort ook blijken. In deze zin is de brief aan de grote gemeenten beantwoord. Hiermee reageer ik ook op wat anderen hier hebben gezegd. Wij hebben dus gezegd, ons niet tussen partijen te willen opstellen.

Mijnheer de voorzitter! Ik heb nu gepoogd om datgene te doen wat ik beloofd heb, namelijk een toelichting geven op dit bescheiden STER-wetje. Daarbij heb ik willen aangegeven waarom wij dat willen, in welke context het beoordeeld moet worden en welke plek het inneemt op het traject dat uiteindelijk moet leiden tot een gezond en goed functionerend publiek bestel en een fatsoenlijk en geordend commercieel bestel.

Verder heb ik geprobeerd op een aantal meer fundamentele punten, die door de geachte afgevaardigden hier aan te orde zijn gesteld, in te

gaan. En ten slotte heb ik, voor zover dat in mijn vermogen ligt, geprobeerd antwoord te geven op een aantal concrete vragen. Rest mij niets anders, mijnheer de voorzitter, dan nogmaals de geachte afgevaardigden te danken voor het feit dat zij met hun opmerkingen mij in de gelegenheid hebben gesteld om duidelijk te maken, dat wij in dezen een duidelijke koers voor ogen hebben. Met name in het komende jaar willen wij verdergaan met het creëren van voorwaarden waaronder in dezen voor de beste ontwikkeling en realisering kan worden gezorgd.

De heer **Verbeek** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik wil beginnen met een woord van dank aan het adres van de minister voor de beantwoording van de vragen die onder andere namens de VVD-fractie zijn gesteld.

Toen ik het begin van de beantwoording van de minister hoorde en daarbij vernam dat zij bereid was op meer punten van gedachten te wisselen dan alleen over onderwerpen die het onderhavige wetsontwerp betreffen, dacht ik: met die bereidheid moet ik de minister complimenteren, want dan krijgen wij nog een leuk debat over een nieuw bestel. Haar antwoord overziende, moet ik echter bekennen, dat mij een gevoel van teleurstelling bekruipt. Hier en daar heeft de minister weliswaar een tipje van de sluier opgelicht, maar zij is niet ingegaan op mijn uitnodiging om een proeve van een bestel te geven, waarover wij dan vanmiddag met vrucht zouden kunnen discussiëren. Daarmede zou zij dan ook nog rekening kunnen houden bij de verdere wettelijke vormgeving. Het compliment dat ik in gedachten had, houd ik dus nog even achter de kiezen. Ik wacht daarmee totdat een dergelijke visie daartoe wel aanleiding geeft.

Voorzitter! Ik zal proberen te reageren in de volgorde waarin de minister de verschillende onderwerpen heeft behandeld. Een van de zaken die zij daarbij centraal stelde, was de invoering van reclame bij de lokale en regionale omroep en de samenwerking met uitgevers. Ook aan het slot van haar antwoord is zij daar nog even op teruggekomen, met name op de compensatieregeling.

De minister zegt: er is een voorschrift tot samenwerking; de partijen zijn tot elkaar veroordeeld. In

sommige regio's is het volgens haar al in kannen en kruiken. De minister wil geen arbiter zijn. Zou zij zich kunnen voorstellen dat door de voorgeschreven samenwerking tussen die plaatselijke en regionale omroepen enerzijds en de uitgevers anderzijds, deze uitgevers in een buitengewoon comfortabele onderhandelingspositie zitten? Zolang zij niet tot overeenstemming zijn gekomen met zo'n omroep, kan deze geen reclameboodschappen uitzenden. Dat betekent dat de uitgevers geen inkomsten derven. Deze kunnen dus rustig afwachten tot de nood bij lokale of regionale omroepen zo hoog gestegen is dat die de condities honoreren die de uitgevers stellen. Ik vind dat een eenzijdige, dus onevenwichtige voorkeurspositie in het onderhandelingsproces. Vandaar dat ik het ook een wurggreep heb genoemd. Is dat verstandig? Ik denk het niet. Wat doet de minister, als er in een aantal regio's geen overeenstemming tussen betrokken partijen zou komen? De bedoeling van de participatie van de uitgevers is dat zij een redelijke compensatie krijgen voor eventuele verliezen aan advertentie-inkomsten. Dat kan dus per definitie niet een standaard 50/50-regeling zijn. Ik denk dat het dan per geval en per regio zal moeten worden bekeken.

De minister zegt dat zij ten aanzien van het bestel geen "vrijheid blijheid" wil. Ik heb dat ook niet gezegd. Ik vind dat eerlijk gezegd een iets te gemakkelijke reactie. Ik heb gesproken over een conditionerende rol van de overheid, zowel voorwaardensstellend als voorwaardenschepend.

Vervolgens zegt de minister dat zij uit verschillende bronnen gehoord heeft dat er nog wel degelijk sprake is van schaarste. "Schaarste" is een relatief begrip. Ik denk dat de stelling niet omstrede is dat de ruimte niet oneindig is, maar dat de ruimte groter is dan één. Hiermede citeer ik een uitspraak van de heer Dees tijdens het debat over dit wetsontwerp in de Tweede Kamer. De minister heeft deze stelling toen niet bestreden. Ik ga er dan ook van uit dat zij het met die stelling nog steeds eens is. Zo niet dan hoor ik dat wel. Voor mij blijft de vraag overeind waarom er dan maar één zendgemachtigde per regio mag zijn. Ik zie de ratio daarvan niet. Ik vind het

antwoord van de minister op dat punt ook niet overtuigend.

De minister heeft gesproken over het publieke karakter van de omroep, dat wordt aangetast. Er is een tendens naar commercialisering, zo stelt zij. Ik denk dat wij daar heel helder over moeten zijn. Die commercialisering is er in de omroep altijd geweest, al is die de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. Vandaar ook dat ik afstand neem van het begrip "non-commercieel bestel".

Vervolgens schildert de minister het publieke versus het commerciële bestel. De wandeling over de scheidslijn die zij daarbij aanlegt maak ik niet met haar mee. Ik wil graag eens met haar wandelen — dan kunnen wij er nog eens rustig over praten — maar niet over die scheidslijn. Het verschil dat zij ziet tussen een publiek en een commercieel bestel is dat het zogenaamde publieke bestel programma's produceert uit de omroepmiddelen en dat een commerciële omroep programma's maakt om geld te verdienen. Dat zouden niet mijn definities zijn. Volgens onze opvatting heeft een commerciële omroep de bevoegdheid om zendtijd te verkopen voor reclamedoeleinden. Dit zal enige consequenties hebben voor de programmering. De verkoop van die zendtijd levert dan de middelen op waarmee een commerciële omroep programma's kan maken. Ik ben enigszins beducht voor de ongebreidelheid die daaruit zou kunnen ontstaan. Daarom heb ik de minister in eerste termijn gewezen op een mogelijk programmavoorschrift voor commerciële omroep en daarbij naar de IBA-programming rules verwezen. De IBA is de Independent Broadcasting Authority, het overkoepelende orgaan voor commerciële radio en televisie in Engeland. Dit heeft vrij gedetailleerde programming rules. Desondanks zal niemand in dit huis durven beweren dat er in Engeland geen vrijheid van meningsuiting is. Een aantal zaken, zoals geweld en seks in programma's, is daarin gereguleerd. Hetzelfde geldt voor de onpartijdigheid van de omroep en wat dies meer zij. Ik raad de minister aan om die programming rules nog eens à tête reposée door te lezen. Ik weet zeker dat die op haar departement aanwezig zijn.

De appreciatie van omroepreclame levert in mijn fractie uiteenlopende

oordelen op. Aan de andere kant erkennen wij, dat reclame een maatschappelijk fenomeen is waar men niet om heen kan, want het heeft grote economische betekenis. Daarom is het heel goed om een commerciële omroepopstap aan het bestel toe te voegen, zij het binnen duidelijk omschreven grenzen. In onze opvatting is een publieke omroep onafhankelijk van reclamegelden. Hij bekostigt de programma's uit de omroepbijdragen. De publieke omroep zal door de aard van zijn taak en functie veeleer moeten concurreren door kwaliteit dan door kwantiteit, terwijl commerciële omroepen — die voorbeelden zien wij overal — grote massa's moeten bereiken om aantrekkelijke tarieven te kunnen vragen voor de te verkopen zendtijd. Zij moeten daarmee ook rekening houden bij de programmering. Maar niet ongebreideld. Vandaar ook mijn verwijzing naar de programming rules van de IBA.

De minister zegt voorts, dat publieke omroepen moeten veranderen in bedrijfsmatige organisaties, maar het publieke karakter wel moeten behouden. Ik heb in eerste termijn al gezegd, dat het private organisaties zijn met een publieke functie. Het zijn niet — zoals het in Duitsland is geregeld — openbaarrechtelijke Anstalten. Om de omroepen toch even in bescherming te nemen: het is toch vrij algemeen bekend dat de invoering van de Mediawet en de verandering in het systeem aldaar al hebben geleid tot een veel zakelijker benadering door de omroepen met betrekking tot het realiseren van programma's. Andere partners in omroepeland ondervinden daar de nadelen van.

De minister zegt, dat de omroepen het bestel mogen verlaten met een minimum aan barrières. De omroepen die tot het commerciële bestel willen toetreden, moet het mijns inziens gemakkelijk worden gemaakt om dit te doen. Dit levert enerzijds een sanering op van het bestel. Anderzijds krijgen wij daardoor misschien een fatsoenlijk systeem van commerciële omroep. Ik hoop althans, dat dit het niveau heeft van het systeem in Engeland en niet het niveau van het systeem in de Verenigde Staten.

Het tien-puntenplan van de heer Dees staat wat mij betreft recht overeind. Mijn vijf punten waren geen onderdeel van een plan. Zij staan ook niet haaks op die van de heer Dees.

Ik wilde daarmee enkele doelstellingen aangeven. Tegelijkertijd vroeg ik om een bepaalde mentale instelling om alles eens opnieuw te bekijken. Ik heb dat "onthechtheid" genoemd. Men zou ook kunnen zeggen: "Laten wij eens van een zero-base uitgaan". Hoe zouden wij nu een bestel inrichten, als er helemaal niets zou zijn? Dat betekent een relativering van de verworven rechten en alles wat daar op dit ogenblik mee annex is. Het plan dat ik heb voorgelegd, is een drie-geledingenplan: een NOS à la de BBC, identiteitsomroepen op concessiebasis en commerciële omroepen die zelf verantwoordelijk zijn voor de middelen die zij moeten genereren.

Ik heb hiermee gereageerd op de reacties van de minister op mijn betoog in eerste termijn.

Rest mij te komen tot een conclusie. Mijn fractie beschouwt het voorliggende wetsvoorstel als een vorm van gelegenheidswetgeving. Het is niet fraai, doch niet van dien aard dat mijn fractie haar stem eraan zal onthouden.

Mevrouw **M.A. van der Meer** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de minister voor haar respectabele betoog. Dat zeg ik niet alleen omdat zij mij vermanend maar begrijpend heeft toegesproken. Zij begrijpt dat ik het kijken naar reclame niet leuk vind. Eerlijk gezegd heb ik nog nooit iemand ontmoet die tegen mij zei: ik wil vanavond vroeg thuis zijn, want ik wil naar de reclame kijken. Wel naar andere programma's. Ik heb dan ook niet het gevoel dat ik daarin alleen sta. Mijn gehele fractie heeft dat gevoel niet. De minister heeft gezegd dat reclame nodig is om al die andere leuke programma's te maken. Ja, dat had ik ook al gezegd. Wij waren niet tegen deze wet, ook niet tegen het destijds toestaan van reclame in de omroep, omdat wij zagen dat die weg nodig was, maar leuk vonden wij het niet en leuk vinden wij het nog steeds niet. Daarom hebben wij gewezen op de grens die er ons inziens bereikt is. Naar ik heb begrepen, is de minister dat eigenlijk ook wel van oordeel. Ik had mij ook gerealiseerd dat het zo nu en dan erger is dan de gemiddelde cijfers aangeven. Maar dat is mijn probleem niet. Het probleem is veeleer dat men de hoeveelheid reclame zo graag wil spreiden. Was

het maar zo dat er een uur 50% reclame was en vervolgens tien uur niets. Dan kon ik mijn eigen programmering daarop afstemmen. Dat is echter niet in het belang van de adverteerders. Die willen graag dat je kijkt en onverhoeds wordt aangevalen door een reclameboodschap. Mijn probleem is dus niet zozeer gelegen in de hoeveelheid nu en dan, doch veeleer in de gemiddelde hoeveelheid die zoveel mogelijk gespreid gaat worden.

De minister spreekt over de definities van commerciële omroep en publieke omroep, waarbij zij stelt dat de publieke omroep niet is gericht op het winst maken op programma's. Bij ons is er dan de zorg dat er een verschuiving optreedt op het moment waarop de publieke omroeporganisaties er belang bij hebben dat er zoveel mogelijk geld via de adverteerders binnenkomt. Dan is de verleiding heel groot om programma's te maken waarvan je weet dat die adverteerders trekken. Ook al zit daar een private onderneming zoals de STER tussen, en dat is op zichzelf een goed ding, dan nog is dat verband zo ontzettend logisch voor iemand met een gezond verstand, dat je daar niet helemaal omheen kan. Ik heb problemen met de ontwikkeling die je bij lokale omroepen al ziet optreden, namelijk dat uitgegaan wordt van een doelgroep die het meeste geld te verteren heeft, waarvoor dan programma's worden gemaakt die deze doelgroep leuk vindt. Dan wordt het publieke bestel aangetast, terwijl het gehele betoog van de minister erop gericht was om aan te geven dat zij het publieke karakter van de omroep juist wil beschermen. Mijn verhaal was dan ook gericht op de vraag hoe die uitwassen beheerst kunnen worden en hoe de niet-beoelde neveneffecten in de hand kunnen worden gehouden.

Een van de redenen om de STER-zendtijd uit te breiden was, dat Hilversum zelf heeft gevraagd om die uitbreiding, zo zegt de minister. Dat begrijp ik wel. Ik vind dat ook niet het meest overtuigende argument. Ik ken ontzettend veel mensen en groepen die met minstens zoveel recht zeggen dat ze meer geld nodig hebben, maar dat niet krijgen.

Zoals ik al heb laten blijken, heb ik geen bezwaar tegen het voorliggende wetsvoorstel, alleen er is een grens, het moet een keer ophouden.

De minister is nog ingegaan op de

migrantenomroepen. Het probleem zou te gemakkelijk op het bord van de minister geschoven worden. Ik dacht echter dat de afspraak was dat deze omroepen zouden worden gefinancierd uit de reclamegelden bij de lokale omroepen. Als die blijven uit te blijven, zal er een nieuwe afspraak gemaakt moeten worden. Het kan dan toch niet zo zijn, dat de bestaande afspraak automatisch vervalt? Er is dan toch niet voldaan aan de voorwaarde? De minister heeft verder gezegd dat de grote steden hierin ook een verantwoordelijkheid hebben. Dat geldt mijns inziens niet alleen voor de grote steden.

Wat betreft de uitgevers en de omroepen bij lokale en regionale televisie en radio, die tot elkaar veroordeeld zouden zijn, onderschrijf ik wat de heer Verbeek daarover heeft gezegd. Uitgevers hebben er helemaal geen belang bij. Die vinden het prima als het niet doorgaat. Dat maakt de onderhandelingen juist zo moeilijk. Ik vind niet dat de minister moet ingrijpen, want dan zou de overheid niet op afstand zijn. Maar het geeft wel aan hoe moeilijk het is om een regeling te maken, waarbij dat soort dingen wordt vermeden.

Voorzitter: Heijne Makkreel

De heer **Kuiper** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de bewindsvrouw voor haar antwoord. Uit de manier waarop zij zich opstelde, blijkt dat zij met realiteitsbesef op een gecompliceerde situatie reageert en dat zij daarbij ook zo duidelijk en helder mogelijk probeert te zijn. Ik ga eerst in op de concrete punten uit dit wetsvoorstel. Ik heb al tot uitdrukking gebracht dat wij geen problemen hebben met de inhoud van het voorstel op het punt van de flexibilisering en de verruiming van de zendtijd. Ik heb echter met veel genoegen kennisgenomen van de heel duidelijke uitspraak van de minister over het maximum.

Iets anders ligt het met betrekking tot het tot elkaar veroordeeld zijn van lokale en regionale omroepen en uitgevers. Niet dat die problematiek een reden zal vormen om tegen het wetsvoorstel te zijn, maar hier ligt duidelijk een probleem. Dat probleem moet je niet ontkennen, zij het dat een half jaar geleden, toen dit voorstel door de Tweede Kamer werd

gedaan, ook op aandrang van het veld, dat probleem nog niet als zodanig was gesignaleerd. Ik meen dat dit een voorbeeld is van hoe moeilijk het is om de zaken sluitend te regelen. Ik ben het overigens eens met de bewindsvrouw dat het niet op haar weg ligt om de rol van arbiter te spelen. Ik denk dat het juist is om op afstand te blijven en zodoende onthechtheid in acht te nemen. Anders zou de overheid in een heel moeilijke positie komen en haar rol niet op de juiste wijze kunnen spelen. Een conclusie die dan te eniger tijd getrokken kan worden, is dat, als je toch een regeling wilt hebben voor de invoering van reclame op lokaal en regionaal niveau, in overleg tussen de omroepen en de uitgevers, er misschien een andere regeling moet komen. Als een regeling niet werkt, kan dat op een bepaald ogenblik tot wetswijziging leiden. Als je het doel wilt blijven nastreven — ik weet niet of dat doel wel altijd nagestreefd moet worden — moet je andere prikkels in de wet inbouwen. Het alternatief is dus niet dat de overheid in zal grijpen als men niet tot overeenstemming kan komen. Er zijn nog andere alternatieven, bijvoorbeeld het tot stand brengen van een andere wetsbepaling, zij het dat je dan weer met problemen in aanraking komt, omdat zulke dingen moeilijk generaal in wetteksten te regelen zijn.

De minister heeft vrij uitvoerig gereageerd op de opmerkingen die andere afgevaardigden en ik gemaakt hebben over de middellange termijn van wetgeving en over de verschillende trajecten en onderdelen daarvan. Zij is ingegaan op de tussenfase van het McKinsey-rapport, op de daarop volgende verwachte stellingname van de omroepen en de daarop volgende standpuntbepaling van haarzelf. Dat standpunt zal zij in april, voor Pasen, bepalen. In ieder geval is er perspectief op verdere ontwikkeling van de wetgeving en op de zo noodzakelijke herstructurering. De minister heeft gezegd dat op langere termijn veranderingen in de houding van de Hilversumse omroeporganisaties gewenst zijn. De sociaal-culturele organisaties met hun monopoliepositie zouden zich moeten ontwikkelen tot zakelijk ingestelde bedrijven in een competitieve omgeving. Deze bedrijven dienen toch het karakter van een publiek bestel te behouden. De heer Verbeek heeft terecht

opgemerkt dat dergelijke ontwikkelingen zich al voltrekken. Ik heb begrepen dat de minister zich ervan bewust is dat dit een proces van de lange termijn is dat fasegewijs kan plaatsvinden.

Het is volgens mij van belang dat allerlei sociaal-culturele doelstellingen en functies van omroepen bewaard blijven, ook in een nieuw bestel waarin men zakelijker opereert. Het is onjuist een tegenstelling te creëren tussen de sociaal-culturele doelstelling en het zakelijk opereren in een competitieve omgeving. Wij hoeven niet alleen met nostalgie te kijken naar hetgeen zich in het verleden heeft ontwikkeld. Er zijn waardevolle elementen die behouden moeten blijven. Ik noem de relatie met de achterban en de culturele gerichtheid op bepaalde tradities. Het is een van de taken van de omroeporganisaties in de toekomst, om op dat gebied hun identiteit te handhaven. Zij dienen hun eigen aantrekkingskracht te combineren met een juiste zakelijke houding. Het is duidelijk dat men de komende jaren niet kan blijven zitten waar men zit. De impasses en prisoner dilemma's moeten doorbroken worden. Er is behoefte aan interactie. Het gaat daarbij om het beleid dat de bewindsvrouw in overleg met in eerste instantie de Tweede Kamer ontwikkelt en het beleid van de betrokken actoren in het Hilversumse.

Voorzitter! Ik heb al gezegd dat ik de bewindsvrouw dank voor haar duidelijke uiteenzetting. Zij heeft blij gegeven van het realistisch bewustzijn dat zij zich in een mijneveld moet bewegen. Ik wens haar bij haar verdere acties het komende jaar de oprechtheid van de duiven en de listigheid van de slangen toe.

□

Mevrouw **Tiesinga-Autsema** (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de minister voor haar betoog, waarnaar ik met belangstelling heb geluisterd. Zoals ongetwijfeld duidelijk is geworden, hebben wij deze gelegenheid niet aan willen grijpen voor een uitgebreide discussie over het publieke bestel en over de commerciële omroep. Niet omdat wij dat niet belangrijk zouden vinden, maar wel omdat ik bij de behandeling van de Mediawet — en mijn standpunt is niet gewijzigd — heel duidelijk heb gezegd hoe de fractie van D66 beide

zaken in de toekomst geregeld wil zien. Tevens is er aan de overzijde van het Binnenhof een discussie geweest waarbij mijn fractie dezelfde mening naar voren heeft gebracht en ik wil die discussie niet overdoen. Ik ben overigens blij met de aankondiging van de minister dat zij een beleidsnotitie zal uitbrengen, die nadere informatie over het te volgen traject zal bevatten. Wij wachten deze omroep-paasboodschap met belangstelling af.

Voorzitter! Vanmiddag zijn veel zaken over tafel gegaan. Ik heb daar goed naar geluisterd. Er waren leuke dingen bij die bij mij jeugdherinneringen oproepen. De minister zei immers dat velen onder ons met een zekere nostalgie terugkeken op de binding die groeperingen hadden met bepaalde omroepen. Ik heb daarover nagedacht. Bij ons thuis was het zo dat wij kinderen 's ochtends de radio aanzetten en dan dachten: wat is er vandaag? Er waren dan of psalmen of het morgenrood. Beide galmden wij mee. Dat is mijn herinnering aan dat bestel, een bestel dat ik niet echt nastreef. Ik ben dan ook tevreden met de mening van D66 over de omroep.

Voorzitter! Ik was eigenlijk niet van plan, ook maar één woord te wijden aan de zondagreclame, maar de minister heeft dat wel gedaan. Zij heeft een ferm betoog gehouden. Mijn analyse verschilt echter van die van de minister. Ik voel mij door hetgeen vandaag over de zondagreclame gezegd is, uitgedaagd er zelf ook iets over te zeggen. Het voorstel betreffende zondagreclame vind ik niet een van de grootste wapenfeiten van deze minister. Wel wilde zij destijds de deur op een kier zetten voor radio- en televisiereclame op zondag. Vandaag nog heeft zij gezegd dat dit alleen mogelijk was als de financiële positie van de publieke omroepen daartoe aanleiding gaf. Hoe is het mogelijk dat het deze minister, aan wie in het dagelijks leven niet veel ontgaat, is ontgaan dat haar partijgenoten destijds in de Tweede Kamer een veel progressievere optie hadden? Zij waren voor opheffing van het verbod zonder restrictie. Ik begrijp best dat dit de positie van de minister moeilijk maakte, omdat reclame op zondag de coalitiegenoot nog steeds een gruwel is. Daardoor ontstond naar mijn mening een zeer gewrongen constructie. Op deze manier gebeurt wat maar weinig mensen echt willen

en zeker niet een meerderheid in de Kamer. Een potentiële meerderheid bestaande uit Partij van de Arbeid, VVD en D66 wilden geen verbod meer. Die meerderheid werd verliezer. De enige die won, was het CDA. Zo gaat het wel meer in dit land waar het CDA regeert.

□

De heer **Van der Jagt** (GPV): Voorzitter! Ik dank de minister hartelijk voor haar antwoorden. Op een enkel onderdeel willen wij nog even terugkomen.

De minister stelt dat reclame nodig is als financieringsbron. In haar antwoord viel het ons op dat zij de reclame voor de publieke omroep als iets onafwendbaars zag. Is het juist dat in dit geval het doel het middel heiligt? Naar ons gevoel mag dat niet. Je kunt natuurlijk zoals wij stelden de omroepbijdrage verhogen. Reclamegelden krijg je ook niet voor niets. De consumenten, dus wij allemaal, betalen de reclamegelden. Is deze simpele stellingname nostalgie? Ja, als je het beschouwt als heimwee naar de oorspronkelijke zuivere situatie in omroepeland. Wij beseffen heel goed dat de commerciële omroep niet meer is weg te denken uit de ether. Wij stellen voor, de reclamegelden te reserveren voor de commerciële omroep en de publieke omroep vrij te laten van reclame.

Het viel ons op dat de minister niet inging op onze cultuur-kritische kanttekening bij het fenomeen reclame. Als je de publieke omroep zo graag wilt beschermen, zul je moeten analyseren niet alleen wat de reclame financieel opbrengt, maar ook wat de ideële bezwaren zijn om via de reclame onze consumptie-maatschappij te stimuleren tot nog meer consumptie. Die voor- en nadelen zal men moeten afwegen maar dat is alleen mogelijk als men een goede analyse maakt van de voor- en nadelen van reclame in de publieke omroep.

De minister gaf als kenmerkend verschil tussen de publieke en de commerciële omroep aan dat de commerciële omroep programma's maakt om reclamegelden aan te trekken terwijl de publieke omroep reclamegelden gebruikt om programma's te maken. Voorzitter! De doelstellingen kunnen dan op papier wel anders zijn, het resultaat is toch dat in beide gevallen met reclame-

gelden programma's worden gemaakt. Wat de doelstellingen betreft mag er dan divergentie zijn, ik vroeg de minister of zij op het scherm verschillen zag tussen TROS, Veronica en RTL 4. Ik kan dat verschil bijna niet zien.

Voorzitter! Het zit er dik in dat de publieke omroep, om de concurrentie met de commerciële omroep vol te houden, gaat wedijveren in de run op hoge kijkcijfers. Onze slotconclusie blijft dan ook dat uitbreiding van de zendtijd voor reclame voor de publieke omroep geen goede zaak is. Wij zullen dit wetsvoorstel dan ook niet steunen.

□

Minister **d'Ancona**: Mijnheer de voorzitter! Ik dank de woordvoerders voor hun aanvullende opmerkingen. Ik zal mij allereerst, via u, richten tot de heer Verbeek die het aan het hart gaat dat hij vanmiddag niet met mij een intensieve discussie kan voeren over de toekomst van het bestel. Voorzitter! Ik vind dat wij wat dit betreft al aardig ver zijn gegaan. Als ik naga wat wij vanmiddag bespreken, moet ik concluderen dat dat verre de grenzen overschrijdt van het nogal bescheiden wetsvoorstel dat aan de orde is gesteld. Bovendien zou ik de heer Verbeek willen zeggen: onze tijd komt nog wel. Ik verwijs daarbij naar april. Ik zeg niet dat ik nu het achterste van mijn tong niet wil laten zien maar wil eerst wel eens afwachten wat er uit het Hilversumse komt, in reactie op de McKinsey-analyses. Pas daarna is het mij mogelijk om, gelet op de criteria waarover wij vanmiddag spreken, de bedding te realiseren waarin het publieke bestel in Hilversum zijn gang kan gaan. Voor die tijd kunnen wij overigens nog wel eens "wandelen" maar tijdens die wandeling zal ik een verdergaand onderscheid kunnen aangeven tussen commercieel en niet-commercieel bestel, tussen publieke en commerciële omroep.

Pluriformiteit, toegankelijkheid en kwaliteit zijn zaken die wij nastreven met behulp van het programmavoorschrift, geconcretiseerd in verschillende soorten. Welnu, ik zie niet in hoe men dit dwingend kan opleggen aan mensen die "zelf de kost verdienen". Juist omdat ons aller gemeenschapsgeld wordt ingezet en omdat er op voorwaarden die hier en aan de overzijde worden geformuleerd, wordt gewerkt, heeft men te

maken met waardevolle elementen van het publieke bestel. Overigens hebben ook de visie van de heer Verbeek en de vergelijkingen die hij maakt met sommige onderdelen van het bestel in het Verenigde Koninkrijk, mijn aandacht. Daarover zijn wij nog niet uitgesproken. Ik heb ook gezegd dat ik mij gebonden acht aan een aantal afspraken die zijn neergelegd in het regeerakkoord. De heer Verbeek heeft een wat grotere vrijheid wanneer hij zich overgeeft aan visies voor de toekomst. Waar onze opvattingen elkaar overlappen zijn er elementen die zeker in de beschouwingen worden betrokken. Wat kunnen wij doen met positieve elementen van elders, zonder te barricaderen wat wij hier willen realiseren? Langs de weg of in de Kamer komen wij hierop terug.

De heer Verbeek en mevrouw Tiesinga wil ik iets zeggen over het schaarste-element. Mevrouw Tiesinga heeft er al in eerste instantie over gesproken en eigenlijk nog geen fatsoenlijk antwoord gehad. Ik dacht dat de heer Verbeek er genoeg mee nam dat ik mij door mensen uit de praktijk en mensen uit de onderzoekswereld liet overtuigen. Hij had daarmee echter nog geen antwoord op een vraag die naar ik meen ook mevrouw Tiesinga in eerste termijn stelde, namelijk waarom er maar één omroep per gemeente of provincie zou kunnen zijn.

Daarover is uitvoerig gesproken in de Tweede Kamer, voor een deel bij de behandeling van dit wetsvoorstel, maar ook toen wij het hadden over lokale en regionale reclame-uitzendingen, waaraan een nota was gewijd. Ik haal dat nog even beknopt terug in de herinnering. De regering heeft het draagvlak ter plaatse als invalshoek gekozen. Wij kunnen niet pretenderen en in de praktijk niet zien dat dit draagvlak voldoende zou zijn voor een soort equivalent van het landelijke bestel. Ik ben het best met de heer Verbeek eens. Hij heeft ook de marges aangegeven. Zelfs op landelijk niveau is het draagvlak niet oneindig. Wij zeiden toen dat wij kozen voor een aanbod dat niet gebaseerd was op wat wij de externe pluriformiteit noemden, maar op interne pluriformiteit. Men kan er natuurlijk met ons van mening over verschillen, maar wij vinden dat die invalshoek ons garandeert dat er op het lokale of het regionale niveau een zeker publiek aanbod van een

redelijke kwaliteit te leveren is. Nogmaals, wij denken dat het niet anders kan.

Een ander punt is de toelating van de commerciële omroep op het lokale niveau. Noch een meerderheid van de Tweede Kamer, noch de regering is daar voorstander van. De kwetsbaarheid van kleinschalige publieke omroepen verdraagt dat niet. Zulke krachtige instellingen zijn dat vaak niet. Bovendien moeten wij wat wij nu op landelijk niveau mogelijk maken eerst maar eens laten uitkristalliseren. Wij hebben het nog niet, maar het volgend jaar komt het ervan. Bovendien heeft het toelaten van commerciële aanbieders op die niveaus repercussies voor de pers. De heer Verbeek heeft er grondig over nagedacht. Hij achtte pluriformiteit ook een hoog goed. Als wij op het lokale niveau de commercie ook nog loslaten, acht ik dat een wezenlijke bedreiging voor de pluriformiteit van het informatie-aanbod.

De heer **Verbeek** (VVD): Tenzij ik iets gezegd heb wat ik mij niet meer herinner, meen ik dat ik niet gepleit heb voor commerciële omroep op lokaal niveau. Ik heb wel gepleit voor meer dan een zendgemachtigde op lokaal niveau. De andere hoeft voor mij niet per se een commerciële omroep te zijn. Volgens mij is daar nauwelijks een markt voor. Als men zoiets wil, kan het alleen in samenwerking met lokale bladen. In Rotterdam is op dat gebied een aantal jaren een interessant experiment uitgevoerd dat helaas geen follow-up heeft gekregen. Ik wil commerciële omroep op lokaal niveau niet per se tegengaan, maar het heeft niet mijn eerste prioriteit.

Minister **d'Ancona**: Ik gaf eigenlijk iets meer dan waarom de heer Verbeek vroeg. Ik ging in op zijn wens om vanmiddag een aantal zaken te berde te brengen, zonder dat hij daarom vroeg. Ik denk dat de omroepgemachtigden op lokaal of regionaal niveau te kwetsbaar zijn om al te veel van buitenaf op te nemen. Ik ben blij met de ondersteuning van de heer Verbeek van mijn visie op de commercie. Wij moeten daar voorzichtig mee zijn.

Ik zeg niet dat wat wij nu regelen voor altijd zo moet blijven. Uit het recente verleden blijkt dat wij afhankelijk zijn van externe ontwikkelingen. Wij moeten zo eerlijk zijn om

dat toe te geven. Bepaalde wijzigingen die worden aangebracht op een zich ontvouwende wet- en regelgeving zijn niet zo slecht, omdat je af en toe kunt inspelen op ontwikkelingen.

De heren Verbeek en Kuiper en mevrouw Van der Meer spraken over het overwicht van de uitgevers op het lokale niveau. Ik zie hier niet zoveel problemen. Het waren niet alleen de omroepen die vroegen om reclamemogelijkheden, het waren ook de uitgevers die graag "multimediaal" wilden. Zij hebben een groot belang bij samenwerking met de omroepen. Dat is ons ook bevestigd. De uitgevers hebben het niet vanuit een luxe positie voor het zeggen. Wij moeten reëel blijven. Er gebeurt van alles in die wereld. De mediawereld is in beweging. De uitgevers willen inderdaad niet wachten op wat er op ze afkomt en op wat er min of meer toevallig wordt aangeboden. Het is de wens om zich multimediaal te exposeren. Daarbij dient te worden bedacht dat er een meer evenwichtige onderhandelingspositie bestaat tussen de lokale en de regionale omroepen en de uitgevers dan hier wordt gesuggereerd.

De heer Kuiper merkte op dat, als men uiteindelijk niet tot een regeling komt, dit betekent dat het doel niet bereikt is. Het doel is niet om reclame te verkrijgen; het doel is om dit mogelijk te maken. Maar mogen ze ook even met elkaar steggelen, voordat wij de uitkomsten binnen hebben? De regeling is nog niet van kracht en wij zeggen al dat die niet werkt! De regeling moet ook nog naar de Raad van State. Maar goed, laten wij ook reëel blijven. Het gaat om een regeling die op den duur belemmeringen voor samenwerking wegneemt, waardoor reclame mogelijk wordt. Dan is het niet in de eerste plaats mijn idee om als sussende arbiter op te treden of om anderen daarvoor aan te wijzen. Het gaat er dus om, te bekijken of de regeling voldoet. Is dat niet het geval, dan kan ik terugkomen bij de Kamer en voorstellen om de regeling op onderdelen bij te stellen. Nogmaals, geef de betrokkenen ook maar even de tijd.

De heer Kuiper heeft misschien al begrepen dat ik het op mijn wandeling met de heer Verbeek, waartoe ik de heer Kuiper ook uitnodig, zal hebben over wat meer kenmerken van het publieke bestel dan alleen maar het feit dat zij geen geld verdienen en geen winstbejag

hebben met het maken van mooie programma's. Het gaat in de eerste plaats om het maken van mooie programma's en om de pluriformiteit, de kwaliteit en de toegankelijkheid. Het gaat er ook om — ik zeg dat ook tegen de heer Van der Jagt — het waardevolle en interessante van de wortels van dat bestel te combineren met een moderne bedrijfsvoering. Dat is buitengewoon moeilijk, omdat dat soms met elkaar conflicteert. Wij moeten er echt niet zo eenvoudig over denken. Juist een deel van de wortels en de traditie van het bestel, maakte het ook niet zo noodzakelijk om op de meest efficiënte wijze op te treden en tot onderlinge afspraken te komen. Men moet nu samenwerken en daar moeten heel genuanceerde vormen voor worden bedacht. In het verleden was dat bestel dus niet gebaseerd op samenwerking; daarbij ging het erom, je te profileren ten opzichte van de ander.

Wij zullen inderdaad voorwaarden creëren om voor het publieke bestel die samenwerking makkelijker te maken dan nu misschien het geval is. Het gaat er ook om, het concurrerende element dat er nu in zit, eruit te halen. De heer Van der Jagt wees daarop. Dat is misschien mogelijk door een langere concessietermijn. Natuurlijk kan daarbij de jacht op leden ook eens eventjes op een andere plek worden gezet. Bij de toewijzing van het aantal uren zendtijd is men dan namelijk niet meer afhankelijk van het aantal leden. Die zendtijd geldt dan voor een langere periode; die wordt via concessies toegewezen. Wij kunnen dus heel veel doen om het mogelijk te maken dat de waardevolle zaken uit de traditie, alsook datgene wat de moderne tijden van ons vragen, conflictloos gecombineerd worden. Dat is nog niet het geval, want soms staan ze op gespannen voet met elkaar.

Mevrouw Van der Meer heeft opnieuw aandacht gevraagd voor de financiering van de migrantenomroepen. Zij heeft zelfs gezegd: eigenlijk moeten die financieel ondersteund worden, totdat die omroepen voldoende reclame-inkomsten hebben. Dat is een arbitraire en gevaarlijke formulering. Want wanneer is dat moment gekomen? Ik herhaal dat de gemeenten zich er ook eens hard voor moeten maken, als zij dit belangrijk vinden, om dat financieel mogelijk te maken. Wij hebben 1991 ook heel duidelijk

bestempeld als een overgangsjaar. In 1992 zou er een einde komen aan de financiering door het Rijk. Wij hopen nu dat de verruimde financiële middelen en de reclame gezwaluwaart worden met de migrantenomroepen zodat laatstgenoemde door kunnen gaan. Ook vorig jaar hebben wij echter heel nadrukkelijk gezegd, dat het in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de gemeenten is die in feite ook, via andere kanalen, geld gekregen hebben om migrantenbeleid op lokaal niveau mogelijk te maken. Onze gezamenlijke inzet is dat zij voortbestaan. Daarover behoeft geen misverstand te bestaan maar ik zou nog wel datgene wat ik de vorige keer gezegd heb, in herinnering willen brengen.

Mevrouw Van der Meer heeft op een nogal grappige manier haar gevoelens bij de reclame op televisie verwoord. Voor haar zou het interessant zijn, te weten op welke momenten in zeer geconcentreerde vorm die reclame zich zou afspelen, zodat zij er verder van bevrijd zou zijn. Ik kan dat begrijpen maar er zijn vele wensen en verlangens en hoe creatief ik ook ben, ik zal het niet voor elkaar krijgen om die allemaal met elkaar te verenigen. Een meer fundamentele vraag die zij aan de orde stelde ging over de grote publieken die wij moeten trekken en over de niet bedoelde neveneffecten die optreden. Dat zijn principiële kwesties. We moeten toch echt de hand houden aan het programma-voorschrift. Even ter geruststelling van mevrouw Tiesinga merk ik zijdelings op dat de 1/16-bijdrage een minimum is want als de reclame-inkomsten teruglopen kan men dat percentage veranderen. Maar ik keer nu weer terug naar mevrouw Van der Meer. Wanneer de situatie wordt toegespitst op de lokale omroep, die volgens haar soms bijna een commerciële omroep wordt, dan vraagt zij zich af hoe ik op dat niveau kan waarborgen dat het toch een publiek programma blijft, als men ziet wat zich daar in werkelijkheid voordoet of kan voordoen. Ik geef haar daarin gelijk. In het wetsvoorstel commerciële omroep is juist daarom een nota van wijziging opgenomen waarin wordt voorgesteld om strenger dan tot nu toe erop toe te zien dat er geen "verdunding" optreedt op het terrein van de programmering op het te bestrijken gebied. In de praktijk betekent dit dat wij de programma-eisen willen

aanscherpen zodat het programma-aanbod voor ten minste 50% zal bestaan uit informatieve, educatieve, culturele programma's die speciaal op het eigen verzorgingsgebied gericht zijn. In feite wordt zij op haar wenken bediend, want die nota van wijziging is juist opgesteld om het gevaar, dat ik mede onderken, te lijf te kunnen gaan.

Ik heb mevrouw Van der Meer natuurlijk niet als enige reden opgesomd dat Hilversum meer armslag nodig had maar het is wel een overweging. We zenden meer uit. Ik zeg dit ook nog eens tegen de heer Van der Jagt, hoewel ik niet de illusie heb dat ik hem alsnog over de streep kan trekken. Er is natuurlijk veel meer aan de hand. Het is ook duurder geworden. Wij krijgen regelmatig uit Hilversum de boodschap dat het aankopen van kwalitatief hoogwaardige programma's of het maken van kwalitatief hoogwaardige programma's kostbaarder zaken zijn geworden. Dat heeft ook te maken met de concurrentie en het weggopen van mensen en talent. Maar het is meer en het is duurder als je wilt voldoen aan die eis. Er is meer geld nodig als je het kwalitatief wilt bijbenen. De heer Van der Jagt kan dan wel met enig gemak zeggen, dat de mensen dat dan maar zelf moeten opbrengen maar hij zat niet bij de afspraak. Afgezien van het feit, dat in het regeerakkoord is vastgelegd dat wij dat niet zouden doen anders dan via de normale indexering, is het ook van enige logica ontbloot. Wanneer mensen om welke reden dan ook liever naar andere omroepen, buitenlandse zenders of op Nederland gerichte zenders kijken, kunnen zij niet in ruil daarvoor meer geld betalen voor het Nederlandse publieke bestel. Ik hoop, dat de heer Van der Jagt met mij mee wil gaan om dat uit te leggen. Ik denk niet, dat wij veel begrip en applaus zullen ontvangen voor zo'n uitleg. Het is kostbaar. Kwaliteit kost geld en Hilversum moet zo zuinig en zo goed mogelijk met de beschikbare hoeveelheid geld omspringen. Je kunt niet altijd zeggen, dat het in alle opzichten mogelijk is om met een beperkte hoeveelheid geld kwaliteit te realiseren. Het is vaak duurder dan een aantal jaren geleden. Mijnheer de voorzitter! Ik heb het natuurlijk een interessante beschouwing gevonden, waarbij de heer Van der Jagt duidelijk een paar cultuurkritische kanttekeningen wilde bewaren.

Hij zei onder andere, dat rekening moest worden gehouden met verschijnselen als consumptiedwang waaraan wij niet moeten willen bijdragen. Hij ging ook nog in op de hoogte van de kijkcijfers. Juist in het publieke bestel en in de voorwaarden om dat publieke bestel zo goed mogelijk te laten functioneren, gaat het niet alleen maar om zo hoog mogelijke kijkcijfers. Dat is een ander verschil. Onder die voorwaarden kun je ook minderheden bedienen en daarom blijft dat tot de mogelijkheden behoren. Daarmee lopen wij niet altijd aan de leiband van kijkcijfers.

Mevrouw Tiesinga was eigenlijk niet van plan om over de zondagrecame te praten, maar wilde mij in herinnering brengen dat de fractie van de PvdA een verdergaand voorstel deed. Zij vond dat eigenaardig. Neen, dat is nu precies hoe wij het willen! Ik dacht, dat D66 voor zoiets pal stond, namelijk dat de Kamer in haar eigen verantwoordelijkheid een verdergaand voorstel doet dan dat van de minister.

Mevrouw **Tiesinga-Autsema** (D66): Voorzitter! Aardig geprobeerd, maar dat was niet mijn kritiek. Mijn kritiek zat in de conclusie, dat het voorstel uiteindelijk niet doorgaat, terwijl er een meerderheid in de Kamer was van drie partijen. Ik verbond daar een wat cynische conclusie aan. Dat was niet om de minister dat persoonlijk even onder de neus te wrijven. Het was een algemene opmerking over de wijze waarop ons bestel kan uitwerken als er meer- en minderheden zijn.

Minister **d'Ancona**: Ja, dat kan op allerlei manieren uitwerken, ook op deze. Maar wat is het punt, mijnheer de voorzitter? Mevrouw Tiesinga zegt dat de meerderheid van de Kamer voor was. Jawel, maar die meerderheid was voor een bepaalde formulering. Met geen enkele andere formulering bleek de Kamer te kunnen instemmen. Zo eenvoudig was dat. Dat was tegelijkertijd zeer jammerlijk. Degenen die dachten dat zij met een half ei geen genoegen moesten nemen — ik heb het nu niet over mijzelf —, gingen ten slotte naar huis met een lege dop, ook de minister en alle andere betrokkenen. Iedereen die dit schouwspel heeft aangezien, weet dat het mooier en beter had gekund. In dat opzicht ben ik het eens met mevrouw Tiesinga. Zij heeft het spel aan de zijlijn met

belangstelling gevolgd en ook zij zal tot de conclusie komen, dat niemand zo wijs kon zijn om water bij de wijn te doen. Zo simpel is het. Dit gebeurt echter wel meer: het gelijk van eenieder bracht het ongelijk voor iedereen.

Voorzitter! Dit was mijn antwoord in tweede instantie. Ik dank de geachte afgevaardigden zeer voor de aanvullende opmerkingen, de kritiek en de vragen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van Groen Links, D66, de SGP, het GPV en de RPF wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Ik stel voor, de wetsvoorstellen 21004 en 21212 gezamenlijk te behandelen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de gezamenlijke behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Nadere regelen omtrent uitkeringen ingevolge de Wet uitkeringen vervolgingsslachtoffers 1940-1945 en de Wet uitkeringen burger-oorlogsslachtoffers 1940-1945 waarvan de grondslagen zijn afgeleid van een ambtelijk of semi-ambtelijke inkomen en wijziging van enige wetten (Wet ambtelijke grondslagen Wuv en Wubo) (21004);**
 - **Wijziging van de Wet buitengewoon pensioen 1940-1945, de Wet buitengewoon pensioen zeelieden-oorlogsslachtoffers, de Wet buitengewoon pensioen Indisch verzet, de Wet uitkeringen vervolgingsslachtoffers 1940-1945 en de Wet uitkeringen burger-oorlogsslachtoffers 1940-1945 (wijziging indexeringsregelen wetten voor oorlogsgetroffenen) (21212).**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Heijmans** (VVD): Mijnheer de voorzitter! De minister schrijft in de eerste regels van haar memorie van antwoord aan dit huis — ik doel nu op de memorie van antwoord bij het wetsontwerp 21004 — over het "met voortvarendheid uitgebrachte voorlopig verslag". Die kwalificatie heeft helaas niet geheel betrekking op het tempo waarin die memorie van antwoord zelf werd opgesteld. De regel dat wij de memorie van antwoord twee weekenden voor de datum van de plenaire vergadering in ons bezit moeten hebben — ik hoorde tot de gelukkigen onder de woordvoerders die ze inderdaad op het laatste moment, namelijk op 1 december, in de brievenbus vonden — impliceert niet dat een eerdere toezending per se niet mag. Zeker wanneer een ministerie op grote spoed aandringt, mag van dat ministerie ook grote spoed worden verwacht. Daarentegen wil ik ook beseffen dat goede waar zijn prijs vraagt. Ik dank de minister voor haar uitvoerige beantwoording. Mede hierdoor kan mijn bijdrage aan dit debat kort zijn.

Voorzitter! Omdat de geschiedenis nu eenmaal zichzelf wil herhalen, heeft het weinig zin dat ik haar hier nog eens herhaal, tenzij er een correctie of een aanvulling moet plaatsvinden. Ik denk dat de minister, die overigens al eerder redenen van persoonlijke aard hiertoe had, bij haar kennisneming van het voorliggende wetsontwerp zal hebben gedacht: goed dat er een Eerste Kamer is. In de paragraaf Voorgeschiedenis van de memorie van toelichting wordt de gang van zaken in dit huis wat, laat ik het maar noemen, "geserreerd" weergegeven. Natuurlijk speelde het feit dat in 1985 de Wet afschaffing overneming premie AOW/AWW tot stand kwam een belangrijke rol. Maar ik mag er wel aan herinneren dat pas in maart van datzelfde jaar de memorie van antwoord aan ons huis op stuk nr. 16833 kwam, bijna twee jaar na ons voorlopig verslag, waarin termen voorkwamen zoals "met stijgende verbazing" en "staatsrechtelijke bezwaren". De procedure van behandeling eindigde met een briefje gedateerd 12 november 1986 van de heer Steenkamp, voorzitter van ons huis, aan de minister van WVC met het verzoek om duidelijkheid over de gang van zaken en met het antwoord van minister Brinkman om de

behandeling op te schorten. Als ik goed ben geïnformeerd — ik was toen nog geen woordvoerder voor de uitkeringswetten — is er vervolgens een voorstel van de drie grote fracties naar de minister gegaan. De essentialia hiervan — en misschien nog wel meer; dat zou de minister even kunnen uitleggen — zijn in het voorliggende wetsontwerp opgenomen. Mijn bedoeling met deze summiere weergave is te doen uitkomen dat de rol van dit huis, zijn principiële stellingname, van misschien doorslaggevende betekenis is geweest, meer dan in de memorie van toelichting op stuk nr. 21004 wordt weergegeven.

Ik zou graag een reactie van de minister willen hebben op enkele concrete punten. Ten eerste wordt in de memorie van antwoord meegegeeld dat de eerste uitbetalingen kort na nieuwjaar kunnen plaatsvinden, mits het wetsontwerp tijdig het Staatsblad heeft bereikt. Nu dit het geval zal zijn — ik denk dat wij daar niet aan hoeven te twijfelen — kunnen de betalingen, behalve die aan erfgenamen, het volgend jaar worden gerealiseerd, zo zegt de minister in haar memorie van antwoord. Toch maakt zij een voorbehoud. Als de hoeveelheid werk is onderschat, zal zij met de PUR overleggen over die hoeveelheid werk en over de financiële gevolgen van de eventuele onderschatting. De bewindsvrouw heeft in dit kader met de Uitkeringsraad afspraken gemaakt over een frequente en gedetailleerde produktierapportage. Krijgt het parlement een nadrukkelijk seintje als de hoeveelheid werk en dus de financiële gevolgen tegenvallen?

Een ander punt is de belastingheffing over de compensatieuitkering. Er is aan de overzijde ook over gesproken. Daarbij is het wederom duidelijk geworden dat "Oort" de zaken ingewikkelder in plaats van eenvoudiger heeft gemaakt. Destijds was het heel simpel bij de afkoopregelingen voor de oude vrijwillige ouderdomsverzekering, de Invaliditeitswet en de Ongevallenwet: een forfaitaire aftrek van 20%. Ik hoef nu geen nieuwe rekenvoorbeelden, zeker niet na wat hierover tijdens de behandeling in de Tweede Kamer is gezegd. Wel zou ik het op prijs stellen als de minister klip en klaar nog eens wil zeggen dat de Oortse situatie hetzelfde effect heeft als de voor-Oortse; met andere woorden, dat 20% belasting wordt

betaald, niet meer en niet minder. Dus wat er ook gebeurt op fiscaal gebied — ik denk daarbij onder andere aan de Tussenbalans, maar er zijn meer mogelijkheden — er moet een met een percentage van 20 overeenkomende belastingheffing blijven bestaan. Ik geloof dat bij deze ingewikkelde materie de grootst mogelijke duidelijkheid voor de uitkeringsgerechtigde op zijn plaats is.

Een derde punt betreft de uitvoeringskosten. De minister beaamt dat deze hoger zijn dan die voor de sociale verzekeringen, maar, zo zegt zij, de uitvoering is voor de uitkeringswetten veel complexer dan die voor de sociale verzekeringen. Hoewel ik direct wil toegeven dat de verificatie bij de vaststelling van individuele oorlogservaringen van pakweg een halve eeuw geleden niet simpel is, denk ik toch dat de minister de verhouding tussen uitkeringswetten en sociale-verzekeringswetten wat erg generaliserend benadert. Ook bij deze laatste categorie wetten kunnen tijdvakken in een ver verleden moeten worden bekeken. Ik geef als voorbeeld het vaststellen van het recht op buitenlandse rente. De verrekening van neveninkomsten is bij de sociale verzekeringen en sociale voorzieningen heel gebruikelijk. Ik praat dan nog niet eens over de ingewikkelde en fraudegevoelige inkomensafhankelijkheid. Ik heb toch de indruk, dat het verschil tussen 3,8 en 7 niet geheel kan worden verklaard uit de uiteenzetting van de minister in de memorie van antwoord.

Blijkbaar vindt de minister dat zelf ook, want het ligt in haar voornemen om — ik citeer de minister in de memorie van antwoord — "met stroomlijnen van de uitvoeringsorganisatie de uitvoeringskosten omlaag te brengen". In dat verband wijst zij op de PUR. Zou de bewindsvrouw kunnen zeggen wat er met die verdere stroomlijning van de uitvoeringsorganisatie wordt bedoeld? Moet ik uit haar mededeling afleiden, dat het bij die PUR toch ook niet helemaal koek en ei is? Heeft de minister overigens een aanvaardbaar percentage voor die uitvoeringskosten voor ogen?

Ten slotte heb ik nog een vraag over het te nemen inkomensbesluit. De minister wil zoveel mogelijk aansluiten bij het huidige uitvoeringsbeleid. Welk uitvoeringsbeleid is dat dan? Alleen dat van de uitkeringswet-

ten, of ook dat van de sociale zekerheid dat immers ook inkomensbesluiten kent? Het zou goed zijn voor de doorzichtigheid van het sociale-zekerheidsstelsel, waartoe je toch ook wel de uitkeringswetten mag rekenen — ik geef toe dat dit op zichzelf wel een andere zaak betreft, maar het heeft ook grote overeenkomsten — als een zo groot mogelijke onderlinge afstemming zou kunnen worden bereikt. Graag een reactie van de minister.

Ik eindig met de opmerking, waarmee mijn fractie haar inbreng bij het voorlopig verslag begon: een aanvaardbaar, evenwichtig compromis. Ik feliciteer de minister graag met het feit, dat zij met dit wetsvoorstel dat aan de overzijde grote steun heeft gekregen — ik neem aan, dat hetzelfde geldt voor dit huis — een einde maakt aan een moeilijke procedure — ik vind het woord "lijdensweg" overdreven — die 9,5 jaar heeft geduurd.

Ik heb niet ingetkend om te spreken over het indexeringswetje op stuk nr. 21212. Nu dit en het andere wetsvoorstel tegelijk worden behandeld, verklaar ik namens mijn fractie dat wij de formalisering van een in feite al jaren bestaande toestand een goede zaak vinden. Ook wat dit betreft wordt evenwichtig uitvoering gegeven aan het moeilijke probleem dat een koppeling toch altijd met zich brengt. Ik zou het op prijs stellen als de minister een kort, maar krachtig antwoord zou willen geven.

□

De heer **Van der Meulen** (CDA): Voorzitter! Wij behandelen vanmiddag twee wetsvoorstellen die betrekking hebben op de materiële positie van oorlogsslachtoffers. Na het wetsvoorstel over de structuur, is nu een meer inhoudelijke invulling aan de orde. Reeds is gebleken dat de CDA-fractie zich met de inhoud ervan kan verenigen. Het eind van de tunnel is nog niet in zicht, maar vanmiddag kan een belangrijke voortgang worden gemaakt. Daar hebben die mensen ook wel recht op na al die jaren. Ik denk dat het voorts geen zin heeft in de geschiedenis te duiken. Voor allen die zich voor dit resultaat hebben ingespannen, is een woord van waardering op z'n plaats. Ik denk dat niemand het mij kwalijk neemt, als ik hier de naam noem van onze overleden oud-collega, de heer

Van Dalen, die wel zeer geijverd heeft voor een goede regeling en die zeker tevreden zou zijn geweest met het nu voorliggende resultaat.

Het is mij niet mogelijk de twee wetsvoorstellen afzonderlijk te behandelen, aangezien er naar mijn mening sprake is van een duidelijke samenhang. Dat hoeft nu dus ook niet meer omdat u, voorzitter, beide wetsvoorstellen aan elkaar hebt gekoppeld. Mijn fractie stelt zich van harte achter het nu definitief gekozen indexeringsstelsel. Wat moet daar dan nog meer over gezegd worden? Voorts hebben wij in het voorlopig verslag en het eindverslag een aantal vragen gesteld over de te volgen methodiek en het resultaat daarvan. De uitgebreide beantwoording heeft veel verhelderd, waarvoor onze dank. Bij deze ongetwijfeld complexe problematiek mag enige voorkennis worden verondersteld, maar ik ben van mening dat uit de stukken zelf te achterhalen moet zijn hoe een en ander in elkaar zit en welke uitwerking dit heeft. Daaraan hebben de antwoorden voldaan.

Waar ligt nu dat verband tussen de twee wetsvoorstellen? Het eerste wetsvoorstel handelt over de grondslag bij de WUV en de WUBO. Het tweede handelt over indexing bij meerdere wetten en over een restant van de grondslag WUV en WUBO. In het eerste wetsvoorstel gaat het om de eenmalige compensatietoelage, de structurele verhoging per 1 juni 1985 en de overgangsregeling met daarbij behorende afbouw. Het tweede wetsvoorstel behandelt naast de indexing, het, wat door de een genoemd wordt, herstel van een fout in 1983, terwijl een ander spreekt van "normalisering" van de grondslag. Ik zou tevreden zijn met de term "stroomlijning". Op zichzelf heeft mijn fractie geen bezwaar tegen deze operatie van het stroomlijnen. De motieven daaromtrent zijn helder.

Echter, de herberekening van de 3% die te maken heeft met de stroomlijning, heeft zeer nadrukkelijk te maken met de grondslagvaststelling bij WUV en WUBO, staat geheel los van welke indexeringsmethodiek dan ook en had dus een onderdeel moeten zijn van het eerste wetsvoorstel. Dan wordt ook een totaalbeeld verkregen van wat er allemaal in de grondslag gaat veranderen en uitgerekend moet worden, met voor velen positieve gevolgen en voor een kleine groep negatieve gevolgen.

De nota naar aanleiding van het eindverslag is onduidelijk: enerzijds kan het er wel in, maar anderzijds niet en het had ook anders gekund. Zolang het tegendeel niet blijkt, blijf ik van mening dat het anders had moeten gebeuren. Ik heb gedacht — maar dat is geen aardige gedachte — dat als men op het ministerie van WVC al werkende weg weer een probleem tegenkomt men dat voegt bij een op stapel staand wetsvoorstel inzake deze materie. Dit was echter maar een losse gedachte, die ik niet hard kan maken. Ik weet namelijk dat ambtenaren zich duidelijk hebben ingespannen om tot deze beide wetsvoorstellen te komen.

Mijn concrete vraag is dus of de minister het met mij eens is dat dit onderdeel over die 3%-correctie een plaats had moeten vinden in de Wet ambtelijke grondslagen, WUV en WUBO. Dat zou een heldere wetgeving hebben opgeleverd.

Wij zijn zeer erkentelijk voor de berekeningen die gemaakt zijn, niet omdat die alles zeggen, maar omdat die niet alleen ons, maar ook uitkeringsgerechtigden inzicht geven in de overgangsregeling. De rekenvoorbeelden gaan uit van de maximum grondslag, omdat bij deze grondslag inkomensachteruitgang kan optreden. "Immers, het negatieve effect van de aanpassing van de korting neveninkomsten kan bij de maximum grondslag niet gecompenseerd worden door verhoging van de grondslag, omdat deze grondslag al op het maximum is." Hier gaat de suggestie van uit dat, indien er sprake is van achteruitgang, deze gecompenseerd kan worden door een verhoging van de grondslag, indien deze nog niet op het maximum staat. Ik vraag de minister of dit verband er wel is. Ik gun de mensen graag wat, maar naar mijn bescheiden mening is dat verband er niet. Iemand met een lagere grondslag dan het maximum kan zeker achteruitgaan.

Wat de overgangsregeling betreft, is men bij PUR en ABP volop aan de slag. Er is sprake van een volstrekt gelijke behandeling, maar wel gebonden aan de verwachting dat voor eind april alle berekeningen zijn gemaakt. De verzending zal dus wel plaatsvinden in de maand mei, zodat de uitkeringsgerechtigden, die met een achteruitgang te maken krijgen, zich hier vroegtijdig op kunnen instellen. Per 1 juli 1991 gaat dan de nieuwe uitkering op basis van de

overgangsregeling in, voor allen op dezelfde datum. Mijn laatste vraag is of dit geplande scenario haalbaar is.

Mevrouw **Ermen** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Over de wetsvoorstel- en op stuk nr. 21004, Wet ambtelijke grondslagen WUV en WUBO en stuk nr. 21212, Wijziging indexeringsregelingen wetten voor oorlogsgetroffenen, is thans niet zo veel meer te melden. Ik zeg "thans", omdat met name over de Wet ambtelijke grondslagen WUV en WUBO nogal wat te zeggen zou zijn.

Toen het wetsvoorstel Ambtelijke grondslagen bij deze Kamer op de rol kwam, ben ik in mijn archief gedoken en heb daar tien centimeter papier uitgehaald en afgestoft, betrekking hebbend op het wetsvoorstel op stuk nr. 16833, Wijziging wet uitkering vervolgingsslachtoffers. Ter informatie legde ik mijn fractie een stuk van maart 1985 voor, waarin ik een korte samenvatting van het voorafgaande gaf. Voorts legde ik mijn fractie een stuk van februari 1986 voor met de stand van zaken op dat moment, alsmede een concept-voorstel voor de plenaire behandeling van wetsvoorstel 16833 op 24 februari 1986. Zover is het echter nooit gekomen. Het betekent wel dat wetsvoorstel 16833 bijna tien jaar bij het parlement heeft gelegen, waarvan ongeveer acht jaar bij de Eerste Kamer.

Waar ging het nu allemaal om? Ik herhaal de geschiedenis omdat je er soms wat van kunt leren. De WUV bevat een onvoldoende helder te hanteren begrip "grondslag" voor een uitkering. De Centrale raad van beroep had inmiddels een uitspraak gedaan dat ook AOW/AWW-premies in de ambtelijke grondslag dienden te worden opgenomen als basis voor berekening van een WUV-uitkering. Dat ging het toenmalige kabinet te ver. Naar de mening van het kabinet was de WUV bedoeld om binnen redelijke grenzen de financiële gevolgen van de vervolging te elimineren en de uitspraak van de Centrale raad van beroep zou voorts tot administratieve en financiële problemen leiden. Na drie jaar denken over het bovenstaande, diende het kabinet in juni 1981 wetsvoorstel 16833 in; een wetsvoorstel dat het grondslagbegrip duidelijk zou maken, echter met

uitsluiting van de AOW/AWW-premie voor de berekening daarvan.

Het wetsvoorstel werd met veel moeite door de Tweede Kamer geslept, maar de Eerste Kamer weigerde akkoord te gaan met een wetsvoorstel dat geen recht deed aan gerechtvaardigde wensen van WUV-gerechtigden en werd daarbij gesteund door de Raad van State en de Centrale raad van beroep. Het kabinet weigerde echter het wetsvoorstel in te trekken en was van mening dat de Eerste Kamer, in navolging van de Tweede Kamer, het wetsvoorstel diende te aanvaarden. Noch met de toenmalige staatssecretaris Van der Reijden, noch daarna met ex-minister Brinkman viel ergens over te praten.

Het is misschien niet plezierig om nog eens over de geschiedenis van wetsvoorstel 16833 te spreken. Het werd overigens nog wetsontwerp genoemd toen het werd ingediend. Toch is het goed te memoreren dat, hoe principieel voorafgaande kabinetten ook leken te zijn — men wenste geen inkomenscomponenten in de grondslag op te nemen waarvan het kabinet vond dat zij daar niet in thuishoorden — de hoofdmoot van de bewaren werd gevormd door de door het kabinet verwachte uitvoerings- en financiële gevolgen. Wij hebben echter uiteindelijk toch met uitvoeringsgevolgen, financiële gevolgen en ophoging van de ambtelijke grondslag te maken gekregen; weliswaar niet in de volle financiële omvang, maar toch.

Na het niet doorgaan van de plenaire behandeling in februari 1986 heeft de vaste Commissie voor welzijn en volksgezondheid aan de toenmalige minister het verzoek gedaan de commissie-Van Dijke — met als doel de vereenvoudiging van de wetgeving voor oorlogs- en verzetsslachtoffers — eens naar het probleem van de grondslag te laten kijken. Waarschijnlijk heeft de commissie dat ook gedaan, maar er kwam weinig tot niets uit, althans wat dit onderdeel betreft. Dat was aanleiding voor onze — en zeker mijn — zeer gewaardeerde en helaas te vroeg overleden collega Louis van Dalen om, na raadpleging van de heer Hoffman van de VVD en van mij, met de minister te praten over een afkoopregeling in welke vorm dan ook. En dat, mijnheer de voorzitter, heeft weer na jaren geleid tot indiening van het onderhavige wetsvoorstel. Louis van Dalen heeft

het helaas niet meer mogen meemaken, voorzitter, dat er toch nog een regeling zal komen. Dat is de reden dat ik dit — evenals collega Van der Meulen — memoreer.

Al met al wil ik voor alle duidelijkheid toch nog eens stellen dat ik het hele gedoe rondom wetsvoorstel 16833 — ik heb het van het begin af aan meegemaakt — tot het moment van indiening van wetsvoorstel 21004 nogal beschamend heb gevonden. Beschamend niet alleen voor de uitkeringsgerechtigden — degenen die rechten konden laten gelden — maar ook voor kabinet en parlement, die solidariteit opzij zetten omdat zij een paar centen méér niet zagen zitten.

Mijn fractie is dan ook verheugd dat uiteindelijk toch nog door het vorige kabinet is besloten een wetsvoorstel in te dienen waarin een tegemoetkoming — zoals het wordt genoemd — wordt toegekend aan degenen die voor 1 juni 1985 een WUV/WUBO-uitkering hadden, vastgesteld naar ambtelijke grondslag maar zonder bijtelling van de AOW/AWW-premie. Vervolgens wordt per 1 juni 1985 de grondslag voor de WUV- en WUBO-gerechtigden met 10% verhoogd, vanwege het niet meer voor rekening nemen door de overheid van de AOW/AWW-premie. Dat is het gevolg van de wetgeving uit 1985. Voorts wordt er nog een toeslag verstrekt als men als gevolg van deze wet minder uitkering krijgt. Deze toeslag wordt afgebouwd vanaf 65-jarige leeftijd in vier gelijke termijnen.

Het huidige kabinet heeft het wetsvoorstel voor zijn rekening genomen en de minister van VVC heeft mijns inziens het wetsvoorstel op correcte wijze verdedigd. Over het thans te behandelen wetsvoorstel 21004 heeft mijn fractie geen indringende vragen meer. In de memorie van antwoord zijn de gestelde vragen voldoende beantwoord. Ik wil nog wel een enkele opmerking maken en een enkele vraag stellen ter verduidelijking.

Het antwoord op de overigens terecht door het CDA gestelde vraag betreffende intrekking van wetsvoorstel 16833 heeft mij verbaasd. Ik neem aan dat men op het departement de vraag ook had kunnen bedenken. Overigens heb ik altijd begrepen dat men niet eerder tot intrekking van wetsvoorstel 16833 wilde overgaan dan nadat een nieuw wetsvoorstel door beide Kamers was

aanvaard en in het Staatsblad was verschenen. Stel dat wetsvoorstel 21004 niet werd aanvaard, dan bestond nog steeds wetsvoorstel 16833, zo redeneerde men. Die redenering blijkt nu verlaten te zijn. Er is immers een procedure gestart tot intrekking van wetsvoorstel 16833. Waarom is dat nu pas gebeurd?

Mijn fractie heeft er goede nota van genomen dat differentiatie van de compensatietoelagen, een gevolg van het amendement-Esselink c.s., ongeveer evenveel zal kosten als de in het oorspronkelijke wetsvoorstel opgenomen compensatieregeling van f 100 per maand. Ik kan mij dat wel voorstellen. Ik kan mij echter minder goed voorstellen dat er geen verandering lijkt te komen in het bedrag van 18 mln. voor de verhoging van de ambtelijke grondslag met 10%. Er zijn weliswaar overlijdensgevallen geweest na 1 juni 1985, maar ook toekenningen die nu hoger worden dan oorspronkelijk was geraamd. Kan de minister aangeven of haar berekening van 18 mln. structureel voor de komende jaren wel of niet voldoende realiteitsgehalte heeft?

Er is nog een effect van het amendement-Esselink dat naar mijn mening enigszins lichtvaardig wordt ingeschat. Dat effect heeft te maken met de kosten. Er moet bij alle dossiers met een ambtelijke grondslag nu niet alleen worden vastgesteld over welke periode voor 1 juni 1985 de betrokkene AOW/AWW-premie heeft betaald, maar ook moet gekeken worden naar de hoogte van de uitkeringen, daarvan afgeleid, naar de hoogte van de compensatie. De minister schrijft in de memorie van antwoord dat dit wat meer werk veroorzaakt. Van overbelasting zou echter geen sprake zijn. Dat klopt. Men wordt niet gauw overbelast. Er is echter wel sprake van ten minste 20% meer werk. Is het niet reëel dat nu maar vast te stellen en daarvoor een bedrag te ramen?

Voorzitter! In antwoord op vragen van de VVD-fractie en mijn fractie antwoordt de minister dat het in grote lijnen wel duidelijk is wat voor het bepalen van de uitkeringsgrondslag onder inkomen uit arbeid in beroep of bedrijf moet worden verstaan en dat er daarom zo spoedig mogelijk een algemene maatregel van bestuur zal komen, aansluitend bij het huidige uitvoeringsbesluit. Zou de minister voor

een goed begrip thans reeds iets daarover willen zeggen?

Van het door de minister geschetste uitvoeringsplan heeft mijn fractie goede nota genomen. Ik wijs echter toch nog eens op twee zinnigjes die in bestuurdersland niet onbekend zijn. Deze zinnigjes nemen mijn twijfel over de uitvoering niet weg, namelijk "onvoorziene omstandigheden voorbehouden" en "in de loop van de uitvoeringswerkzaamheden kan de inschatting van de hoeveelheid werk en de daaruit voortvloeiende financiële gevolgen onjuist blijken." Ik houd niet zo van dergelijke zinnigjes. In dit geval, na al het gedoe rondom dit wetsvoorstel, houd ik daar al helemaal niet van. Ik ben van mening dat het uitvoeringsplan in 1991 moet worden uitgevoerd. Een mogelijk uitvoeringsprobleem heb ik al aan de orde gesteld. Indien dat probleem er niet is, kan de gehele uitvoering in 1991 plaatsvinden. Er kunnen slechts twee uitzonderingen zijn: aanspraken van erfgenamen en behandeling van bezwaarschriften. Indien er toch problemen ontstaan in 1991, verzoek ik thans de minister ook deze Kamer daarvan op de hoogte te stellen.

Voorzitter! De behandeling van wetsvoorstel 21004 is wat mijn fractie betreft hiermee afgerond. Wij spreken de hoop uit dat ten behoeve van de mensen waarom het gaat, de zaak in 1991 wordt afgerond. De archieven met wetsvoorstel 16833 kunnen worden gesloten. Het acceptabele compromis dat wetsvoorstel 21004 is, is een waardige vervanger geworden.

Voorzitter! Ik wil tevens enkele woorden wijden aan wetsvoorstel 21212, wijziging van de indexeringsregelingen. Dat gaat in één moeite door. Met dit wetsvoorstel wordt geformaliseerd wat reeds enige jaren plaatsvindt, namelijk het volgen van een algemene aanpassing van de Wet voor uitkeringsgerechtigden aan een systeem dat geldt voor militaire oorlogsslachtoffers, zoals dat in de Militaire pensioenwet is geregeld. De Tweede Kamer en de commissie-Van Dijke hadden deze mogelijkheid al onder ogen gezien en zich reeds positief ten opzichte hiervan opgesteld. Vervolgens wordt in dit wetsvoorstel de in 1984 toegepaste korting op de uitkeringen in grondslagen verdisconteerd. Met beide onderdelen kan mijn fractie akkoord gaan, kennis genomen hebbend van

de argumentatie van kabinet en Tweede Kamer.

De minister heeft in haar brief van 10 oktober 1990 een overzicht gegeven van de onderhavige wetgeving en van de voor- en nadelen die daaraan zijn verbonden. Overigens is die brief hier niet bekend. In de Tweede Kamer is hieraan de suggestie verbonden om, na afwikkeling van de hier thans aanhangige wetsvoorstellen en van de twee wetsvoorstellen die nog volgen, na te gaan of bepaalde groepen nadelige effecten ondervinden. Als er inderdaad sprake zou zijn van een cumulatief nadelig effect voor bepaalde groepen, zou bekeken moeten worden of daaraan iets zou moeten worden gedaan, in financiële zin, wel te verstaan. Mijn fractie kan die suggestie wel ondersteunen en wacht graag een evaluatie door de minister, alsmede een effectrapportage, af. Wel zien wij nogal wat haken en ogen opdoemen, zoals het lichten van de dossiers en het beantwoorden van de vraag welk effect substantieel nadelig is en welk effect niet. Toch is het goed, pas op de plaats te maken, voorzitter, en aan het einde van de rit alles eens rustig te bekijken. Voorts is het voor betrokkenen goed, te weten dat ter afsluiting van het wetgevingsproces, zoals het nu verloopt, nog eens naar de effecten van het geheel wordt gekeken. Uiteraard wordt er door ons nu geen uitspraak gedaan naar aanleiding van de vraag, of alle nadelige effecten een financieel gevolg moeten hebben. De enige vraag die ik in dit kader aan de minister zou willen stellen, is hoe zij de evaluatie te zijner tijd aanpakt. Wordt dit bijvoorbeeld in het uitvoeringsplan opgenomen? Wordt de effectrapportage ook aan deze Kamer gezonden, zodat wij op de hoogte blijven?

Het zal u wel duidelijk zijn, voorzitter: mijn fractie gaat graag akkoord met deze wetsvoorstellen. Eindelijk, zo zouden wij bijna zeggen. Wij wachten de beantwoording van de gestelde vragen door de minister met plezier af.

De beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:
- het wetsvoorstel Aanpassing van de toelage van de voorzitter van de Eerste Kamer, van de bedragen inzake de schadeloos-

stelling van de leden van de Tweede Kamer en van de toelagen enz. van de voorzitter, ondervoorzitter en fractievoorzitters van die Kamer (21685).

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Vogt** (Groen Links): Mijnheer de voorzitter! Ik wil deze bijdrage beperkt houden. Het gaat in grote lijnen om een aanpassing van de toelagen van de voorzitter van de Eerste Kamer, van de leden en daarnaast van de voorzitter en de ondervoorzitters en van de fractievoorzitters van de Tweede Kamer aan de verhoging van de ambtelijke salarissen. De fractie van Groen Links maakt er geen bezwaar tegen dat die aanpassing plaatsvindt. Als er reden is om de ambtenarensalarissen te verhogen, is er wat ons betreft ook aanleiding om de hier aan de orde zijnde toelagen te verhogen. De reden dat wij hierover toch het woord willen voeren, berust op twee punten.

In de eerste plaats is het ons uiteraard bekend dat een herziening van de Wet schadeloosstelling Tweede Kamerleden door de Tweede Kamer is aanvaard en in deze Kamer het stadium van het eindverslag heeft bereikt, zodat mag worden aangenomen dat dit wetsvoorstel de volgende week hier in behandeling zal komen en anders toch in elk geval in de eerste vergadering in 1991. Onze fractie had het verstandiger gevonden wanneer beide wetsvoorstellen vanaf het begin waren gecombineerd. Onze geestverwante fractie in de Tweede Kamer heeft daar ook op aangedrongen en als antwoord te horen gekregen dat dit wetsvoorstel terugwerkt tot 1 april 1990 en dat het daarom verstandig was, dat dit snel werd afgehandeld. Voorzitter, beide wetsvoorstellen zijn met zes weken tijdsverschil ingediend en ze zullen hier mogelijk met één week tijdsverschil worden behandeld. Ik stel dan ook vast dat de beantwoording van onze geestverwanten aan de overzijde nauwelijks ergens op slaat. Om wille van de duidelijkheid voor de geïnteresseerde buitenstaander was een gecombineerde behandeling van beide wetsvoorstellen, zeker in deze Kamer, ons inziens beter geweest. Graag verkrijgen wij hierop een reactie van de minister.

De tweede reden waarom wij hierover het woord voeren, is terug te voeren op het feit dat het geen AMvB is, waarop deze verhoging berust, maar een wetsvoorstel. Was het gebleven bij de algemene verhoging van 2,6% die de ambtenaren ook hebben gehad, dan had men kunnen volstaan met een AMvB. Naast de algemene loonsverhoging van 2,6% zijn echter de salarissen van de ambtenaren in de schalen 14 tot en met 18 zogenaamd geherstructureerd, zulks in verband met de arbeidsmarktpositie van de overheid. Wij hebben in dit verband al eerder gesteld, dat de arbeidsmarktpositie niet klakkeloos moet worden gebruikt voor de schadeloosstelling van de Tweede-Kamerleden. Dat gebeurt nu weer en bovendien wordt in feite daar waar getwijfeld kan worden of bepaalde verhogingen er wel onder moeten vallen om zo te zeggen naar boven afgerond.

Samengevat, voorzitter, zouden wij van de minister nog eens graag willen horen of zij ook nu nog onderschrijft dat het zinvol is geweest dat dit wetsvoorstel niet gecombineerd kon worden met wetsvoorstel 21852 en wij willen daarnaast verklaren, dat wij ons tegen het wetsvoorstel willen verzetten, omdat de zogenaamde herstructurering van de hogere ambtelijke schalen ook, en in feite naar boven afgerond, in deze schalen is verwerkt.

□

Minister **Dales**: Voorzitter! Ik had er een voorkeur voor dat de twee door de heer Vogt genoemde wetsvoorstellen niet tegelijk behandeld werden, maar mij is altijd geleerd dat de Kamer haar eigen orde bepaalt, dus ik heb er eigenlijk niet verschrikkelijk veel over te zeggen. Het is mij niet te verwijten dat de Kamer zelf een voorkeur van mij heeft willen volgen, waarvoor overigens dank.

Ik heb voorts begrepen dat de geachte afgevaardigde van de fractie van Groen Links vindt dat de verhoging, c.q. sommige onderdelen daarvan, niet had moeten worden doorberekend. Ik heb daar goede nota van genomen. Overigens had ik daarvan ook al goede nota genomen in de Tweede Kamer, waar van de zijde van Groen Links dezelfde opmerkingen zijn gemaakt. Ik kan niet verder komen dan mee te delen dat ik met respect heb geluisterd. Ik

neem er ook nota van, dat de Kamer kennelijk niet voornemens is mij het niet doorgaan van het wetsvoorstel voor te leggen. Ik heb het ingediend en er zijn verder kennelijk niet veel bezwaren tegen.

Inzake het wetsvoorstel dat de volgende week wordt behandeld wil ik ook graag de volgende week antwoorden.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van Groen Links wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Nadere regelen omtrent uitkeringen ingevolge de Wet uitkeringen vervolgingsslachtoffers 1940-1945 en de Wet uitkeringen burger-oorlogsslachtoffers 1940-1945 waarvan de grondslagen zijn afgeleid van een ambtelijk of semi-ambtelijk inkomen en wijziging van enige wetten (Wet ambtelijke grondslagen Wuv en Wubo) (21004);**
 - **Wijziging van de Wet buitengewoon pensioen 1940-1945, de Wet buitengewoon pensioen zeelieden-oorlogsslachtoffers, de Wet buitengewoon pensioen Indisch verzet, de Wet uitkeringen vervolgingsslachtoffers 1940-1945 en de Wet uitkeringen burger-oorlogsslachtoffers 1940-1945 (wijziging indexeringsregelen wetten voor oorlogsgetroffenen) (21212).**

De beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **d'Ancona**: Mijnheer de voorzitter! Ik reageer met genoegen op de inbreng van de geachte sprekers op de voorliggende wetsvoorstellen. Ik constateer, dat er ten principale geen bezwaar is tegen hetgeen voorligt. Dat is prettig, omdat dit betekent dat per 1 januari

a.s. het wetsvoorstel betreffende de ambtelijke grondslagen Wuv en Wubo in werking kan treden. Daarbij komt meteen goed vaart in de uitvoeringsoperatie.

De PUR heeft de voorbereidingen van de operatie tot nu toe met de gewenste voortvarendheid getroffen. Ik dank de betrokkenen voor hun constructieve bijdragen in dezen.

Mevrouw Ermen bracht de voorgeschiedenis van het wetsvoorstel inzake de ambtelijke grondslagen in herinnering. Het behoeft hier nauwelijks betoog dat, gelet op deze moeizame voorgeschiedenis, mij er alles aan gelegen is dat de PUR de uitvoering van de wet volgens plan in 1991 voor elkaar krijgt. De heer Heijmans zei: goed dat er een Eerste Kamer is. Dat gaat in zijn algemeenheid op. Ik ondersteun echter deze opmerking van harte, want u weet met hoeveel plezier en hoe lang ik deel heb uitgemaakt van uw gezelschap. In dit verband wil ik een huldebetoon brengen aan wijlen uw collega de heer Van Dalen.

Als lid van uw Kamer heeft hij destijds samen met mevrouw Ermen en de heer Hofman tijdig aan de bel getrokken en de suggestie gedaan ter zake van de compensatieregeling. In feite kun je zeggen dat deze suggestie het hoofdbestanddeel is geworden van het voorliggende wetsvoorstel. Indertijd is met grote vindingrijkheid en met bestuurlijke wijsheid vanuit uw midden de impasse rondom het eerdere voorstel 16833 doorbroken.

De kern van het probleem was dat de uitvoering van de rechterlijke uitspraak onbetaalbaar zou zijn. De compensatieregeling acht ik een evenwichtige compromis op het budgettaire vlak en een alleszins werkbare oplossing voor het uitvoeringsprobleem.

De differentiatie van de compensatiebedragen volgens het amendement van de heer Esselink is een verfijning die de uitvoering niet noemenswaardig extra belast. Het stemt tot voldoening dat deze slepende affaire, zoals sommigen zeiden, vandaag tot een definitieve ontknoping komt.

De heer Heijmans en mevrouw Ermen stelden vragen over het voorbehoud dat ik gemaakt zou hebben over de uitvoering bij de schriftelijke afhandeling. Zij vroegen naar de reden hiervan, gelet op de voorgeschiedenis. Ik ben misschien wat erg formeel en voorzichtig

geweest. Te voorzichtig. Dat was echter niet voor niets. Juist gelet op de voorgeschiedenis, durf je je niet al te voortvarend uit te drukken. Laten wij nu maar weer even teruggaan naar de realiteit. Er is eigenlijk helemaal niets wat zo'n voorbehoud op dit moment nodig maakt.

De PUR rapporteert maandelijks gedetailleerd aan het departement over ook deze uitvoering. De resultaten worden opgenomen in de beloofde rapportage aan het parlement. In feite wordt daardoor een afzonderlijke rapportage over onverhoopte tegenvallers — zoals ik het nu zie, is dat weinig waarschijnlijk — aan het parlement onnodig. Nogmaals, het parlement krijgt maandelijks inzicht in de voortgang. Een extra berichtgeving zou misschien nodig zijn, wanneer de omvang van het tijdverlies en de extra uitvoeringskosten in het kader van de verantwoordingsplicht aan het parlement, daartoe aanleiding zou geven en geen uitstel zou dulden.

Ik zeg nogmaals heel duidelijk dat de realisatie van deze specifieke uitvoeringsaangelegenheid door het zelfstandige bestuursorgaan plus de aandacht van het departement dat een en ander volgt, het nu mogelijk maken om mijn opgeschreven voorbehoud weg te nemen. Niemand is tot het onmogelijke gehouden. Zoals het er nu naar uitziet, kan ik zeggen dat wij denken dat het in 1991 gewoon tot uitvoering komt.

De heer Heijmans heeft gevraagd hoe het zit met de fiscale aspecten van de compensatietoelag. Hij heeft ook gevraagd of er een verschil is tussen de situatie voor "Oort" en die na "Oort". Na "Oort" is de situatie voor de meeste betrokkenen gunstiger. Bij een inkomen dat lager is dan de belastingvrije som van betrokkene plus de lengte van de eerste tariefschijf — dat gaat ongeveer om f 50.000 — geldt het 13%-tarief van de eerste schijf in plaats van het bijzondere tarief van 20% ingeval als men daarboven komt. Het tarief van 20% geldt slechts voor zover de compensatietoelag, opgeteld bij het overige inkomen, de grens van die eerste schijf overschrijdt. Dan gaat die 20% dus werken.

De effecten van "Oort" op de hoogte van de heffing zijn complex. Ik heb dat ook al schriftelijk gemeld. Ik zal die complexe factoren hier niet allemaal afzonderlijk noemen. Ik kan wel concluderen dat uit de proefbe-

rekeningen blijkt dat er per saldo geen wezenlijke verschillen zijn. Voor zover daarvan wel sprake is, kan gezegd worden dat die voor de betrokkene positief uitwerken. Fiscaal is het maximumtarief 20% en nooit meer. Dat wilde de geachte afgevaardigde weten.

De heer Heijmans heeft ook een vraag gesteld over het algemeen percentage van de uitvoeringskosten. Hij wilde die vergelijken met uitvoeringskosten die bij andere sociale-zekerheidswetten in het geding zijn. Bij de wetten voor de oorlogsgetroffenen komt dat uit op ongeveer 7%. Bij de sociale zekerheid komt het neer op 3,8%. Dat is een substantieel verschil, aldus de heer Heijmans. Het percentage van 3,8, zo is mij meegedeeld, is volgens de Nota sociale zekerheid 1991 het gemiddelde van de uitvoeringskosten van 14 uiteenlopende regelingen, afgezet tegen de — en dat is misschien belangrijk — totale betalingskosten. Daarom is die vergelijking zo moeilijk. Immers, het is een relatief cijfer. Aan de ene kant hebben we 14 regelingen en aan de andere kant hebben we al het geld dat ermee gemoeid is. Je komt dan uit op die 3,8%. Het is dus moeilijk om het te vergelijken met die 7%. De heer Heijmans vroeg hoe die PUR gaat werken opdat het zo efficiënt, zo doelmatig en zo goedkoop mogelijk wordt. Ik zou mij op dit moment niet willen wagen aan een streefpercentage. Belangrijk vind ik — nogmaals de Kamer wordt daarvan op de hoogte gehouden — de ontwikkeling die zich op dit moment bij de PUR voordoet en de uitvoering van het servicecontract die mensen aan een bepaalde uitkomst bindt. Volgens dat servicecontract bestaat er een zogenaamde output-overeenkomst met de betaling per produkt. U herinnert zich nog de prijs-per-produktbenadering die al in de rapporten aan de orde is gesteld. Volgens het servicecontract is er zekerheid dat wij op de meest voordelige wijze werken aan het drukken van dat percentage. Om geen overdreven verwachtingen te wekken, moet ik er wel aan toevoegen — maar dat hoef ik hier allerm minst duidelijk te maken — dat het een complexe wet- en regelgeving betreft die heel vaak een zeer intensieve uitvoering behoeft. Nogmaals, we doen ons uiterste best en volgens ons is het instrumentarium daarvoor nu ook aanwezig maar we moeten ons niet vastleggen op

een streefpercentage doch alleen maar kijken naar wat het oplevert in de komende tijd.

De heer Heijmans en mevrouw Ermen hebben een vraag gesteld over de algemene maatregel van bestuur met betrekking tot de inkomens: het begrip inkomen uit arbeid. Daarbij hebben wij gezegd, dat wij zoveel mogelijk zullen aansluiten bij de uitvoeringspraktijk. De heer Heijmans vroeg mij wat dat nu precies wil zeggen. Betreft dat alleen maar de uitvoeringspraktijk hier? Ik kan hem zeggen dat dit niet het geval is. Die praktijk is nu ook al afgestemd op de begripsbepaling uit andere invaliditeits- en pensioenregelingen. De hoofdlijn uit die inkomens-AMvB is de begripsomschrijving van inkomen uit arbeid in beroep of bedrijf voor de grondslagvaststelling van gewezen werknemers, ambtenaren en ondernemers. Voor werknemers in de particuliere sector is daarbij aangesloten op de bepaling van het inkomensbegrip ingevolge de WAO bij de algemene dagloonregelingen. Voor gewezen ambtenaren is voor het inkomensbegrip in de grondslagvaststelling aangesloten bij de pensioengrondslag in de ABP-wet. Voor winst uit ondernemingen is aangesloten bij de Wet op de inkomstenbelasting. U ziet het al, het is een hoeveelheid en het rijtje gaat zo nog even door. Volledigheidshalve wil ik nog zeggen dat door aansluiting bij de pensioengrondslag in de ABP-wet de uitkering ingevolge de interim ziektekostenregeling voor rijksambtenaren 1982 vanaf 1 juni 1985 niet in de ambtelijke uitkeringsgrondslag komt. Voor de periode voor 1 juni 1985 is dat al in het voorliggende wetsvoorstel geregeld. Het concept van de inkomens-AMvB is inmiddels naar de wettelijke adviesorganen gestuurd. Daarmee zijn wij ook voortvarend in de weer.

De heer Van der Meulen had een vraag over het wetsvoorstel op stuk nr. 21212, de wijziging indexeringsregelen wetten voor oorlogsgetroffenen. Dat was toch een kritische noot. Het kostte de heer Van der Meulen geen enkele moeite om die twee wetsvoorstellen gezamenlijk te behandelen. Integendeel. Hij vond het indexeringsvoorstel juist thuishoren bij het andere, omdat...

De heer **Van der Meulen** (CDA): Voorzitter! Er mag geen verschil van mening zijn. Het zijn twee wetten. De

ene wet regelt de grondslag voor WUV en WUBO en het andere — een soort parapluwet — regelt de indexering voor zes of zeven wetten, van de zeelieden, de militairen, enz. Het gaat mij erom, dat in de wet waarin de indexering geregeld wordt, een element zit van een grondslag WUV/WUBO. Ik vind, dat de grondslag WUV/WUBO in één complete wet geregeld moet zijn en niet, zoals nu, in twee.

Minister **d'Ancona**: Ik dank de heer Van der Meulen voor zijn toespraak. Ik heb het ook goed begrepen, maar ik vat het niet goed samen. Ik ben het ook niet met hem eens.

Het gaat om de 3%-kwestie. Deze hoort inhoudelijk juist in het indexeringsvoorstel thuis, dat betrekking heeft op de halfjaarlijkse aanpassingen. Immers, de 3% korting in 1983 was ook een aanpassing in het kader van die halfjaarlijkse indexering, zij het in negatieve zin. Het was een bezuinigingsmaatregel. Het enige wat wel mogelijk geweest zou zijn, is dat er afzonderlijke regelgeving bedacht had kunnen worden. Dat vonden wij omslachtig. In het AOW-wetje hoort het zeker niet thuis. Wij willen het om pragmatische redenen niet apart aanpassen, maar het hoort niet in dat wetsvoorstel thuis omdat het daarin weliswaar om grondslagen gaat — tot zo ver zijn wij het met elkaar eens — maar vanuit een geheel andere invalshoek, die niets te maken heeft met die halfjaarlijkse aanpassingen aan het algemene welvaartspeil. Bovendien gaat het daarin om heel specifieke grondslagen, te weten die, die zijn afgeleid van een ambtelijk dan wel semi-ambtelijk inkomen. De 3%-kwestie heeft betrekking op alle typen grondslag. Het meest fundamentele verschil is echter, dat wij van mening zijn dat die 3% korting wel past in de indexering omdat het een specifieke uitwerking van het begrip "indexering is" maar niet in de AOW-wet die niets te maken heeft met een halfjaarlijkse aanpassing.

De heer **Van der Meulen** (CDA): Voorzitter! Mag ik het meteen afmaken? Dat spaart naar alle waarschijnlijkheid een tweede ronde. De indexering wordt al zes tot zeven jaar toegepast, zoals zij nu bij wet wordt geregeld. Al zes tot zeven jaar lang kent de WUV/WUBO een andere aftrek dan de pensioenen. Bij de pensioenen gelden de toeslagen,

terwijl bij de WUV en de WUBO de grondslag in aanmerking wordt genomen. Ik kan mij voorstellen dat dit verandert, zodat er geen verschil meer is. Dit moet ook veranderen. Naar mijn mening is het juist dat de grondslag van de WUV en de WUBO in aanmerking wordt genomen. Het indexeringsstelsel verandert niet. Dat systeem geldt al zes à zeven jaar. Wat de berekening betreft verandert de grondslag echter wel. Dan zeg ik in mijn eenvoud: dit punt moet niet geregeld worden in de indexeringswet, maar in een andere wet. Trouwens, ik wil niet eens mijn zin krijgen, want dat zou betekenen dat afhandeling van de wet uitgesteld wordt. Dat mag niet het geval zijn. Deze wet moet ingevoerd worden. Het gaat mij echter om de duidelijkheid voor de betrokken mensen. Die vragen zich af op welke grondslag de berekening plaatsvindt. Naar mijn bescheiden mening moet die in één wet aangegeven zijn en dan niet in een wet waarin ook nog iets geregeld wordt voor de indexering.

Minister **d'Ancona**: Neen, wij worden het niet eens. Ik zal echter niet in herhalingen vervallen. Het gaat ook niet om de uitkomst, maar om de invalshoek. Hoe verdedig je dat iets op de ene dan wel op de andere plek thuishoort? Voorzitter! Tot slot zei de heer Van der Meulen wel iets, waarmee ik van harte kan instemmen. Hij zei dat de betrokkenen uitvoerig moeten worden geïnformeerd en dat hen duidelijk moet worden gemaakt wat hen en om welke redenen in het komende jaar toekomt. Op dit punt komen onze wegen bij elkaar. Hierom gaat het de betrokkenen ook uiteindelijk: wat is de motivering voor het feit dat ik vanaf een bepaald moment een ander bedrag ontvang?

De heer Van der Meulen heeft mij ook een vraag gesteld over de aankondiging in algemene zin. Volgens het plan dat wij hebben opgesteld, krijgen alle uitkeringsgerechtigden begin januari al — daarbij ga ik ervan uit dat de afhandeling van het wetsvoorstel hier goed verloopt — de nodige uitleg omtrent de wetsvoorstellen en het uitvoeringsplan. De mogelijke inkomensachteruitgang vanwege ambtelijke neveninkomsten wordt daarbij ook duidelijk aangekondigd. De belanghebbenden ontvangen bij voorrang, in ieder geval voor 1 juli 1991, een bericht over de beslissing plus een

berekening van de gewijzigde uitkering. De afgelopen maanden hebben voorbereidende werkzaamheden plaatsgevonden. De voorbereidende werkzaamheden verlopen nog steeds geheel volgens plan. Wat de PUR betreft zijn wij namelijk al in een eerder stadium begonnen met het lichten van de dossiers. Er is geen aanwijzing voor stagnatie van de werkzaamheden. Het gaat nu echter meer om de vraag op welk moment de betrokkenen op de meest volledige wijze worden voorgelicht.

Een andere opmerking van de heer Van der Meulen had betrekking op een passage in de memorie van antwoord. Hij vroeg zich af of wij in de memorie van antwoord geen verwarring hadden gezaaid met het mogelijk wekken van de suggestie dat alleen bij een maximumgrondslag inkomensachteruitgang kan optreden. De heer Van der Meulen heeft gelijk dat die suggestie onjuist zou zijn. Er kan ook sprake zijn van inkomensachteruitgang als er geen sprake is van een maximumgrondslag. Het woordt "juist" zou hier dan ook gelezen moeten worden in de betekenis van "vooral": vooral in bedoelde gevallen treedt achteruitgang op. Het is dus niet zo dat alleen bij maximale grondslag achteruitgang optreedt. Die suggestie mag niet gewekt worden. Ook ik vind dat voor een andere formulering gekozen had moeten worden ten einde verwarring te voorkomen.

Mijnheer de voorzitter! Ik kom vervolgens toe aan de beantwoording van een aantal vragen van mevrouw Ermen. Allereerst wil ik ingaan op haar opmerking van procedurele aard. Die gaat over het late intrekken van het oude, nog geldende, voorstel 16833. Het is inderdaad op een laat moment. Eigenlijk was het beter geweest als het gelijktijdig met het voorliggende wetsvoorstel was gebeurd; dat wil zeggen als wij het ene hadden ingediend en het andere hadden ingetrokken. Ik wil toch even op de vraag van mevrouw Ermen ingaan.

In zijn advies achtte de Raad van State het wenselijk dat het nog bij de Eerste Kamer aanhangige wetsvoorstel 16833 werd ingetrokken, dan wel werd ingetrokken als de Tweede en Eerste Kamer met het voorliggende wetsvoorstel akkoord zouden gaan. In de definitieve memorie van toelichting is gekozen voor intrekking van wetsvoorstel 16833 na aanvaarding van wetsvoorstel 21004 door de

Tweede en Eerste Kamer. Ik vind dat met mevrouw Van Ermen wel buitengewoon voorzichtig. Gedurende de parlementaire behandeling van wetsvoorstel 21004 was er geen eerdere aanleiding om op die voorzichtige houding terug te komen. De CDA-fractie in de Eerste Kamer wees er in het voorlopig verslag echter uitdrukkelijk op dat wetsvoorstel 16833 ook na een eventuele verwerping — dat is wel theoretisch, maar wij moeten het toch in de beschouwingen betrekken — van wetsvoorstel 21004 geen relevantie meer zou bezitten. Vandaar dat de intrekking van het oude wetsvoorstel 16833 inmiddels bij het kabinet aanhangig is gemaakt. Ik leg even uit hoe het gekomen is. Mevrouw Ermen heeft gelijk dat het best op een andere manier en minder voorzichtig had gekund.

Een andere vraag van mevrouw Ermen betreft de uitvoeringskosten van het amendement-Esselink. Daarbij gaat het inderdaad om een nuancering. Het maandelijks gemiddelde van f 100 waar wij eerst aan dachten, gaan wij nu in partjes delen. Dat gaan wij relateren aan de hoogte van de uitkering. Het inventariseren in welke klasse van de uitkeringen wij die gedifferentieerde compensatie moeten aanbrengen, zal zoals men mij heeft verzekerd nauwelijks extra werk meebrengen. De financiële dossiers waaruit die informatie moet komen, moeten toch al doorlopen worden om vast te stellen over welke maanden een compensatietoeslag kan worden verleend. Het is dan eenvoudig om tegelijkertijd te noteren in welke klasse die uitkering valt. Het is wel iets extra werk. Ik wil ook niet zeggen dat het helemaal geen verschil maakt. Men heeft mij echter gezegd: aangezien wij toch per maand moeten nagaan hoe het zit — men is ook afgestapt van peildata; men kijkt nu precies over welke maanden men het heeft — kunnen wij ook opschrijven over welke inkomenscategorie wij het hebben. Het amendement-Esselink heeft er dan ook niet toe geleid dat de uitvoeringsorganisatie de raming van die uitvoeringskosten heeft verhoogd. Die kosten zijn geraamd en er is geld voor opgevoerd, maar ze zijn niet verhoogd. Dat is reëel, zo heeft men mij gezegd.

Wij hebben zowel in de Tweede Kamer als hier gesproken over de cumulatieve effecten van de

verschillende wetsvoorstellen. Mevrouw Ermen heeft gevraagd: wat gaan wij daar nu mee doen? Het is misschien een goed idee om aan het eind eens te evalueren en te kijken of, als er sprake is van positieve dan wel negatieve consequenties, die steeds dezelfde categorieën treffen. Dat moeten wij toch eens weten. Wij gaan natuurlijk niet per wet iedereen compenseren, want dan zouden de financiële consequenties niet te overzien zijn. Het is wel interessant om daar eens inzicht in te hebben. Vele van de wetsvoorstellen die wij op dit punt behandelen, hebben geen effect op het niveau van de uitkeringen en de pensioenen. Bijvoorbeeld de wet op de PUR en straks de wet inzake de termijnen en de voorzieningen hebben geen regelrecht effect op dat niveau. Als er wel sprake is van effecten, dan zijn die in het algemeen positief. Ik wijs wat dat betreft op de indexerings- en de compensatie die vandaag aan de orde zijn, maar ook op de de gelijkberechtiging en de fixatie van de neveninkomsten die in een later stadium straks aan de orde komen. Deze wetten hebben een positieve uitwerking. Toch zijn er nog andere effecten. Dat merken wij ook vandaag. Bij het AOW-wetje is er sprake van een wat substantiële achteruitgang, want die wordt in vier termijn afgebouwd, maar bij de indexerings- en de compensatie effect op, al is die niet zo groot. Na afronding van het wetsvoorstel nr. 21196 — dat is het wetsvoorstel bijzondere voorzieningen en fixering van de neveninkomsten — gaan wij een en en ander daarom evalueren.

De nota naar aanleiding van het eindverslag zal heel spoedig, eind 1990 of begin 1991, naar de Tweede Kamer gaan. De effectrapportage zal dus ook in 1991 plaatsvinden. Wij zullen dit per wijzigingswet doen. Wij zullen daarbij nagaan welke effecten optreden en bij welke categorieën. De Tweede Kamer is toegezegd, dat zij over de mogelijke cumulatieve en afzonderlijke brief krijgt. Wat betreft de post die hier nooit was aangekomen, refereerde ik aan de brief van 10 oktober jongstleden. Die brief is pas vandaag per fax bij de Eerste Kamer gearriveerd. Dat is wat laat. Als wij de fax niet hadden, dan had het nog langer geduurd, maar als wij de gewone post hadden gebruikt, dan had de Kamer de brief veel eerder ontvangen. Ik zeg toe dat de Kamer de brief op dit punt ook krijgt,

maar dat zal ergens in 1991 gebeuren, na afhandeling van het genoemde wetsvoorstel. Als er sprake is van reparatie — ik houd die mogelijkheid vanzelfsprekend open — dan kom ik hier weer terug, want dat zal dan in de vorm van een wetje moeten geschieden. Dan spreken wij elkaar nader. Inzicht hierin verkrijgt de Kamer dus al eerder via de genoemde brief.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt wetsvoorstel nr. 21004.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt wetsvoorstel nr. 21212.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:

- het voorstel van wet van de leden Vermeend en Melkert tot wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 en de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ter bevordering van investeringen die in het belang zijn van de bescherming van het milieu (invoering van vervroegde afschrijving voor bedrijfsinvesteringen die in het belang zijn van de bescherming van het milieu) (20872).

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Van Leeuwen** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het is toch altijd weer een wat bijzondere gelegenheid wanneer parlementariërs zelf een wetsvoorstel hier komen verdedigen. Ik maak graag een compliment aan de collega-parlementariërs Vermeend en Melkert, met name voor de wijze waarop zij de in de schriftelijke voorbereiding gestelde vragen hebben beantwoord.

Het is naar ons gevoel wel wat pikant dat wij dit voorstel nu behandelen, slechts enkele weken voordat het kabinet in de naar voren te schuiven Voorjaarsnota met tal van maatregelen een versoberend

beleid zal voorstellen. Eigenlijk zouden wij ons de vraag moeten stellen of het wel juist is dat wij op de valreep nog een fiscale faciliteit aan het bedrijfsleven ter beschikking gaan stellen, waarmee wij het overheidsbudget extra verzwaren. Mijn fractie is bepaald benieuwd naar de actuele argumenten op dit punt, zowel van de initiatiefnemers als, zo dat mogelijk is, van de vertegenwoordigers van het kabinet.

In het voorlopig verslag van 18 september 1990 heeft de CDA-fractie de vraag gesteld of de redenen van afschaffing van in andere landen gehanteerde regelingen betreffende de vervroegde afschrijving zouden kunnen worden meegedeeld. In de aan de Tweede Kamer gepresenteerde nota naar aanleiding van het eindverslag wordt gesteld dat er in een aantal met name genoemde landen systemen van vervroegde afschrijving werden/worden toegepast. Juist het gebruik van het woord "werden" leidde ons tot de vraag om welke redenen die vervroegde afschrijvingsregelingen elders werden afgeschaft. Die vraag is niet beantwoord. De reden waarom wij deze vraag stelden, was dat wij graag zouden willen weten welke ervaringen elders zijn opgedaan en of die ervaringen wellicht van belang zouden kunnen zijn voor de beoordeling van het onderhavige wetsvoorstel. De mogelijkheid om gebruik te maken van gunstige fiscale regelingen oefent om begrijpelijke redenen een bepaalde aantrekkingskracht uit. Het had derhalve leerzaam kunnen zijn om te vernemen of in andere landen, wegens ongunstige ervaringen bij beroep op regelingen die vergelijkbaar zijn met de hier in het geding zijnde faciliteit, tot afschaffing of wijziging was besloten.

De memorie van antwoord aan deze Kamer bevat een uitgebreid exposé over de vervroegde afschrijving in andere EG-landen. Gesteld is dat er in die landen een tendens bestaat tot invoering respectievelijk herinvoering van fiscale faciliteiten waaronder investeringsfaciliteiten. Wellicht hebben de initiatiefnemers van het wetsvoorstel gemeend dat met de gegeven uiteenzetting voldoende inlichtingen waren gegeven. Toch missen wij dan de vermelding van de gebruikte argumenten tot afschaffing van de regeling tot vervroegde afschrijving.

Sprekend over de EG, wil ik de indieners van het wetsvoorstel

vragen of zij nagegaan hebben of deze regelingen van vervroegde afschrijving in de fiscale winstsfeer in de toekomst in de EG gehandhaafd kunnen worden. In de discussie met de collega's aan de overzijde is weliswaar reeds geschreven over de EG-aspecten, maar die discussie had in feite als uitgangspunt de vraag of een regeling van vervroegde afschrijving in de harmonisatie zou passen. Het betoog, met name in de aan de Tweede Kamer gepresenteerde memorie van antwoord en in de nota naar aanleiding van het eindverslag, kan ik volgen. Voor mij resteert echter wel de vraag of er aanwijzingen zijn dat men binnen de EG overweegt om dit soort regelingen in de fiscale winstsfeer te gaan verbieden.

Mede door de beantwoording van de vraag over de vervroegde afschrijving bij octrooirechten en dergelijke, blijkt uit de memorie van antwoord welke belangrijke rol de milieulijst in het geheel van dit systeem gaat spelen. De afschrijvingsregel van artikel 10 van de Wet op de inkomstenbelasting geldt eveneens ten aanzien van de bedoelde rechten. De initiatiefnemers van het wetsvoorstel stellen in hun antwoord dat in de milieulijst alleen materiële activa zullen worden opgenomen. De memorie van antwoord aan de Tweede Kamer vermeldt nadere bijzonderheden over die lijst. Ik citeer uit die memorie van antwoord: "De milieulijst geeft een limitatieve opsomming van milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen, ter zake waarvan de VA" — vervroegde afschrijving — "kan worden toegepast. De omschrijving van deze bedrijfsmiddelen zal zodanig zijn dat ze zowel technisch als fiscaal goed herkenbaar zijn." Het komt mij juist voor, gelet op de doelstelling van deze regeling, dat de faciliteit inderdaad wordt beperkt tot materiële activa. Doch de vraag is dan wel waarom dit niet in de regelgeving meteen tot uitdrukking is gebracht, temeer daar op grond van de bestaande regelgeving, afschrijving op immateriële bedrijfsmiddelen mogelijk is. Ik zou in dit verband toch willen spreken van een klein schoonheidsfoutje.

Het is mijns inziens overigens wel terecht dat, zoals door de initiatiefnemers in de memorie van antwoord is opgemerkt, de kosten van licentie, octrooirecht en dergelijke, voor zover deze in de kostprijs zijn begrepen,

voor vervroegde afschrijving in aanmerking komen.

Mijnheer de voorzitter! Uit de stukken, opgesteld ter voorbereiding van deze openbare behandeling, maak ik op dat de collega's van de Partij van de Arbeid nog vragen zullen stellen over de financiële consequenties. Ik behoud mij het recht voor om eventueel in de tweede termijn daarop terug te komen.

Ik wil nu echter vragen wat er gaat gebeuren wanneer onverhoopt de nieuwe regeling meer vergt dan thans verwacht wordt. Het gaat hier per slot van rekening toch weer om een open-einderegeling. Het zou te betreuren zijn wanneer bij uitgebreid gebruik van de regeling door ondernemers, de zaak uit het spoor zou lopen en dat vervolgens diezelfde ondernemers wellicht het verwijt zouden krijgen dat ze te fors van een fiscale faciliteit gebruik hebben gemaakt.

□

De heer **Zoon** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! In het voorlopig verslag is al uiting gegeven aan de waardering van de fractie van de Partij van de Arbeid voor de initiatiefnemers. Die waardering geldt natuurlijk in de eerste plaats het initiatief als zodanig, waarmee wordt beoogd de positieve resultaten van de destijds afgeschafte milieu- en energietoeslag van de WIR op een andere manier te bereiken. Ook past waardering voor de vergaande vereenvoudiging waartoe de initiatiefnemers naar aanleiding van vragen en opmerkingen in de Tweede Kamer kans hebben gezien.

De procedure en de uitvoerbaarheid worden daardoor, zowel voor de investerende ondernemers als voor de overheid vergemakkelijkt. Ik voeg hieraan toe dat het mij goed doet dat juist vanuit de hoek van de fiscalisten in de Tweede Kamer zo'n eenvoudige en zelfs nog vereenvoudigde regeling wordt voorgesteld. Na Oort, het reiskostenforfait en de aanmerkelijk-belangreparatie had ik, eerlijk gezegd, daarop niet meer durven hopen. Ik werd dus blij verrast.

Voor de vraag of er voor investeringen van vervroegde afschrijving gebruik kan worden gemaakt, zijn bepalend de milieulijst, waarop het bedrijfsmiddel op het moment waarop de relevante verplichting wordt aangegaan, moet voorkomen

en de randvoorwaarde van beheersing van het budgettaire beslag, die ervoor moet zorgen dat de voorgestelde regeling niet uitgroeit tot een open-einderegeling. De samenstelling en bijstelling van een milieulijst waarop limitatief de bedrijfsmiddelen zijn vermeld die aan de bedoeling van het voorstel beantwoorden, lijkt mij goed te doen. Als de fasering uit het rapport van Coopers c.s. is aangehouden, zou de lijst nu al gepubliceerd moeten zijn. Misschien zou zo'n lijst eigenlijk bij het wetsvoorstel moeten worden gepubliceerd. De ondernemers en degenen die hen behulpzaam zijn, kunnen dan nagaan of de bedrijfsmiddelen waarin zij investeren op de lijst voorkomen.

Die investeringen moeten op een voorgeschreven wijze worden aangemeld. Als die aanmelding aan de voorwaarden voldoet en het aanmeldingsformulier goed is ingevuld, kan er, geloof ik, voor de investerende ondernemer niet veel verkeerd gaan. Maar wat gebeurt er als de ondernemer en zijn adviseurs ten onrechte menen dat de investering onder de regeling valt? Krijgt de ondernemer dan van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, waar de meldingen centraal worden geregistreerd, bericht dat de investering niet voor vervroegde afschrijving in aanmerking komt of hoort hij dat pas later van de belastinginspecteur? Voor de ondernemer is het van groot belang dat de vervroegde afschrijving geldt voor bedrijfsmiddelen die op het moment van investeren op de lijst voorkomen. Daardoor kunnen latere bijstellingen van de lijst en beperkingen of buiten werking stellen van de faciliteit niet van invloed zijn op reeds lopende vervroegde afschrijvingsplannen.

Voor de vervroegde afschrijving is het structurele budgettaire beslag op maximaal 120 mln. gesteld. Hoeveel aan milieuvriendelijke investeringen daardoor zullen worden verricht, is, dunkt mij, tevoren — dat wil zeggen als de faciliteit nog niet geldt — eigenlijk niet te zeggen. Het bedrag van 1 mld. dat in het rapport van Coopers c.s. wordt genoemd, is niet meer dan een zeer globale indicatie. Dit bedrag kon ook aan de hand van de in het rapport vermelde gegevens niet worden nagerekend. De initiatiefnemers zijn het gelukkig met ons eens, dat het daarom voorbarig is om — zoals in de Tweede Kamer enkele malen is gebeurd — te

concluderen of te suggereren dat 120 mln. ongeveer 1 mld. aan milieuvriendelijke investeringen oplevert of, omgekeerd, dat 1 mld. aan milieuvriendelijke investeringen een budgettair beslag van 120 mln. met zich brengt. Het kan zijn dat er inmiddels beter onderbouwde ramingen van het verwachte gebruik van de regeling zijn gemaakt. Volgens het rapport van Coopers c.s. zou dat in de periode van juni tot en met september jongstleden gebeuren. Het effect van de maatregel en het daarmee gepaard gaande budgettaire beslag kunnen echter beter worden geraamd als het voorstel wet is geworden en de aanmeldingen binnenkomen. Dat zal dan gebeuren via een centraal registratiesysteem, waarin de aanmeldingen met bijbehorende informatie zijn opgenomen en via een rekenmodel waarmee vooruitberekeningen kunnen worden gemaakt.

Voorzitter! Het systeem, zoals dit in het rapport van Coopers c.s. en in de witte stukken wordt beschreven, lijkt mij in beginsel sluitend voor de vooruitberekening van het te verwachten gebruik van de regeling en van het budgettaire beslag. Daarmee hebben wij ook een sluitend systeem voor de signalering van dreigende overschrijdingen. Hoe het systeem zich in de praktijk zal gedragen, bijvoorbeeld als meerdere jaargangen investeringen en vervroegde afschrijving tegelijk in het systeem zijn opgenomen, moeten wij afwachten. Van belang is dat er bij de aanmelding voldoende gegevens kunnen worden ingevoerd. Zo zou het de vooruitberekening ten goede komen, als ondernemers niet alleen de aard, de omvang en het bedrag van de investeringen moeten melden, maar ook het afschrijvingsplan voor de investeringen in kwestie. Is dit inmiddels in het aanmeldingsformulier opgenomen?

Wordt voor de prognose van het budgettaire beslag alleen uitgegaan van de aanmeldingen of wordt ook rekening gehouden met de mogelijkheid dat ondernemingen die al vervroegd hebben afgeschreven verlies gaan lijden of worden opgeheven, waardoor de schatkist een deel van de uitgestelde betaling van de belasting zal gaan derven? Voorts zal de periode tussen het constateren van dreigende overschrijding en het bekend maken van de beperking of buiten toepassing stellen van de faciliteit zeer kort

moeten zijn. Anders vinden, aangezien in de tussenliggende periode nog zal worden geïnvesteerd, toch nog overschrijdingen plaats.

Mijnheer de voorzitter! Wij zullen als dit inventieve wetsvoorstel, dat een stimulans voor milieuvriendelijke investeringen zal kunnen zijn onder vermindering van een budgettaire niet aanvaardbaar open-einde, wet wordt, benieuwd zijn naar de resultaten. Vandaag richt onze belangstelling zich nog op de reactie van de initiatiefnemers.

□

De heer **Vermeend**: Voorzitter! De heer Van Leeuwen heeft de bijzondere gelegenheid die vandaag plaatsvindt gememoreerd. Ik heb enige jaren geleden bij het initiatiefwetsvoorstel-Vermeend/Moor ook zo'n bijzondere gelegenheid mogen meemaken. Ik heb daar bijzonder goede herinneringen aan. Ik hoop dat dit vandaag weer het geval zal zijn. Dat wetsvoorstel is hier destijds met algemene stemmen aangenomen.

De heer Van Leeuwen heeft de initiatiefnemers ook een compliment gemaakt. Wij zijn hem daar zeer dankbaar voor. Hij heeft de volgende punten aan de orde gesteld: het pikante moment, de afschaffing van fiscale faciliteiten in andere landen, de EG-problematiek, de problematiek van de milieulijst, zoals de materiële investeringen en wellicht enkele schoonheidsfoutjes, en eventuele overschrijdingen. Ik heb de volgende afspraak gemaakt met mijn collega. Ik zal een aantal punten behandelen. Vervolgens zal mijn collega Melkert vragen met betrekking tot de tussenbalans en de problematiek rondom de budgettaire beheersing van het wetsvoorstel beantwoorden. Wij zullen dezelfde procedure volgen bij de vragen gesteld door de heer Zoon.

Over het pikante moment wil ik een opmerking maken. Het gaat hierbij om een fiscale faciliteit. Als je deze faciliteit vertaalt in een budgettaire beslag voor de overheid, dan geeft de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer een redelijk goed inzicht. In deze memorie van antwoord zijn berekeningen opgenomen die mede met steun van het ministerie van Financiën zijn gemaakt. Je kunt zien wat het kenmerk van deze vervroegde afschrijving is: een verschuiving van de belastingdruk naar latere jaren. De onderne-

mer betaalt wel, maar hij heeft een rente- en liquiditeitsvoordeel.

Als je deze berekeningen ziet, valt het op dat bij de veronderstellingen van het ministerie van Financiën op basis van een rekenmodel dat tracht de werkelijkheid zoveel mogelijk te benaderen, dat in 1995 op transactiebasis de regeling 5 mln. zal kosten. Dat is logisch. In het begin zal de regeling wat meer kosten. Vervolgens, als de betreffende investering is afgeschreven, levert de regeling weer een voordeel op voor de schatkist. Eerst is er sprake van een oplopend kaseffect en vervolgens van een dalend kaseffect als de regeling eenmaal werkt. In het rekenmodel van het ministerie van Financiën wordt dat heel goed weergegeven.

Vervolgens ga ik in op de afschaffing van fiscale faciliteiten in andere landen. Waarom zijn die afgeschaft en welke ongunstige ervaringen heeft men opgedaan? Voorzitter! In de memorie van antwoord hebben wij naar aanleiding van vragen van de fractie van het CDA een overzicht gegeven van de regelingen in EG-landen. Inderdaad is daarbij achterwege gebleven de argumentatie waarom in bepaalde situaties dergelijke faciliteiten zijn afgeschaft. Overigens wordt opgemerkt dat op dit moment in de verschillende EG-landen een tendens bestaat waarbij men weer fiscale faciliteiten creëert. Dit wordt ook aangegeven in de nota van de minister van Economische Zaken, die signaleert dat in toenemende mate fiscale regelingen worden doorgevoerd, zulks met het oog op bijvoorbeeld het aantrekken van bedrijven en het bewerkstelligen van nieuwe investeringen.

In de periode 1984-1986 was er in de verschillende EG-landen, mede onder invloed van de gang van zaken in de Verenigde Staten waar vereenvoudiging van de belastingwetgeving werd doorgevoerd, een tendens waarbij fiscale faciliteiten werden afgeschaft, ongeacht de onderwerpen waarop zij betrekking hadden. De argumentatie was in een meerderheid van de gevallen dat de opbrengst werd gebruikt in de sfeer van de tariefsverlagingen. Dit is ook weergegeven in het preadvies van professor Knosse van de Erasmus Universiteit, die een aardig overzicht heeft gegeven van de achtergronden van het afschaffen van faciliteiten in relatie met het verlagen van tarieven.

Welnu, in de jaren 1989 en 1990

ziet men weer een andere tendens. Het is niet juist, aan te nemen dat daaraan bepaalde evaluaties ten grondslag liggen die verband houden met effectiviteit. Ik kan geen argumenten vinden, althans niet specifiek voor de milieusector, op grond waarvan men zou hebben gezegd: wij willen die maatregelen niet omdat ze niet werken. In Duitsland heeft men een maatregel met betrekking tot het milieu ingevoerd, die nog altijd werkt en tot 1991 loopt; ik heb begrepen dat die maatregel daarna wordt gehandhaafd. Overigens verschillen de vormgevingen van de faciliteiten sterk. Ons systeem voorziet in een fiscale afschrijving met betrekking tot milieu van 100% en die vorm is als zodanig in Europa niet bekend. Wel ziet men dergelijke regelingen voor bepaalde regio's, zoals in Frankrijk en Engeland het geval is geweest. Ik herinner mij overigens dat in deze Kamer, in 1974, de heer Christiaanse in een breder verband een uitvoerig betoog hield over het systeem van vrije afschrijving. Vervolgens werd de toenmalige staatssecretaris gevraagd, waarom dit niet werd ingevoerd. Daarmee zou men van alle andere subsidieregelingen af kunnen en zou een simpel systeem resulteren. In deze zin herhaalt de geschiedenis zich, zij het nu alleen met betrekking tot de milieu-investeringen. Het werd aangeprezen als een eenvoudige fiscale faciliteit, die doelmatig zou kunnen werken zonder veel administratieve rompslomp. Dat is te vinden in de Handelingen van deze Kamer uit 1974.

De heer **Christiaanse** (CDA): Wij waren onze tijd vër vooruit!

De heer **Vermeend**: Wij waren wat dat betreft de tijd vooruit. Gevraagd is of het systeem van de vervroegde afschrijving past in de EG-regelgeving, bijvoorbeeld waar het gaat om de harmonisatie van directe en indirecte belastingen. Zijn er aanwijzingen dat de EG in dit verband al dan niet met een verbod zou komen? Voorzitter! Er moet wat dit betreft onderscheid worden gemaakt tussen de harmonisatie in de indirecte sfeer en die in de directe sfeer. Met betrekking tot de indirecte sfeer worden moeizame pogingen ondernomen om te komen tot enige vorm van harmonisatie. Voor de BTW is afgesproken om de afstanden niet nog groter te laten worden. In de

directe sfeer zijn er pogingen ondernomen om met betrekking tot de grondslagen enz. tot harmonisatie te komen. Op dit moment geldt, dat men dit dossier min of meer ter zijde heeft geschoven, afgezien van de drie onlangs aangenomen richtlijnen met betrekking tot onder andere fusies en arbitrage. In de voorname in het EG-dossier is zelfs de tendens waarneembaar, dat het merendeel van de EG-landen de voorkeur geeft aan een eigen beleid in de sfeer van de directe belastingen, voor zover het gaat om bijvoorbeeld de grondslagen van de winstbelasting en van de inkomstenbelasting. Ik herinner eraan dat de problematiek bij de EG aan de orde is geweest toen wij in Nederland nog de vervroegde afschrijving hadden. Toen waren er geen bezwaren tegen de toepassing van de vervroegde afschrijving. Er was op een gegeven moment wel een bezwaar toen dat systeem regionaal werd toegepast. Overigens is Nederland wel in staat gesteld om de vervroegde afschrijving gedurende een bepaalde periode regionaal toe te passen.

Daarbij komt dat het hier gaat om een faciliteit waarvan het de vraag is of die aangemerkt kan worden als een nationale steunmaatregel in de zin van de artikelen 92-94 van het EG-verdrag. Ik heb in 1983 in een studie het tegendeel betoogd. Dat zegt op zichzelf overigens niets, maar het is een van de redenen waarom ik nu zo stellig durf te beweren dat het mij buitengewoon onaannemelijk voorkomt dat een dergelijke regeling, zeker in de sfeer van de directe belastingen, door de EG zou kunnen worden verboden. Ik kijk dan ook naar de andere landen, die toch op grote schaal met dergelijke "faciliteiten" werken of hebben gewerkt. Er zijn mij geen uitspraken bekend die betrekking hebben op het systeem van vrije afschrijving zoals dat bijvoorbeeld heeft gegolden in Engeland en Duitsland. Daar is geen verbod van de EG op gekomen. Op basis van die wetenschap kan de vraag van de heer Van Leeuwen ontkennend worden beantwoord.

Met één punt brengt de heer Van Leeuwen mij in verlegenheid. Hij merkt terecht op dat de vervroegde afschrijving van de milieu-af trek beperkt is tot materiële investeringen. Tot mijn vreugde zegt hij ook dat dit terecht is, mede naar aanleiding van het antwoord dat wij hebben gegeven op vragen van de CDA-frac-

tie. Tegelijkertijd merkt hij op dat er wellicht sprake is van een schoonheidsfoutje in de wet.

Ik geef toe dat het woord "materieel" in de wet onmiddellijk duidelijk zou zijn geweest, maar dat gebruiken wij niet in de fiscale sfeer. Daar hebben wij het over "lichamelijke" bedrijfsmiddelen. Voor de duidelijkheid in het wetgevingsproces zou het beter zijn geweest. Daarin heeft de heer Van Leeuwen gelijk. Nu komt de duidelijkheid pas in de milieulijst. In de fiscale wetgeving gebruiken wij vaker de termen onlichamelijke en lichamelijke bedrijfsmiddelen. De term "lichamelijke bedrijfsmiddelen" zou onmiddellijk duidelijkheid hebben gegeven.

Overigens blijkt uit de toelichting en de nadere toelichting aan de Kamer en uit de wijze waarop aan de milieulijst vorm is gegeven dat het hier gaat om materiële investeringen.

Mijn collega zal zo meteen antwoorden inzake de maatregelen ter voorkoming van overschrijdingen.

De heer Zoon dank ik voor zijn complimenten en voor het feit dat hij blij verrast is dat uit de Tweede Kamer eenvoudige regelingen kunnen komen. Ik proefde daar enige kritiek op andere regelingen. Ik hoef het niet voor de hele Tweede Kamer op te nemen, maar ik voel mij op een ander punt aangesproken. Ik ben verheugd dat een wetgeving waarvoor wij zelf verantwoordelijk zijn niet het predikaat "ingewikkeld" krijgt, maar van een lieflijke eenvoud zou zijn. Dat compliment "lieflijke eenvoud" neem ik graag aan!

Wat gebeurt er als de ondernemer en zijn adviseurs ten onrechte menen dat een investering onder de regeling valt? Krijgt hij dan een seintje, bijvoorbeeld van VROM? Worden de meldingen centraal geregistreerd? Op welke wijze gaat de inspecteur ermee om?

In de praktijk is in beginsel een accountantsverklaring voorgeschreven. De wat grotere ondernemingen hebben voor het merendeel sowieso al een accountant. Dat hebben wij doelbewust gedaan, om als het ware in een soort voorfase een vorm van zekerheid te bieden. De adviseur pleegt dan overleg.

Wat gebeurt er nu in de praktijk als er twijfel bestaat? Het ligt dan voor de hand dat de accountant of de ondernemer zelf contact opneemt met VROM. In het kader van het uitvoeringsproces kan het van belang

zijn dat deze handelwijze in de voorlichting kenbaar wordt gemaakt. De inspecteur is in het kader van de toepassing van de fiscale wetgeving in beginsel bij de aanslagregeling aan het bod. Hij heeft niet het laatste woord. Dat heeft de rechter. De inspecteur kan echter in alle gevallen marginaal toetsen. Er wordt ook geen oplossing geboden door bijvoorbeeld een procedure te introduceren waarbij VROM een soort keurmerk of waarmerk afgeeft. Wij hebben te maken gehad met hetzelfde probleem bij de milieutoeslag en de energietoeslag. In beginsel kon een beschikking worden afgegeven, maar de inspecteur had — omdat het een fiscale regelgeving betrof — het laatste woord. Er kon wel een verklaring zijn afgegeven, maar de inspecteur kon daartegen bezwaren hebben. Dat is hier ook het geval.

Ik ben het echter eens met het punt dat de heer Zoon aankaarte. Een oplossing kan worden gevonden in het kader van de voorheffing. Wanneer er twijfel bestaat bij de ondernemer of de adviseur, moet men een bepaalde zekerheid kunnen krijgen bij de desbetreffende ambtelijke dienst van VROM. Wellicht kan de minister ingaan op de suggestie of dit aspect in de voorlichting kan worden opgenomen. Het is goed, dat dit punt hier signaleerd wordt. Het ligt in ieder geval vast.

De heer Zoon merkte ook terecht op dat het voor ondernemers van belang is dat de vervroegde afschrijving geldt voor bedrijfsmiddelen die op het moment van investeren op de lijst voorkomen. Wij hebben hier aandacht aan besteed. Met name met het oog op de rechtszekerheid en de continuïteit dient dit punt gewaarborgd te zijn.

De heer Van Leeuwen vroeg naar mogelijke overschrijdingen en een eventuele aanpassing van de regelgeving. De heer Melkert zal hierop ingaan. Ook de vraag van de heer Zoon over de rekensommen laat ik over aan mijn collega. Ik ben er verheugd over dat de heer Zoon akkoord gaat met ons schriftelijke antwoord. De combinatie die toen gemaakt werd, was onmogelijk. Het is niet zonder meer aannemelijk dat je 1 mln. in 120 en 120 in 1 mln. kunt vertalen.

Het antwoord op de vraag over het aanmeldingsformulier wil ik aan de minister overlaten.

De heer **Melkert**: Mijnheer de voorzitter! Wat de hoogte- en dieptepunten zijn in een parlementaire loopbaan, kan men pas zien na afloop van de politieke carrière. Ik hoop dat die nog lang duurt. Dat het een bijzonder moment is voor mij om hier in uw midden te mogen zijn, staat vast. Ik dank u voor de geboden gelegenheid.

Het is misschien wat brutaal als ik mij veroorloof in de richting van de heer Van Leeuwen met een kleine correctie te beginnen inzake zijn aanduiding van de betekenis van de tussenbalans. Hij noemde dit een naar voren geschoven voorjaarsnota. Ik wil de tussenbalans als een stuk met een iets bredere reikwijdte betitelen, die ongetwijfeld betekenis kan hebben voor de Voorjaarsnota met het oog op de bijstelling van de begroting voor 1991. De tussenbalans beoogt overigens over de langere zittingsperiode van dit kabinet in feite een herijking van het regeerakkoord te zijn op hoofdzaken. Ook beoogt het prioriteiten en posterioriteiten opnieuw vast te stellen, te omschrijven en van een budgettair beslag te voorzien. Voorts wordt beoogd, het in een breder budgettair kader te plaatsen, gebaseerd op een aantal uitgangspunten die in het regeerakkoord zijn opgenomen en op vooruitzichten die inmiddels enigszins zijn gewijzigd ten opzichte van de periode waarin het regeerakkoord is vastgesteld.

Het was overigens heel interessant dat de geachte afgevaardigde begon met dit wetsontwerp in die periode te plaatsen. Naar wij op dit moment verwachten, loopt het van start gaan van de werking van het voorstel inderdaad merkwaardigerwijze samen met de uitkomsten van de tussenbalansdiscussie. Hierbij gaan wij althans af op de indicaties die het kabinet daaromtrent heeft gegeven. Dan doet zich inderdaad de vraag voor, of zo'n regeling past in de bredere financieel-economische doelstellingen die het kabinet zich voor de rest van de periode heeft gesteld respectievelijk die door fracties in de Kamer gesteund worden. Juist in het kader van die nieuwe afweging van prioriteiten en posterioriteiten en de verwachting van in ieder geval de indieners dat het kabinet er veel aan gelegen zal zijn of zal moeten zijn om het milieubeleid eerder meer dan minder

ruimte te geven in de komende jaren, ligt het in de lijn van de verwachting dat dit voorstel ook aansluit bij die aanscherping van prioriteiten voor de komende periode. Dat kan zich heel wel verhouden met de versoering, een woord dat de heer Van Leeuwen gebruikte, die overigens in een aantal opzichten geboden is.

Het is bekend dat de voorbereiding van het wetsvoorstel geruime tijd in beslag heeft genomen. Daarbij is ook gebleken dat er een breed maatschappelijk draagvlak voor deze gedachte bestaat. Uiteraard geldt dit voor het milieubeleid in het algemeen, maar in dit geval geldt het ook voor het instrument dat door dit wetsvoorstel is aangereikt. Het maatschappelijk draagvlak strekt zich uit van de milieubeweging tot en met de werkgevers. Het is zelfs significant dat in de op zichzelf niet mis te verstane gedachten die gisteren bijvoorbeeld door het NCW naar voren zijn gebracht en in de onderbouwing daarbij van een mogelijk — ik zeg niet: noodzakelijk — model voor de tussenbalans, in ieder geval zeker niet is verwezen naar mogelijke dekking vanwege het niet doorgaan van dit wetsvoorstel. Dat zou overigens ook niet veel zoden aan de dijk zetten, zoals de heer Vermeend al heeft aangegeven. Immers, het budgettaire beslag van dit wetsvoorstel is structureel gezien, met de woorden van de heer Koning, onze gewaardeerde VVD-collega in de Tweede Kamer, verwaarloosbaar. Daar willen wij het dus graag bij houden.

De heer Van Leeuwen heeft het gehad over het karakter van een open-eindregeling van dit wetsvoorstel, dit in tegenstelling tot de gevolgtrekking van de heer Zoon dat er met de diverse stadia van behandeling van het wetsvoorstel nu een regeling is die dat open-eindkarakter afdekt. Ik wil dit laatste graag onderstrepen. Zo kan in ieder geval niet het risico worden gelopen dat ondernemers op enig moment iets verweten kan worden. Als er nog iets zou kunnen mislopen met het omgaan met dit wetsvoorstel en als de budgettaire consequenties wellicht niet tijdig overzien worden, kan het verwijt uitsluitend aan het kabinet, de ministers die het moeten uitvoeren, gemaakt worden. Krachtens de bepaling van het wetsvoorstel zijn zij er immers aan gehouden, de budgettaire voortgang regelmatig te controleren, dus ook in te grijpen

op het moment dat dit nodig is. Het wetsvoorstel biedt hiertoe ook de mogelijkheid. Zij moeten dus voorkomen dat er op meerjarenbasis een onaanvaardbare overschrijding van de geboden ruimte ontstaat.

Het is goed, hierbij te releveren dat door de leden Reitsma, Van Rijn-Vellekoop en Koning bij de behandeling van het voorstel in de Tweede Kamer een amendement is ingediend op stuk nr. 15. Dit is vervolgens door de indieners in het wetsvoorstel geïncorporeerd. Hiermee is ook heel nadrukkelijk voorzien in een bepaling in de wetstekst die tussentijds ingrijpen mogelijk maakt, hetzij door middel van temporiseren hetzij door middel van het buiten toepassing stellen van de werking van de wet. Wij menen werkelijk dat daarmee aan het open-eindkarakter van dit wetsvoorstel afdoende is tegemoet gekomen, in die zin dat overschrijdingen niet zullen ontstaan.

Voorzitter! Ik meen met het voorgaande ten dele te zijn ingegaan op een aantal punten van de heer Zoon. Een ander punt dat de heer Zoon noemde, betrof de berekening van het budgettaire beslag, in relatie tot het te genereren investeringsbedrag. Ik geef hem graag toe, dat wij bij de voorbereiding van het wetsvoorstel — collega's uit de Tweede Kamer hebben ons daar uiteraard vragen over gesteld — gemeend hebben wel een orde van grootte te kunnen aangeven zonder daarmee precisie te willen suggereren. Ik ben het immers met hem eens, dat uit de praktische toepassing zal blijken hoe het budgettaire beslag en het te genereren investeringsbedrag zich tot elkaar verhouden. Ook hierbij past de kanttekening over dat budgettaire beslag dat het in feite te relativeren is, zoals ook bij de behandeling in de Tweede kamer is gebeurd, omdat over een langere termijn genomen het netto beslag zeer beperkt is en wij er overigens voor gekozen hebben, niet het minst daartoe aangemoedigd door het kabinet, om wel een dekking overeen te komen die een structureel karakter heeft in de kasuitgaven in de komende jaren en die, naar mag worden verwacht, in de eerste periode zelfs een overdekking biedt. Wij hebben dat gedaan om het klimaat rondom de aanvaarding van dit wetsvoorstel te optimaliseren. Wij zijn er in ieder geval in de tweede Kamer, zoals blijkt uit de aanvaarding van het wetsvoorstel, in geslaagd. Ik hoop dat dit

zelfde klimaat ook hier uiteindelijk mag leiden tot de aanvaarding van het wetsvoorstel.

Minister Alders: Mijnheer de voorzitter! In alle bescheidenheid die de regering past bij een initiatiefvoorstel, wil ik toch enige opmerkingen maken, vooral ook omdat de regering eerder gemeend had om in het kader van het NMP-plus zich positief te moeten uitlaten over het initiatiefvoorstel, want het maakt er onderdeel van uit en is ook in de financiering ervan opgenomen. Ik wil nog een tweede opmerking maken. Luisterend naar de heer Melkert, ben ik vandaag gesterkt in mijn mening over datgene wat zich in de tussenbalans gaat afspelen. Het was zeer boeiend te vernemen hoe de relatie is. Ik geloof dat er door het kabinet op dit moment niet meer aan toegevoegd kan worden.

Voorzitter! Ik wil nog een paar opmerkingen maken over de milieulijst omdat beide woordvoerders er aandacht aan hebben besteed. Wat is er eigenlijk gebeurd na de behandeling in de Tweede Kamer? Dat was het startmoment voor het verzamelen van de input voor de eerste milieulijst. Wij hebben in samenwerking met het ingenieursbedrijf Haskoning een heel proces op gang gebracht. Allereerst een inventarisatie bij de departementen. Welke middelen komen in aanmerking? We hebben vastgesteld dat Landbouw, Natuurbehoud en Visserij, Economische Zaken en Verkeer en Waterstaat en instanties zoals de NOVEM hierbij betrokken zijn. Vervolgens hebben wij relevante sectoren van het Nederlandse bedrijfsleven geïnformeerd door middel van een schrijven aan — ik geef een globaal overzicht — 100 branche-organisaties uit industrie, handel en transport, 25 vooraanstaande accountantskantoren en belastingadviesorganen, 125 individuele bedrijven waaronder de milieuproductiesector en door middel van een publikatie van een persbericht in de vakbladen. De respons die wij daarop gekregen hebben, was werkelijk aanzienlijk. Uiteindelijk hebben 300 organisaties of individuele bedrijven gezamenlijk ruim 1000 voorstellen aan bedrijfsmiddelen ingebracht. Het totaal van de inzendingen lijkt representatief te zijn voor de milieu-investering die door

het bedrijfsleven, inclusief de landbouwsector, wordt gedaan. Als men die inzendingen beoordeelt, moet men vaststellen dat er natuurlijk veel identieke zaken bij waren en dat er grote verschillen zitten in de bedragen die ermee gemoeid zijn. Er zijn suggesties binnengekomen over investeringen van tussen f 3000 tot en met 50 mln. Qua bedrijfsgrootte zijn alle klassen vertegenwoordigd en feitelijk kan worden vastgesteld, dat alle bedrijfssectoren in de inbreng zijn vertegenwoordigd. In het totaal gezien, zijn er nogal wat procesgeïntegreerde voorzieningen aangemeld. In antwoord op een vraag van de heer Ybema heb ik aan de overzijde al gezegd, dat dit nu juist het bewerkelijkste onderdeel zal zijn om in de lijst op te nemen. Op basis van de nu beschikbare gegevens kan ik zeggen, dat wij nog dit jaar erin zullen slagen om de lijst af te ronden. De huidige stand van zaken is, dat ca. 70% procesgeïntegreerde voorzieningen betreft en ca. 30% toegevoegde voorzieningen. Daarmee is het succes van de regeling aangetoond. Deze blijkt ook uit de respons.

De heer Zoon heeft nog een tweetal belangrijke punten aan de orde gesteld. Hij vroeg naar de beoordeling. Kan iemand, die meent in aanmerking te komen, van het ministerie van VROM te horen krijgen hoe het precies zit? De inspecteur beoordeelt of er sprake is van een bedrijfsmiddel dat in aanmerking komt voor vervroegde afschrijving. Daarbij kan de inspecteur zich laten adviseren door technische deskundigen, die in onderling overleg tussen Financiën en VROM bij twijfel kunnen worden aangezocht. Men wende zich niet tot VROM; dan komt de gehele procedure in de problemen.

De heer Zoon heeft gevraagd of niet op het aanmeldingsformulier moet worden aangegeven, dat bij de vooruitberekening een afschrijvingsplan aan de orde kan zijn. In het algemeen kan bij de vooruitberekening geen rekening worden gehouden met een afschrijvingsplan noch met de mogelijkheid, dat een onderneming in de toekomst verlies lijdt. In specifieke omstandigheden — bijvoorbeeld bij procesgeïntegreerde investeringen met een meerjarenkarakter — kan soms wel daarmee rekening worden gehouden. Bij vooruitberekeningen wordt dus uitgegaan van een modelafschrijvingsplan 60-30-10. Omdat een

ondernemer zijn afschrijvingsplan steeds kan wijzigen, is het niet mogelijk om dit per individueel geval bij te houden. Ook kan er op zichzelf geen rekening worden gehouden met de omstandigheid, dat een onderneming in een verliessituatie kan komen. Er is dus geen sprake van een concreet plan, zij het dat er enige mogelijkheid is in een zeer specifiek geval.

Voorzitter: Tummers

De **voorzitter:** Wil de staatssecretaris nog een aanvulling geven?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort:** Eigenlijk niet. Ik heb op mijn terrein niets toe te voegen en ook niets af te doen aan de antwoorden van de indieners. Ik breng hun slechts mijn compliment!

De heer **Van Leeuwen (CDA):** Mijnheer de voorzitter! Het woord "compliment" is gevallen en namens mijn fractie wil ik de indieners onze complimenten overbrengen voor de wijze waarop de antwoorden zijn gegeven. Mijn fractie en met name collega Christiaanse is er dankbaar voor, dat hij genoemd werd als iemand met een zeer vooruitziende blik; al in 1974 pratend en schrijvend over vrije afschrijving. Wij zijn met name de heer Vermeend dankbaar, dat hij ruiterlijk toegaf dat er sprake was van een kleine schoonheidsfout in de wet, een lichamelijk foutje.

De heer Melkert maakt het nog spannender dan wij het allemaal al vinden om uit te kijken naar januari. Hij heeft het zelfs over het openbreken van het regeerakkoord. Ik had dat niet aangedurfd. Ik heb het woord "pikant" gebruikt. Met de beschrijving van de heer Melkert wordt mijn woord echter nog pikanter in het geheel. Met spanning wacht ik af hoe het allemaal zal gaan.

Over de EG hebben wij ook gepraat. De heer Vermeend is op dit punt misschien toch iets te optimistisch. Ik kan mij voorstellen dat binnen de EG toch een discussie op gang gaat komen over de vraag of er niet een uniformering van fiscale winstvaststelling moet komen. Als dat ook het geval is, kan ik mij voorstellen dat men zegt: zo'n uniformering van fiscale winstvast-

stelling brengt met zich, dat uitzonderingsregelingen worden bemoeilijkt. Dat zou wellicht kunnen betekenen dat een oproep wordt gedaan, met name aan de minister voor het milieu, om ervoor te zorgen dat ook in andere landen binnen de EG een dergelijke goede regeling tot stand kan komen.

Het NCW werd door de beantwoorders van onze vragen in de discussie genoemd. Ik wijs erop, dat in de nota die door het NCW is uitgebracht wordt gezegd, dat subsidies gehandhaafd moeten worden voor zover zij van belang zijn voor de concurrentiekracht van de Nederlandse economie en wanneer zij noodzakelijk zijn uit hoofde van matching van buitenlandse subsidies. Dit betekent mijns inziens een extra oproep om ervoor te zorgen dat ook in het buitenland dit soort faciliteiten er zullen zijn.

Voorzitter! Ten slotte is door de mensen achter de regeringstafel gezegd, dat in de Tweede Kamer een erg gunstig klimaat aanwezig was voor het voorstel van de initiatiefnemers. Dit werd waarschijnlijk gezegd om ons een voorbeeld te geven. Wat mijn fractie betreft kan ik de initiatiefnemers, zo dat nog nodig zou zijn, geruststellen: dat gunstige klimaat is zeker ook bij onze fractie aanwezig.

□

De heer **Zoon** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de initiatiefnemers en beide bewindslieden voor hun reacties. Ik wil nu nog iets zeggen over de dekking. De heer Melkert heeft groot gelijk. Hij moest natuurlijk voor dekking zorgen. Ik herinner mij nog dat over de dekking indringende vragen werden gesteld. Ik heb echter slechts willen zeggen, dat wijsheid betracht moet worden met het leggen van relaties tussen een bepaald bedrag en het effect daarvan. Dat geldt zeker wanneer de relaties zijn gebaseerd op zeer globale gegevens. In wezen zijn wij het natuurlijk eens.

De minister heeft nog iets gezegd over het aanmelden van investeringsplannen in het kader van het budgettaire beslag. Ik vind dat wel nuttig. Wanneer je investeringsplannen van ondernemers kent, is het bij invoering in een rekenmodel goed te weten waarop je ongeveer moet rekenen. Het gaat er mij niet om, dat alles precies wordt bepaald, maar het is wel nuttig over dergelijke additio-

nele gegevens te beschikken. Men kan bijvoorbeeld budgettaire over 120 mln. beschikken, maar het is best mogelijk dat een onderneming failliet gaat. Ook daarover zijn gegevens beschikbaar. Misschien gaat 1% failliet. Dan kun je zeggen: wij houden ons aan die 120 mln. en wij gaan dus iets eerder afknijpen, omdat de mogelijkheid aanwezig is dat een onderneming failliet gaat. Dat lijkt mij met het oog op de budgettaire randvoorwaarde in het voorstel bijzonder belangrijk.

Aan het adres van de heer Vermeend wil ik nog iets zeggen naar aanleiding van zijn vreugde over het feit, dat een wetsvoorstel waarvoor hij zich verantwoordelijk acht, als eenvoudig wordt gekwalificeerd. Ik wil hem er toch aan herinneren, dat een kamerlid medewetgever is en dus voor alle wetsvoorstellen medeverantwoordelijk is. Wat dat betreft, komt hij bij mij niet onder zijn verantwoordelijkheid uit.

Voorzitter! Mijn fractie zal dit wetsvoorstel steunen. Dat hebben de initiatiefnemers inmiddels wel begrepen en, naar ik vurig hoop, de bewindslieden eveneens.

De **voorzitter**: Het woord is opnieuw aan de heer Vermeend. U kunt aan uw trots toevoegen dat er zelfs twee voorzitters nodig zijn om u verder te helpen.

□

De heer **Vermeend**: Voorzitter! Ik dank de heer Van Leeuwen voor de steun die hij namens de CDA-fractie heeft uitgesproken voor ons wetsvoorstel. Er is eigenlijk nog een punt in zijn betoog overgebleven, namelijk de EG-discussie over fiscale winstvaststelling. Die discussie is onlangs gevoerd in de EG, met name over een oud concept van winstvaststelling, waarbij men in feite de grondslag van de vennootschapsbelasting wilde harmoniseren. Daarbij ging het met name om bepalingen op het terrein van de fiscale afschrijvingen. Dat heeft geleid tot veel overleg, ook intern. De eindconclusie met betrekking tot die problematiek was: daar gaan wij voorlopig niet verder mee.

Overigens moet opgemerkt worden dat weliswaar niet alle landen, maar toch een aantal EG-landen soepeler zijn op het punt van de fiscale afschrijvingen dan Nederland. Ik ben het er wel mee

eens dat er in de EG — daar zullen de heer Melkert en misschien ook de minister op ingaan — toch een toenemende belangstelling is te zien voor de EG-problematiek en met name financieel-fiscale prikkels in dat verband. Ik verwacht dan ook dat er vanuit die invalshoek gezien geen bezwaren zullen worden geopperd in de EG tegen een dergelijke regeling.

De heer Zoon geeft mij een terechte terechtwijzing op het punt van de wijze waarop een kamerlid als medewetgever verantwoordelijk is voor wetgeving. Ik heb bedoeld dat ik mij voor dit wetsvoorstel wat meer verantwoordelijk kon voelen, omdat ik samen met collega Melkert aan de opzet van dit wetsvoorstel heb gewerkt. Tegelijkertijd is een kamerlid als medewetgever verantwoordelijk voor de wetgeving waar hij in feite mee instemt. Ik wil niet zover gaan dat ik mij als medewetgever onttrek aan de verantwoordelijkheid voor die wetgeving waarover ik met mijn fractie meestem.

□

De heer **Melkert**: Voorzitter! Ik zal het niet wagen om in dit huis verder op de staatsrechtelijke aspecten van ons functioneren in te gaan. Volgens mij is dat bij u in goede handen. Wij hebben daar zo nu en dan nog het een en ander van op te steken.

Ik wil ingaan op hetgeen de heer Van Leeuwen over de tussenbalans heeft gezegd, met name omdat hij mij het woord "openbreken" van het regeerakkoord in de mond heeft gelegd. Dat woord heb ik bij mijn beste weten niet gebruikt. Ik heb het gehad over herijken van het regeerakkoord naar prioriteiten en posterioriteiten. Nu kunnen wij natuurlijk een langdurige gedachtenwisseling op touw zetten over de betekenis van het woord "herijken", maar ik hecht er wel aan, ook om mijn gang naar de overkant toch niet extra moeilijk te maken, om dat hier nog even zo neer te zetten.

Overigens dient, juist naar die prioriteiten genomen, dit wetsvoorstel niet alleen vanuit het milieuoogpunt te worden gezien, maar sluit het ook op het punt van de bevordering van nieuwe technologie eigenlijk aan bij een ander element dat toch ook in het regeerakkoord is genoemd als een van de beleidsprioriteiten voor de komende jaren. Op het kruispunt van milieu en technologie ligt dit wetsvoorstel. Het sluit in die zin ook

aan bij de criteria die door het NCW naar voren zijn gebracht om het handhaven van subsidies of regelingen met een subsidie-effect te beargumenteren: concurrentiekracht en matching-mogelijkheden. Ook vanuit dat oogpunt is het een gelukkige zaak dat dit wetsvoorstel het kabinet als het ware de helpende hand biedt om de prioriteiten voor de komende jaren nader te markeren. Mag ik mij een uitstapje veroorloven naar de bijdrage van mijn fractie aan het voorbereiden en uiteindelijk ook beoordelen van die tussenbalans? Ik ga ervan uit dat het wetsvoorstel, zoals voorzien, in het voorjaar van 1991 werkingskracht krijgt, ongeacht de uitkomsten van de Tussenbalans.

De heer Zoon heeft nog enkele opmerkingen gemaakt, waarvan ik alleen maar kan zeggen dat ik het daarmee eens ben. Met betrekking tot het bedrag en de relatie die is gelegd, hebben wij gesproken over "een orde van grootte". Dan nog iets over het financiële beslag en de effecten van de kwantiteit van de investeringen die ermee gemoeid zullen zijn. Het gaat niet in de eerste plaats om de kwantiteit. Dit wetsvoorstel beoogt voor alles om een kwalitatieve impuls te geven aan de milieu-investeringen, ook door het voortschrijdende karakter van de milieulijst. Wij willen daarmee als het ware steeds vooruitlopen op wat door regelgeving in algemene zin kan worden gedekt. Op die wijze wordt geprobeerd om de extra ruimte die misschien in de beschikbare technologie aanwezig is, daadwerkelijk te benutten en eerder ter beschikking te krijgen voor de bedrijfseconomische aanwending, dan anders wellicht het geval zou zijn geweest. Dat is de kern van het wetsvoorstel.

□

Minister Alders: Mijnheer de voorzitter! Eerst een opmerking aan het adres van de heer Van Leeuwen. Hij zei, dat het niet alleen gaat om de gangbare activiteiten in Nederland, maar ook om de Europese dimensie. Ik wijs op hetgeen de heer Vermeend daarover al heeft opgemerkt. Daarnaast is het opvallend, dat er met name op het terrein van het milieu een enorme discussie gaande is over het inzetten van financiële en economische instrumenten, waaronder de fiscale. Dit is voortgekomen uit het Task force-rapport van

destijds over Europa 1992 en de milieu-aspecten daarvan. Daarover is een aanbeveling opgenomen. Maar vooral de activiteiten in het kader van de OESO zijn van groot belang. De conferentie die in januari of februari wordt gehouden, gaat met name over de inzet van dit soort instrumenten. Het is dus geen typisch Nederlandse discussie meer. De discussie is nu verbreed. Daarom is aan de commissie gevraagd om in het kader van het milieu en het inzetten van de financiële en economische instrumenten, waaronder de fiscale, met een apart rapport te komen. Dat is dus een andere invalshoek van de discussie en deze loopt dus ook via een andere lijn. De kwestie heeft nogal wat aandacht. Nederland vervult een stimulerende rol in deze discussie. De inzet van de instrumenten is ook in het NMP-plus genoemd. Wij hebben daaraan toegevoegd, dat wij er de voorkeur aan geven om een en ander zoveel mogelijk in Europees verband tot stand te brengen. Daarom zijn nogal wat van onze activiteiten daarop gericht.

Dan iets aan het adres van de heer Zoon, met name over het Investeringsplan en het punt van de faillissementen. Wij werken nu met ervaringsgegevens. Er worden nu vooruit berekeningen gemaakt over de investeringen die kunnen worden verwacht. Vervolgens moet je bekijken wat gedetailleerde informatie hieraan zou kunnen toevoegen, afgezet tegen de hoeveelheid werk die eraan is gekoppeld. Onze indruk is dat wij er op basis van de ervaringsgegevens mee kunnen werken. Dat geldt niet alleen voor de omvang van de investeringen, maar het heeft ook te maken met de macrobenadering van de faillissementen. Deze aspecten worden dus in de benadering van het geheel ook meegenomen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:
- het wetsvoorstel Algemene regeling van beslag op loon, sociale uitkeringen en andere periodieke betalingen (17897).

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Heijne Makkreel** (VVD): Mijnheer de voorzitter! De vragen die mijn fractie over dit wetsvoorstel in de tweede schriftelijke ronde heeft gesteld, zijn merendeels niet alleen duidelijk maar ook tot onze tevredenheid beantwoord. Wij zijn de bewindslieden daarvoor erkentelijk. Op een uitzondering op die instemming kom ik straks nog terug.

De voornaamste reden waarom ik over dit voorstel nog iets wil zeggen, is gelegen in de reeds in de derde schriftelijke rond summierlijk aan de orde gestelde kwestie van de relatie met een aantal bijzondere pensioenwetten. Deze zaak is aangezwengeld doordat wij omstreeks het uitbrengen van het nader voorlopig verslag een brief over dit voorstel kregen, waarin bezwaar werd gemaakt tegen het effect daarvan in bepaalde gevallen voor personen die een uitkering krijgen op grond van de Wet uitkeringen vervolgingsslachtoffers. Deze aangelegenheid geeft mij aanleiding om nog eens duidelijk te zeggen, dat ik het met de in het voorstel neergelegde regeling van harte eens ben.

Voor een goede werking van het rechtssysteem is het nodig dat in beginsel iedereen geconfronteerd kan worden met de gevolgen van zijn handelen, ongeacht of het daarbij gaat om het aangaan van schulden, civielrechtelijk, of om wetsovertreding, strafrechtelijk of administratief-rechtelijk. Tot dusverre ontbrak het daaraan in ernstige mate. Wij hadden in Nederland een aanzienlijke groep mensen die volstrekt immuun was voor iedere geldelijke sanctie. Deze groep was dus pas te corrigeren wanneer het ging om zodanig ernstige delicten dat een vrijheidsstraf aan de orde kwam. Zowel het opleggen van boete als het verhaal van gemaakte schulden was een slag in de lucht. Dat gold en geldt op dit moment nog steeds voor een groep van aanzienlijke omvang. Dat is vanuit het oogpunt van wetshandhaving een slechte situatie. Daarom is mijn fractie een overtuigd voorstander van dit voorstel van wet.

Dat wordt niet anders waar het gaat om hen die een uitkering op basis van de Wet uitkeringen vervolgingsslachtoffers of enige andere bijzondere pensioenwet genieten. Ik meen dat het volstrekt waar en juist is dat de uitkeringen aan vervolgingsslachtoffers gegrond

zijn op de bijzondere solidariteit van het Nederlandse volk met die slachtoffers. Dat daarom dit voorstel voor die groep niet zou moeten gelden, ontgaat mij. De fout in de redenering is dat het beslag wordt beschouwd als afpakken van inkomen. Dat is het niet. Het beslag is een dwang om uit het inkomen bepaalde uitgaven bij voorrang te doen. Dat is ook volstrekt toelaatbaar, ook wanneer dat inkomen een bijzonder pensioen is. Ook vervolgingsslachtoffers dienen immers in beginsel aansprakelijk gesteld te kunnen worden voor hun daden. Ik kan mij dus met het in de nota naar aanleiding van het verslag uiteengezette voornemen volstrekt verenigen.

Ik erken dat er zich gevallen kunnen voordoen waarin de gevolgen van bijvoorbeeld een faillissement voor de betrokkene zeer schrijnend kunnen zijn. De vraag is echter waarom de toevallige crediteuren van de betrokkene daarvoor zouden moeten opkomen. Dat heeft niets meer met de solidariteit van het Nederlandse volk te maken. Bovendien geldt dit bepaald niet alleen voor vervolgingsslachtoffers. Ik denk dat, indien de wens bestaat om daaraan iets te doen, de behandeling van dit wetsvoorstel daarvoor toch niet de juiste gelegenheid is.

Mijnheer de voorzitter! Ik had aangekondigd op een van de vragen uit de schriftelijke ronde nog terug te komen. Dat betreft de vraag over de tekst van artikel 475e. Het antwoord daarop bevredigt in het geheel niet. Gesteld wordt, dat de voorgestelde tekst aan het vereiste van duidelijkheid voldoet. Ik constateer echter dat de aanwijzingen voor de wetgevingstechniek, in het nader voorlopig verslag geciteerd, vanwege het duidelijkheidsvereiste met zoveel woorden verbieden om een en dezelfde term in twee betekenissen te gebruiken. Ik constateer dat tegen dit voorschrift gezondigd wordt. De duidelijkheid die aan het artikel in de voorgestelde redactie werd toegeschreven, is ook maar betrekkelijk. Bij enig nadenken is wel te begrijpen wat er bedoeld wordt, maar echt goed leesbaar is het niet. Dit is de enige plaats in het gehele voorstel van wet waar het woord "schuldenaar" anders gebruikt wordt dan ter aanduiding van degene ten laste van wie beslag wordt gelegd en dat werkt verwarrend.

Vervolgens wordt dan nog gesteld dat een andere term dan "schuldenaar"

ren" niet voorhanden is. In de eerste plaats vind ik dat een flauw antwoord, omdat het begrip ook omschreven zou kunnen worden teneinde hergebruik van een belegde term te vermijden. Dat gebeurt ook verschillende malen door te spreken van "degene die de periodieke betaling moet verrichten". Maar bovendien is het niet waar. In artikel 475b wordt degene op wie de schuldenaar een voor derdenbeslag vatbare vordering heeft, aangeduid als "derde". Er is geen enkele goede reden waarom dat ook niet in dit artikel had kunnen gebeuren.

Mijnheer de voorzitter! Dat er een punt van kritiek is overgebleven, zal mijn fractie niet verhinderen om dit voorstel van harte te steunen.

Mevrouw **Mastik-Sonneveldt** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het onderhavige wetsvoorstel maakt beslaglegging op periodieke betalingen, anders dan loon, mogelijk tot aan de grens van 90% van de bijstandsnorm. Onder deze periodieke betalingen worden begrepen uitkeringen op basis van volksverzekeringen, werknemersverzekeringen, levensverzekeringen, pensioen, bijstand, alimentatie en enige hiermee op eenzelfde lijn te stellen uitkeringen.

Bij wet van 11 maart 1981, Staatsblad 111, werd reeds de mogelijkheid tot beslaglegging op loon tot aan de grens van 90% van de bijstandsnorm mogelijk gemaakt. Pikant detail hierbij is dat deze wet zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming door de Tweede Kamer werd aanvaard. Vanuit de toenmalige regering werd geoordeeld dat met deze laatste genoemde wet als uitgangspunt ook beslaglegging op andere periodieke betalingen mogelijk zou moeten zijn. Immers, het is niet rechtvaardig dat iemand met een minimumloon wel voor beslaglegging tot aan de grens van 90% van de bijstandsnorm in aanmerking komt en dat tegelijkertijd op de bijstand die iemand ontvangt op basis van de Algemene bijstandswet geen beslaglegging mogelijk is. Dit uitgangspunt kan ook mijn fractie respecteren.

Daarnaast moet gezegd, dat het gehele conglomeraat van wettelijke regelingen een ondoorzichtig netwerk van beslagmogelijkheden en verboden in zich borg. Rechtvaardig-

heid ten opzichte van de situatie die door het in werking treden van de Wet op het loonbeslag is ontstaan en stroomlijning van de wetgeving ten aanzien van beslaglegging op periodieke betalingen anders dan loon zijn dan ook zeker uitgangspunten die mijn fractie in het onderhavige voorstel van wet kan goedkeuren.

Er is echter meer. Er is ook een andere kant van de medaille. Immers, zoals wij weten ligt ongeveer 84% van de uitkeringen waarover wij thans praten op het niveau van het sociaal minimum. Dat betekent een paar dingen. Allereerst is er een relatie tussen schuldenaar en schuldeiser. De schuldenaar is niet zelden slachtoffer van agressieve vormen van aanprijzing van consumentenkrediet. In die zin is het voor mijn fractie erg belangrijk dat het voorstel van wet op het consumentenkrediet op 3 juli 1990 door deze Kamer werd aanvaard. Een wat meer gelijkwaardige positie tussen schuldenaar en schuldeiser werd hierdoor bewerkstelligd.

Ten tweede speelt de saneringsproblematiek bij het inlopen van bestaande schulden een zeer belangrijke rol. Zoals bekend — hierop is door bijna alle fracties in de Tweede Kamer gewezen — spelen de Gemeentelijke sociale diensten, veelal in samenwerking met de Gemeentelijke kredietbanken, een belangrijke rol. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het helaas niet zelden de overheid zelf is, in haar rol van schuldeiser, die een oplossing blokkeert. Over het aanpakken van deze saneringsproblematiek verschilden de partijen in de Tweede Kamer van opvatting. Zij verschilden niet van mening over het feit dat deze schuldsanering buitengewoon nuttig en belangrijk is. En wat dat betreft, zijn wij over de situatie die ontstaat na inwerkingtreding van deze wet niet al te optimistisch. Ook wij verwachten dat beslaglegging eerder regel dan uitzondering wordt en dat daarmee de mogelijkheid van een goed beredeneerde schuldsanering per individueel geval wordt doorkruist. Over het belang van deze schuldsanering was de Tweede Kamer het eens. De toenmalige minister van Justitie heeft dit onderwerp, omdat ook hij vond dat hier besteld eens goed naar gekeken zou moeten worden, gaarne opgedragen aan de commissie-Mijnssen, die heeft

gewerkt aan de herziening van de Faillissementswet. Wij vragen de staatssecretaris of deze commissie zich hiermee met nadruk heeft beziggehouden.

In de derde plaats gaat het om de duur van de beslaglegging. Alle partijen in de Tweede Kamer hebben zich hier terecht mee bezig gehouden. Immers, de mogelijkheid moet bestaan dat iemand na verloop van tijd weer met een schone lei kan beginnen. De Tweede Kamer ontwierp ook een overgangsregeling voor oude schulden, waarop nog geen beslag is gelegd. Geen beslaglegging zou mogelijk zijn voor de schulden die al een jaar voor de inwerkingtreding van de onderhavige wet bestaan en indien de schuldenaar een jaar ononderbroken een uitkering zou ontvangen op het moment van inwerkingtreding van deze wet.

Veel overgangsregelingen zijn gebrekkig, zo ook deze. Immers, de laatste weken is onze fractie met een aantal gevallen geconfronteerd van mensen die nog geen vol jaar een uitkering ontvangen — bijvoorbeeld een WAO-uitkering — maar wel in een uitzichtloze situatie zijn beland en veelal al jaren bezig zijn hun schulden te vereffenen. Eerst gebeurde dit op basis van een loonbeslag en nu weer — na aanvaarding van deze wet — op basis van beslaglegging op hun uitkering. Zij komen weer voor beslaglegging in aanmerking omdat zij nog geen vol jaar een WAO-uitkering ontvangen. Een horizonbepaling voor de duur van beslaglegging is voor mijn fractie een zeer belangrijk gegeven. Ook dit is door de toenmalige minister van Justitie aan de commissie-Mijnssen ter overdenking meegegeven.

Mijnheer de voorzitter! Wij aanvaarden de rechtvaardigheidsprincipes die aan dit voorstel van wet ten grondslag liggen. Wij vinden echter de aanpak van de problematiek van de schuldsanering, zoals boven omschreven, en de eindigheid van beslaglegging twee buitengewoon belangrijke principes die eveneens tot uitvoering moeten worden gebracht. Om wille van dezelfde rechtvaardigheid verzoeken wij de staatssecretaris er alles aan te doen snelheid te betrachten bij de verwerking van deze principes in de wet.

Staatssecretaris **Kosto**: Mijnheer de voorzitter! Het is altijd mooi als aan het begin van het antwoord van de regering in deze Kamer kan worden vastgesteld, dat zich al een dusdanige instemming met een wetsvoorstel aftekent, dat de hoop gerechtvaardigd is dat het Staatsblad nabij is. In dit geval is dit na het verstrijken van ongeveer 7,5 jaar. Wij moeten dan ook wel zeggen: dat werd warempel wel tijd.

Voorzitter! Met bijzonder veel belangstelling en erkentelijkheid heb ik de betogen van de woordvoerders beluisterd. De heer Heijne Makkreel zeg ik veel dank voor zijn ruimhartige en royale toezegging van steun aan het wetsvoorstel. Hij onderschrijft wat daarin is gesteld. Ik dank hem er ook voor dat hij de beantwoording, die zo ampel op schrift heeft plaatsgevonden, ruimhartig en goed vond.

Hij blijft echter met een probleem zitten. Maar tekstwijzigingen in deze Kamer, dat weten wij allen, zijn niet mogelijk. Het spijt mij dus oprecht dat het antwoord dat de collega's van WVC, Sociale Zaken en ik hebben gegeven met betrekking tot het dubbelzinnige gebruik van het woord "schuldenaar" in artikel 475b afbreuk doet aan de tevredenheid van de heer Heijne Makkreel. Ik moet toegeven dat als ik dit artikel nader bezie er veel te zeggen valt voor het standpunt van de heer Heijne Makkreel. Artikel 475b is inderdaad moeilijk leesbaar. Misschien had dat achteraf gezien iets duidelijker geformuleerd kunnen worden. Maar ja, dat had aan de overzijde van het Binnenhof moeten gebeuren.

De heer **Heijne Makkreel** (VVD): Het gaat om artikel 475e.

Staatssecretaris **Kosto**: Niettemin blijf ik treurig over het feit dat ik de heer Heijne Makkreel niet tevreden heb kunnen stellen ten aanzien van artikel 475e. Het signaal tot zorgvuldigheid kan niet genoeg klinken. Ook naar mijn oordeel had dit duidelijker geformuleerd kunnen worden. Gesproken had kunnen worden van "derde" in plaats van "schuldenaar". Ik zeg daarbij dat de materie meebrengt dat ook dan enig nadenken nodig is om te begrijpen wat precies bedoeld is. Misschien had men dan minder diep behoeven na te denken. Ik hoop dat de heer

Heijne Makkreel met deze ruitelijke erkenning tevreden kan zijn.

Mevrouw Mastik heeft ook nog enkele opmerkingen gemaakt. Ik wil beginnen met mijn erkentelijkheid uit te spreken voor de namens haar fractie toezegde steun. Zij heeft zich namens haar fractie gesteld achter de grondbeginselen van het wetsvoorstel. Terecht heeft zij erop gewezen dat een grote meerderheid van de personen waarover wij het vandaag hebben zich op het niveau bevindt van het sociale minimum. Mevrouw Mastik maakt naar aanleiding van deze constatering nog een paar opmerkingen waarop ik wil reageren.

Het is inderdaad zo dat de verhouding tussen de schuldsaneringsproblematiek en de mogelijkheid van beslag volgens het onderhavige wetsvoorstel voorwerp is geweest van besprekingen binnen de commissie-Mijnssen. Ik kan de Kamer verwijzen naar pagina 234 van het rapport van oktober 1989. Het zou een beetje flauw zijn om het daarbij te laten. Ik ga ervan uit dat de leden het rapport niet bij de hand hebben. Daarom wil ik de betreffende passage citeren. Zij luidt als volgt. "De commissie is weliswaar de mening toegedaan dat het de voorkeur verdient dat omtrent de schulden van een natuurlijk persoon zoveel als mogelijk is in overleg tussen de schuldeisers en de schuldenaar een regeling wordt getroffen zoals dat thans wel geschiedt door bemiddeling en tussenkomst van bijvoorbeeld volkskredietbanken, familieleden etc. Dat neemt niet weg dat een wettelijke regeling niet gemist kan worden voor met name die gevallen waarin tussen partijen geen overeenstemming bereikt kan worden. Van een wettelijke regeling zou juist ook een stimulerende invloed op de schuldeisers kunnen uitgaan om ten gunste van de schuldenaar een minnelijk akkoord te treffen." Tot zover mijn citaat uit het rapport van de commissie-Mijnssen.

Wij kunnen dus vaststellen dat de commissie de wenselijkheid van schuldsanering in onderling overleg onderschrijft. Zij acht een wettelijke regeling voor de gevallen waarin geen overeenstemming kan worden bereikt onmisbaar. Mede naar aanleiding van het te verwachten SER-advies, dat vandaag precies een jaar geleden is gevraagd, zal worden bezien of en in hoeverre de schuldsanering

neringsproblematiek in dit opzicht nog tot een nadere wettelijke regeling zal nopen.

Met betrekking tot de door mevrouw Mastik bedoelde horizonbepaling wijs ik erop dat de commissie-Mijnssen in haar rapport over de schuldenproblematiek van natuurlijke personen voorstellen heeft gedaan in die zin dat schulden in het kader van de saneringsregeling na verloop van tijd zouden moeten kunnen worden omgezet in natuurlijke verbintensissen. Het advies van de SER over deze voorstellen verwachten wij dezer dagen. Het advies is helaas niet binnen een jaar ontvangen. Ik hoop wel dat het nog voor Kerstmis komt.

Ik verwijs nog naar stuk nr. 22, te weten een brief van mijn hand van 18 december 1989. Daarin liet ik reeds weten dat het kabinet zo spoedig mogelijk met een wetsvoorstel zal komen voor een wettelijke regeling betreffende de problematische schuldsituatie van natuurlijke personen. Ten slotte zeg ik graag toe dat ik ten aanzien van beide besproken punten met de vereiste voortvarendheid te werk zal gaan.

Mevrouw **Mastik-Sonneveldt** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De staatssecretaris heeft mij goed begrepen. Twee belangrijke uitgangspunten van deze wet, te weten rechtvaardiging in verband met de situatie die al bestond waar het ging om beslag op loon en de systematiek van de regelgeving zoals die nu voor ons ligt, nopen ons inderdaad tot steun. Wij doen dat dan ook met overtuiging. Overigens sluiten wij ons aan bij de woorden die de heer Heijne Makkreel heeft gesproken over de ongewenstheid om voor de WUV en WUBO-uitkeringen een uitzondering te maken.

De staatssecretaris heeft aangegeven wat over de sanering van schulden door de commissie-Mijnssen is geschreven. Bezien zal worden of een wettelijke regeling mogelijk is. Wij hebben daarvan kennisgenomen dat geldt vooral ook voor het feit dat de staatssecretaris nu mondeling heeft bevestigd wat hij al eerder schriftelijk had gesteld. Wij wijzen erop dat de behandeling van dit wetsvoorstel gedurende zeven jaar werd voorbereid en dat de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer vier jaar op zich liet wachten. De toenmalige minister van Justitie

schoof twee belangrijke onderwerpen, namelijk de schuldsanering en de duur van de beslaglegging, vooruit. De Tweede Kamer sprak serieus over de vraag, of niet gewacht zou moeten worden met de aanvaarding van de wet op het rapport van de commissie-Mijnssen omdat het dan allemaal in één keer zou kunnen worden behandeld; men had toen toch al zes jaar gewacht. Dat is echter niet gebeurd en wij vinden inderdaad dat de overheid nu toch de verantwoordelijkheid heeft om dit zo snel mogelijk op zich te nemen. Ik kijk daarbij in het bijzonder naar deze staatssecretaris.

Voorzitter. Ik heb in eerste termijn het voorbeeld genoemd van degene die nog geen vol jaar een WAO-uitkering ontvangt maar wel al jaren bezig is geweest om zijn schuld af te lossen door middel van beslag op loon. Ik had min of meer verwacht dat de staatssecretaris zou hebben gezegd dat die WAO-uitkering wordt gegeven pas een jaar na de uitkering op basis van de Ziektewet, zodat de bedoelde persoon inderdaad in de overgangsregeling valt, zoals die door de Tweede Kamer is ontworpen. Graag verkrijg ik wat dit betreft nog een verduidelijking.

Staatssecretaris **Kosto**: Mijnheer de voorzitter! Ik heb de woorden van mevrouw Mastik zo begrepen dat zij een vermaan richt aan het adres van de regering, met een verzoek om spoed te betrachten waar het gaat om de materie, behandeld in het rapport van de commissie-Mijnssen. Ik heb in dit verband een toezegging gedaan en ik heb het betoog van mevrouw Mastik in tweede termijn aanvaard als een omhelzing van die toezegging, die tot verplichting noopt. Ik hoop op mijn beurt dat, als voorstellen op basis van het een dezer dagen uit te brengen SER-advies de Tweede Kamer bereiken, met betrekking tot die Kamer en naderhand ook deze Kamer de nodige voortvarendheid kan worden vastgesteld.

In reactie op de vraag die mevrouw Mastik heel concreet stelde, moet ik mededelen dat ik op dit moment niet zo nadrukkelijk in staat ben om die volmondig met "ja" te beantwoorden. Als mevrouw Mastik daar geen bezwaar tegen heeft, en u, mijnheer de voorzitter kunt zich daarmee

verenigen, zal ik die heel concrete en heldere vraag schriftelijk beantwoorden.

De **voorzitter**: Dit kan aanvaard worden.

Staatssecretaris **Kosto**: Ik meen dat ik de mij gestelde vragen heb beantwoord, met het voorbehoud dat er nog een antwoord op schrift komt. Ik heb het vermaan, dat de Kamer bij monde van mevrouw Mastik tot mij heeft gericht, ootmoedig aanvaard.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van Groen Links wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

Sluiting 19.07 uur.

Besluiten en ingekomen stukken

Lijst van besluiten:

De voorzitter heeft na overleg met het College van senioren besloten om:

a. de openbare behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op 18/19 december 1990:

Wijziging van artikel 4 van de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnis (21057);

Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van Hoofdstuk IV (Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken) voor het jaar 1989 (Slotwet; derde wijziging) (21698);

Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van Hoofdstuk XI (Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer) voor het jaar 1990 (tweede wijziging) (21826);

Wijziging van de vervaldatum genoemd in artikel XIV, tweede lid, van de wet van 15 december 1988 (Stb. 610) (21821);

Het uitgeven en belenen van schatkistpapier en het aangaan van

Besluiten en ingekomen stukken

geldleningen ten laste van de Staat der Nederlanden in 1991 (Leningwet 1991) (21854);

Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 (Herziening van de tariefindeling van rechtskundige diensten) (21913);

Wijziging van de Wet invoering en aanvulling van de vereenvoudiging van de tariefstructuur in de loon- en inkomstenbelasting en wijziging van de regeling betreffende aftrekposten alsmede wijziging van enige andere wetten (verlenging overgangstoelag alleenstaanden) (21918);

Het verlenen van een eenmalige toelage in verband met een negatief inkomenseffect in 1990 voor bepaalde groepen met een sociale zekerheidsuitkering op minimumniveau in verband met wijzigingen in de belasting- en premieheffing per 1 januari 1990 (Wet eenmalige toelage 1990) (21870);

Een nieuwe regeling voor de schadeloosstelling en onkostenvergoedingen van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Wet schadeloosstelling leden Tweede Kamer) (21852);

Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van hoofdstuk II (Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin) voor het jaar 1990 (tweede wijziging) (21853);

b. het voorbereidend onderzoek door de vaste Commissie voor binnenlandse zaken en de Hoge Colleges van Staat van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 9 april 1991:

Nieuwe bepalingen met betrekking tot gemeenten (Gemeentewet) (19403);

c. de openbare behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 18/19 december 1990 (onder het voorbehoud dat de schriftelijke voorbereiding zal zijn voltooid);

Verlenging van de werkingsduur van de Interimwet bodemsanering (21668).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Regels met betrekking tot de waterschappen (Waterschapswet) (19995);

Goedkeuring van het op 19 juni 1980 te Rome tot stand gekomen Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst, met Protocol en Gemeenschappelijke verklaringen (Trb. 1980, 156) (21059, R1365);

Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van hoofdstuk XV (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) voor het jaar 1989 (Slotwet; derde wijziging) (21710);

Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Bezitsvormingsfonds voor het jaar 1989 (Slotwet; eerste wijziging) (21719);

Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 (Herziening van de tariefindeling voor rechtskundige diensten) (21913).

Deze wetsvoorstellen zullen worden gesteld in handen van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de Engelse tekst en de voorlopige Nederlandse vertaling van het "Handvest van Parijs voor een nieuw Europa", met Aanvullend document, dat door de staatshoofden en regeringsleiders van de aan de CVSE deelnemende staten op 21 november jl. te Parijs werd ondertekend;

een, van alsvoren, ten geleide van het antwoord op een vraag van het lid der Kamer de heer Pit naar de gevolgen van het ongeval met de kerncentrale te Tsjernobyl in 1986;

een, van alsvoren, houdende mededeling inzake de op 6 en 24 september 1990 te 's-Gravenhage tot stand gekomen briefwisseling tussen de regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de president van het "Iran-United States Claims Tribunal" inzake het toekennen van voorrechten en immuniteiten aan het Tribunaal (Trb. 1990, 150);

een, van de minister van Onderwijs en Wetenschappen, ten geleide van een afschrift van de brief met bijlagen aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake het NUC-advies "Ontwikkelingssamenwerking en Basisvorming voor Iedereen";

een, van alsvoren, inzake de resultaten in verband met de invoering van de OV-studentenkaart;

een, van de minister van Financiën,

ten geleide van het Handboek Privatisering;

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, ten geleide van het ontwerp van een algemene maatregel van bestuur, als bedoeld in artikel 4, eerste lid, van de Scheepvaartverkeerswet;

een, van alsvoren, inzake oprichting Stichting wetenschappelijk onderzoek KNMI;

een, van de staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, ten geleide van een afschrift van een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake het geneesmiddelenbeleid (Nefarma-alternatief).

De voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn nedergelegd ter bibliotheek ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de griffier van de vaste Commissie voor EG-zaken en de adjunct-griffier voor de interparlementaire betrekkingen, ten geleide van de slotverklaring van de Conferentie van de parlementen van de Europese Gemeenschap, die van 27 tot en met 30 november 1990 in Rome heeft plaatsgevonden;

een, van de heer Ruding, vroegere minister van Financiën, inzake financiën en bankwezen in Europa: risico's en kansen;

een, van de Sociale verzekeringsraad, ten geleide van de adviezen: Erkenning nieuwe industriële bedrijfsvereniging en Goedkeuring statuten NIB.

De voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn nedergelegd ter bibliotheek ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van de Stichting comité overleg Zuid-Afrika te Almere-Haven, inzake heroverweging van het Nederlandse beleid ten aanzien van Zuid-Afrika.

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor buitenlandse zaken;

een, van H.G. Noordman te Lisse, houdende bezwaren tegen de inhoud van sexadvertenties in de dagbladen. Dit geschrift wordt van belang

Besluiten en ingekomen stukken

geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor justitie;
een, van de Stichting dienstverlening levensjarenpensioenfondsen te Leidschendam, inzake het initiatiefwetsvoorstel-Groenman tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet (gelijke behandeling van slapers en gepensioneerden) (16225);
een, van de OVGO (Overleggroep verenigingen van gepensioneerden van ondernemingen) te Utrecht, inzake alsvoren;
een, van N.W. Scholten-ter Haar, inzake de plannen tot wijziging van de AWW-wetgeving.

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor sociale zaken en werkgelegenheid.

De voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.

8-216